

Vilniaus universitetas

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

MILDA LEONAVIČIŪTĖ

II kurso studentė

Vokietijos asimetriška tarpusavio priklausomybė nuo Rusijos. Socialinio kontrakto tarp verslo elito, visuomenės ir valdžios įtaka užsienio politikos Rusijos atžvilgiu formavimuisi.

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: Dr. Antonowicz

Vilnius, 2023 m. gegužės 15 d.

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Bakalauro/magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas *Vokietijos asimetriška tarpusavio priklausomybė nuo Rusijos. Socialinio kontrakto tarp verslo elito, visuomenės ir valdžios įtaka užsienio politikos Rusijos atžvilgiu formavimuisi* yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Milda Leonavičiūtė

(parašas)

BIBLIOGRAFINIS APRAŠO LAPAS

Leonavičiūtė, M. Vokietijos asimetriška tarpusavio priklausomybė nuo Rusijos. Socialinio kontrakto tarp verslo elito, visuomenės ir valdžios įtaka užsienio politikos Rusijos atžvilgiu formavimuisi: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas M. Antonowicz – V., 2023 – p. 69

Reikšminiai žodžiai: Vokietija, Rusija, tarpusavio priklausomybė, socialinis kontraktas, verslas, visuomenė, valdžia, užsienio politika.

Šiame darbe nagrinėjama Vokietijos – Rusijos asimetriškos tarpusavio priklausomybės formavimasis ir Vokietijos visuomenės ir verslo įtaka valdžiai per socialinį kontraktą, palaikant revizionistinę politiką su agresyviai besielgiančia Rusija. Tyrimo metu atlikta kokybinė atvejo analizė, kuria analizuotas Vokietijos energetinės priklausomybės nuo Rusijos formavimasis, visuomenės viešasis diskursas – apklausų duomenys, visuomenės veikėjų pasisakymai; verslo elito ir politikos diskursas – dokumentai, oficialūs pranešimai, apklausų duomenys, kalbos, kitos politinės žinutės, tiriamas žiniasklaidos ir ekonomikos vaidmuo užsienio politikoje, pasitelkiant socialinio kontrakto teoriją, kaip racionalaus aiškinimo priemonę, aiškinantis, kaip socialinis kontraktas palaikė užsienio politiką didėjant asimetrinei tarpusavio priklausomybei.

Turinys

Santrumpos.....	7
Įvadas	8
1. Teorinis pagrindas: liberalizmas ir tarpusavio priklausomybė, socialinio kontrakto koncepcija.....	13
1.1 Tarpusavio priklausomybės samprata liberalioje demokratijoje.....	13
1.2 Socialinio kontrakto teorija	16
1.3 Tyrimo metodologija.....	19
2. Vokietijos – Rusijos santykių formavimasis. Tarpusavio priklausomybės kaita iš simetriškos į asimetrišką.	22
2.1 Rusiškų dujų Vokietijoje raida: infrastruktūra ir susitarimai	24
2.2 Verslo vaidmuo kuriant politinius santykius.....	26
2.3 Priklausomybės kaita.....	30
2.3.1 Strateginė partnerystė, modernizuota partnerystė, trečias energijos paketas	31
2.4 Tarpusavio priklausomybės siekio rezultatas ir trumpalaikiai pokyčiai	35
3. Visuomenės ir verslo vaidmuo užsienio politikoje su Rusija.....	37
3.1. Visuomenės pozicijos (lūkesčių) analizė	37
3.1.1 Situacija 2014 m. Rusijos agresijos prieš Ukrainą metu	38
3.2 Verslo vaidmuo užsienio politikoje.....	40
3.3 Energiwende iškilimas ir poveikis	42
4. „Didieji pokyčiai“ Vokietijos užsienio ir energetinėje politikoje	46
4.1 Bendros ES situacijos apžvalga.....	47
4.2 Vokietijos priklausomybė nuo importo. Rusijos eksporto į Vokietiją pokyčiai prieš karą ir karo metu.	48
4.3 Pokyčių vertinimas.....	51
4.4 Tendencijų abibendrinimas	56

Išvados.....	59
Literatūros sąrašas.....	61
Summary	68

Santrumpos

- AFD – Vokietijos partija „Alternatyva Vokietijai“
- COMECON – Ekonominės savitarpio pagalbos taryba
- EK – Europos Komisija
- ES – Europos Sąjunga
- ESBO – Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija
- FDP – Vokietijos Laisvoji demokratų partija
- G7 – Didysis septynetas
- MTEP – Medicinos technologijų vertinimo programa
- NATO – Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacija
- PCA – Partnerystės ir bendradarbiavimo sutartis
- SDG - Suskystintos gamtinės dujos
- SPD – Vokietijos socialdemokratų partija
- SSRS – Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjunga
- VDR – Vokietijos Demokratinė Respublika
- VFR – Vokietijos Federacinė Respublika
- VNG (VNGn) – Verbundnetz Gas Agbo dujų kompanija

Įvadas

Vokietija – didžiausia ir turtingiausia Europos demokratija, strategiškai išsidėsčiusi Rytų ir Vakarų sankryžoje. Ši šalis itin svarbi Europos vienybei bei NATO aljansui, tačiau ji vis dar kovoja su po Antro pasaulinio karo likusiu kaltės jausmu, vengia imtis iniciatyvos saugumo klausimais Europoje, demonstruoja savo neapsisprendimą ir dvejonas imdamasi priemonių prieš agresyvius Rusijos karo veiksmus Ukrainoje. Vokietija susiduria su sunkumais keičiant savo užsienio politikos strategiją liečiančią Rusiją, kadangi pastaruosius kelis dešimtmečius buvo dažniau linkusi prisitaikyti ir nusileisti, negu prieštarauti. Vokietijai stengiantis įveikti po Antrojo pasaulinio karo kilusį nenorą vadovauti saugumo klausimams Europoje ir instinktyvų prisitaikymą bei nekonfrontavimą su Rusija, svarbiausia Europos šalis patiria lemiamą išbandymą. Akivaizdžios Vokietijos dvejonės imtis ryžtingų veiksmų Rusijos karo prieš Ukrainą akivaizdoje sukėlė abejonių dėl jos, kaip sąjungininkės, patikimumo. Taip pat labai susvyravo Vidurio Europos valstybių – Lenkijos, Čekijos, Slovakijos, trijų Baltijos valstybių pasitikėjimas ja. Tuo tarpu tokius Vokietijos svyravimus, Kremlius naudoja, kaip pleišta, siekdamas išsklaidyti vieningą Europos atsaką Rusijos agresijai.

Iki 2022 metų Rusija savo strateginių tikslų siekė pasinaudodama naudingųjų išteklių, tokių, kaip dujos ir nafta svertu, kuris ypač veiksmingas prieš ES šalis, kurioms stinga šių energijos gamybai reikalingų šaltinių. Buvęs U.S. valstybės sekretorius Mike Pompeo Rusijos dujų projektus apibūdino, kaip lobistinį Kremliaus įrankį, kuris pasitarnauja didinant Europos priklausomybę nuo Rusijos energijos tiekimo ir taip pakerta transatlantinį saugumą¹. Rusija pasinaudodama kitų šalių priklausomybe nuo jos gamtinių išteklių geba sukelti ilgalaikį galios disbalansą, turi didelę geopolitinę įtaką. Žinoma, svarbu paminėti, kad Rusija taip pat yra priklausoma nuo gamtinių išteklių eksporto. Ozawa ir Iftimie teigia, kad Rusija naudoja savo energetiką, kaip užsienio politikos įrankį, be to Rusijos nacionalinio saugumo strategijoje iki 2020 m. teigiama, kad pagrindinis Rusijos tikslas yra tapti pasauline ekonomine ir karine galia². Taigi, Rusijos nacionalinis saugumas taip pat priklauso nuo energetinio saugumo, kuris susietas su Europos priklausomybe nuo Rusijos gamtinių dujų ir ekonominės naudos. Ozawa, M., & Iftimie mano, jog energetinis saugumas yra glaudžiai tapatinamas tiek su ekonominiu, tiek su nacionaliniu saugumu, o

¹ Investors in Russian pipeline projects at risk of U.S. sanctions, Pompeo says. (2020, July 15). *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-usa-pipelines-sanctions-idUSKCN24G26S>

² Ozawa, M., & Iftimie, I. A. (2020). Russia's energy policy as a foreign policy instrument. In *Russia's energy policy: Dependence, networks and special relationships* (pp. 13–20). NATO Defense College. <http://www.jstor.org/stable/resrep27709.8>

jo grėsmė gali sukelti net karines konfrontacijas, ypač Rusijos artimajame užsienyje³. Tai reiškia, kad Rusijos ekonominis ir karinis potencialas yra priklausomas nuo energetikos sektoriaus, todėl pastarasis yra vienas iš pagrindinių Rusijos galios ir įtakos šaltinių, be kurio ekonomikai gresia stagnacija. Rusija milžinišką kiekį kapitalo, gauto prekiaujant energija, investuoja į karinį sektorių. Vykdydama strategiją „skaldyk ir valdyk“, Rusija gali pasinaudoti savo gamtinių dujų vamzdžių infrastruktūros monopolija į Europą, kad užsitikrintų dvišalius susitarimus su atskiromis NATO valstybėmis narėmis, o tai kenkia visam NATO aljansui, ypač naujosioms NATO narėms. Galima teigti, jog senosios NATO valstybės, tokios kaip Vokietija, Italija ir Prancūzija, siekdamos savo trumpalaikių ekonominių interesų, besinaudodamos Rusijos ištekliais, palieka savo rytines kaimynes Rusijos malonei ir ilginiui politiškai susilpnina visą Aljansą. Kadangi Vokietija yra didžiausia Rusijos gamtinių dujų importuotoja, „Nord Stream 1“ ir „2“ dujotiekio projektai buvo palaikomi daugelio politikų⁴.

Dar 2004 metais dalis vakarų politikos analitikų, pavyzdžiui, Henri De Grossouvre, laikėsi nuomonės jog Europa turi užmegzti strateginę partnerystę su Rusija, ypač elektros energetikos klausimu, argumentuodamas tuo, kad strateginė Europos Sąjungos ir Rusijos partnerystė leistų Europai sėkmingai priimti didžiuosius naujojo šimtmečio iššūkius energijos išteklių, saugumo, kosmoso panaudojimo ir aukštųjų technologijų įvaldymo srityse⁵. Kaip argumentas buvo pateikiamas sėkmės atvejo pavyzdys: Prancūzijos, Vokietijos ir Rusijos priimtoms bendros politikos Irako atžvilgiu atvejis, kuris neva atskleidė Paryžiaus-Berlyno-Maskvos ašies potencialą ir „Troika“, neturėtų kelti tiesioginės grėsmės jokiai kitai galiai, tačiau atsvertų JAV. JAV ir Europos kooperacija neretai buvo vertinama neigiamai, o kaip strateginė partnerė dažnai buvo prioritetizuojama Rusija⁶. V. Putinas ilgą laiką buvo laikomas pro-europietišku Rusijos lyderiu, siekiančiu sparčiai plėtoti ekonominius santykius su ES, spręsti šalies užsienio skolos problemas, bendradarbiauti aukštųjų technologijų MTEP ir mažesnių muitų bei prekybos barjerų srityje. Prancūzijos ir Vokietijos lyderiai (E. Macronas ir A. Merkel) kartojo šį naratyvą, akcentavo dialogo su Rusija svarbą ir partnerystės siekį iki pat 2022, kuomet Rusija pradėjo atvirą karą Ukrainoje. Vokietija, būdama viena iš didžiausių, ekonomiškai stipriausių ir svarbiausių ES valstybių, pastaraisiais dešimtmečiais skatino ir siekė glaudesnio bendradarbiavimo su Rusija, ignoruodama jos pavojingą revizionistinę politiką. Iš abiejų pusių buvo vystoma tarpusavio priklausomybė – Rusija siekė didesnės Vokietijos energetinės priklausomybės, ne tik dėl to, kad tai

³ Ten pat

⁴ Ten pat

⁵ DE GROSSOUVRE, H. (2004). Paris, Berlin, Moscow: Prospects For Eurasian Cooperation. World Affairs: The Journal of International Issues, 8(1), 40–52. <https://www.jstor.org/stable/48504968>

⁶ Ten pat

atsiperka ekonomiškai, tačiau siekdama tarpusavio priklausomybę paversti teroro įrankiu t. y. Energetiką naudoti kaip ginklą. Rusija funkcionuoja kaip visiškai atskiras darinys, turintis savo motyvų, kurie ne tik nesutampa, bet ir prieštarauja vakarietiškomis-europietiškomis vertybėms. Joje nepaisomos žmogaus teisės, žodžio laisvė, valstybių suverenumas, klesti korupcija.

Tuo tarpu Vokietija pozicionuoja save, kaip nepaveikią korupcijai ir liberalią šalį, bandžiusią sukurti abipusę priklausomybę. Tačiau šios politikos laikymosi rezultatas – Vokietija sukūrė vienpusę savo priklausomybę nuo Rusijos energijos resursų. Galimai tai įvyko dėl to, kad ji iš esmės nekėlė jokių politinių sąlygų Rusijai. Iš pradžių po Vokietijos susivienijimo (santykiuose su Rusija) egzistavo ekonomikos ir politikos interesų įgyvendinimo derinys. Ekonominiai sprendimai ir politiniai sprendimai, kuriais buvo siekiama išlaikyti abipusę priklausomybę gyvavo trumpą laikotarpį po Vokietijos susivienijimo, bet vėliau pranyko. Atsirado tik vienpusis ryšys, kuomet vokiečiai mokėjo už energetiką, didino Rusijos pajamas, patys investavo į Rusiją ir finansavo Rusijos ekonominę transformaciją, bet nekėlė jokių politinių sąlygų, ką Rusija turėtų daryti iš savo pusės, kokius politinius sprendimus turėtų priimti tam, kad užtikrintų žodžio laisvę, demokratijos principus. Kuo labiau stiprėjo Vokietijos priklausomybė nuo Rusijos, tuo mažiau vokiečiai keldavo politinių sąlygų Rusijai ir netgi tapo Rusijos advokatais bandydami ją apginti ir užglaistyti kitų ES šalių nepasitenkinimą, ir iš esmės tapo Rusijos gynėjais.

Kyla klausimas, dėl ko Vokietijos politika judėjo tokia kryptimi, t.y. link asimetriškos suginklintos tarpusavio priklausomybės. Nors yra primityvus aiškinimas, kad Vokietijos priklausomybė nuo Rusijos energetikos galėjo susiformuoti dėl elementarios korupcijos ir lobizmo, tai nepaaiškina, kodėl visa Vokietijos visuomenė ir elitas susitaikė su tuo.

Iš to kyla **darbo problema**: Nors tarpusavio priklausomybės logika Vokietijos – Rusijos santykiuose neveikė ir dalis to priežasties slypi korupcijoje ir lobizme, visgi, Vokietijos visuomenė (ir verslai), matydama santykių su Rusija raidą ir jos vaidmenį destabilizuojant saugumą ir keliant grėsmę liberalios Europos integralumui, tai ignoravo ir buvo konformistiška Vokietijos politikos kryptimi.

Tikslas: Ištirti, kodėl neveikiant tarpusavio priklausomybės logikai santykiuose su Rusija, Vokietijos valdžia, verslai ir visuomenė toliau palaikė esamą politiką ir toliau stiprino asimetrišką tarpusavio priklausomybę.

Tikslui pasiekti keliami **uždaviniai**:

1. **Išsiaiškinti, kaip laikantis tarpusavio priklausomybės logikos, Vokietijos – Rusijos santykiai susiformavo asimetriški (vienpusiai)**
2. **Paaiškinti, kodėl šitam modeliui pritarė verslas ir visuomenė.**
3. **Konstatuoti, ar/jei taip, dėl kokių priežasčių Vokietijai (visuomenei, verslui, politiniam elitui) ir toliau sudėtinga atsisakyti šios logikos.**

Pagrindinis šio darbo analizės **objektas** yra Vokietijos asimetriškų energetinių santykių su Rusija raida.

Temos aktualumas: 2022m. balandžio gale Vokietija oficialiai suteikė žalią šviesą siųsti „sunkiąją ginkluotę ir sudėtingas sistemas“ į Ukrainą. Vokietijos visuomenė šiuo klausimu yra pasidalinusi, nors didelė dalis išreiškia palaikymą Ukrainai, beveik tokia pati dalis visuomenės dvejoja ir laikosi nuomonės, jog tolesnis ginkluotės tiekimas gali paskatinti karo eskalavimą ir įsitraukimą į tiesioginį karą su Rusija, kai kurios politinės jėgos dar tikisi ateityje tęsti santykius su Rusija. Vokietijos vyriausybės komunikacija vis dar rodo neapsisprendimą tvirtai stoti į vieną pusę. Kol Vokietija visiškai neįsipareigos – tiek žodžiais, tiek darbais – atremti Rusijos agresiją Europoje, Maskva turės galimybę valdyti padėtį Europoje ir kelti grėsmę ES. Vokietijos, kaip ES varomosios galios, veiksmai vykstant karui yra ypač kritiniai ir tolesniam karo vystymuisi ir visos Europos ateičiai.

Tiriamieji metodai – šiame darbe, kaip pagrindinis tyimo metodas buvo pasirinkta kokybinė atvejo analizė. Bus analizuojami pirminiai ir antriniai šaltiniai: oficialūs dokumentai, interviu, politinių ir verslo veikėjų kalbos, mokslinė literatūra, viešasis ir politinis diskursas, pasitelkiama socialinio kontrakto teorija.

Kokybinė atvejo analizė leidžia pademonstruoti Vokietijos energetikos raidos ypatumus, ypač priklausomybės nuo Rusijos didėjimą grįstą liberaliomis idėjomis, įvertinti kaitą iš simetriškos į vienpusę (asimetrišką) priežastis, bei atskleidžia visuomenės ir verslo vaidmenį bei socialinio kontrakto įtaką užsienio politikai.

Darbe naudotos literatūros pagrindas sudarytas iš užsienio autorių monografijų ir straipsnių iš periodinių mokslinių žurnalų. Taip pat pasitelkta informacija iš knygų, kuriose analizuojama Vokietijos - Rusijos santykių evoliucija. Remtasi ir pirminiais šaltiniais: politinių veikėjų ir lyderių kalbomis, interviu, oficialiais pranešimais spaudai, bei kitas dokumentais kuriuose aktualizuojama Vokietijos užsienio politikos kryptis. Naudoti institucijų svetainių duomenys, oficialios ataskaitos bei kiti šaltiniai.

Literatūros apžvalga

Vokietijos ir Rusijos tarpusavio priklausomybė analizuojama pasaulio akademikų ir rašytojų. Tačiau mokslinių tyrimų, kuriuose tiriama socialinio kontakto ir Vokietijos užsienio politikos sąsajos kol kas trūksta. Mokslinėje bendruomenėje Vokietijos užsienio politiką ir būdingą asimetrišką tarpusavio priklausomybę nagrinėja K. Raik ir A. Racz savo 2019 metų knygoje „*Post-Crimea Shift in EU-Russia Relations: From Fostering Interdependence to Managing Vulnerabilities*“. („ES ir Rusijos santykių pokytis po Krymo: nuo tarpusavio priklausomybės skatinimo iki pažeidžiamumo valdymo“). Knygoje apžvelgiama Rusijos ir ES, (ypač Vokietijos) tarpusavio priklausomybės pobūdis ir laipsnis, praėjus penkeriems metams nuo Krymo okupacijos ir karo Ukrainos rytuose pradžios.

Vokietijos ir Rusijos santykiai nusipelno daug dėmesio mokslinėje literatūroje, kadangi daugelio politikos analitikų nuomone tai yra vienas svarbiausių Europos ryšių su didžiausia žemyno šalimi. Jų formavimosi aplinkybės daugeliu atžvilgių unikalios ir be analogų. J. Lough 2021 metų knygoje „*Germany's Russia problem: The struggle for balance in Europe*“. („Vokietijos Rusijos problema: Kova už pusiausvyrą Europoje“). Šioje knygoje nagrinėjama problema, – Vokietijos santykių kūrimas ir balansavimas su besikeičiančia Rusija, aiškinama Vokietijos vyriausybių dirbusių 1991–2014 m. laikotarpyje, klaidinga interpretacija dėl Rusijos siekių.

Tarpusavio priklausomybės koncepcijos bene išsamiausias aiškinimas yra Abraham L. Newmano knygoje „*The Uses and Abuses of Weaponized Interdependence*“ („Suginklintos tarpusavio priklausomybės panaudojimas ir piktnaudžiavimas“). Čia aiškinama, kaip valstybės progresyviai naudoja suginklintą tarpusavio priklausomybę, pasitelkdamos pasaulinius informacinių ir finansinių mainų tinklus, siekdamos strateginio pranašumo. Ypač naudingas skyrius parašytas E. Meierding, kuriame analizuojama, kaip gali būti suginglinta energetinė priklausomybė, taip pat M. Krutikhino skyrius, kuriame atliekama Gazprom ir ES tarpusavio priklausomybės atvejo studija.

Vokietijos energetikos, ypatingai gamtinių dujų infrastruktūros, ir sandėrių su Rusija vystymasis, sudaręs pagrindą Vokietijos ir Rusijos santykiams, nuodugniai nagrinėjamas V. B. Belovo straipsnyje „*A Paradigm Change in Energy Cooperation between Germany and Russia*“ („Vokietijos ir Rusijos bendradarbiavimo energetikos srityje paradigmos kaita“), taip pat, A. Broso, T. Mitrovos ir K. Westphalio moksliniame darbe „*German-Russian Gas Relations. A Special Relationship in Troubled Waters*“ („Vokietijos ir Rusijos santykiai dujomis. Ypatingi santykiai neramiuose vandenyse“).

Rašant magistro darbą taip pat buvo pasitelkiami kiti straipsniai ir studijos iš įvairių JAV ir Europos akademinų žurnalų, bei straipsniai iš vadinamųjų politikos mokslų „think-tank“ų, interneto tinklalapiuose publikuojamos analitinės apžvalgos.

Darbo struktūra: Teorinio pagrindo dalyje apžvelgiama liberalizmo teorijos samprata, socialinio kontrakto koncepcija ir suginklintos tarpusavio priklausomybės sąvoka. *Taip pat įvardijamos pagrindinės teorinės prielaidos ir pasiūlymai tyrimo modeliui.* Antroje dalyje aiškinama kaip didėjo tarpusavio priklausomybė tarp Rusijos ir Vokietijos, kaip keitėsi jos pobūdis ir ko trūko, kad ji būtų lygiavertiška. Trečiojoje ir ketvirtoje dalyje yra atliekama diskurso analizė leidžianti įvertinti socialinio kontrakto Vokietijoje pobūdį ir jo įtaką užsienio politikai.

1. Teorinis pagrindas: liberalizmas ir tarpusavio priklausomybė, socialinio kontrakto koncepcija.

1.1 Tarpusavio priklausomybės samprata liberalioje demokratijoje

Mokslinėje literatūroje pastebimas pasikartojantis motyvas: Vakarų Europos valstybės nevengia tarpusavio priklausomybės. Ši logika gali būti aiškinama liberalaus pasaulio suvokimo modeliu, būdingu vakarų demokratinėms valstybėms. XX a. viduryje formavosi dabar jau subrendusi liberali pasaulio tvarka ir viena iš jos išraiškų – globalus pliuralizmas⁷. Pliuralizmas – sąlyga ar sistema, kurioje kartu egzistuoja dvi ar daugiau valstybių, grupių, principų, valdžios šaltinių ir pan. O globalus pliuralizmas tai tokių pliuralių darinių visuma egzistuojanti tarptautinėje erdvėje.

Iš esmės, globalus pliuralizmas labiausiai reiškiasi šalyse, kuriose valdžia yra decentralizuota ir paremta lygiavertėmis struktūromis. Tokiomis sąlygomis, kai valstybės struktūra, paremta hierarchiniu modeliu, o valdžia centralizuota, sprendimų priėmimas priklauso nuo vieno asmens arba grupės, kas leidžia pačiam valstybės vadovui ir formuoti valstybę tokią, kokios jis nori, suteikia teisę vienus pripažinti, kitų ne. Reus-Smith šį pavyzdį pateikia, kaip teiginį „kieno valdžia to ir religija“.⁸ (Reus-Smit, 2021). Anot Ikenberry: „Tikimasi, kad liberali tarptautinė tvarka

⁷ Reus-Smit, C. (2021). The end of global pluralism? *European Journal of International Relations*, 27(4), 1249–1273. <https://doi.org/10.1177/13540661211017273>

⁸ Ten pat

valstybes pakels progresyvia kryptimi, apibrėžta liberalia demokratija. Tvarka numato institucijas, santykius, teises ir apsaugą, leidžiančią valstybėms augti ir tobulėti savo šalyje. Tai savotiška savitarpio pagalbos ir apsaugos visuomenė⁹. Liberali politika taip pat indikuoja, kaip yra vystoma vidaus ir užsienio politika demokratinėse valstybėse. Anot Shiraev, Liberalizmo idėja pabrėžia tris veiksnius, skatinančius didesnę bendradarbiavimą ir konfliktų mažinimą tarp valstybių:

1. Tarptautinė prekyba, kuomet šalių ekonomikos yra tarpusavyje susijusios per prekybą, jos mažiau linkusios kariauti viena su kita;
2. Demokratijos plitimas – nusistovėjusios demokratijos nekariauja viena su kita, todėl, jei demokratijų bus daugiau, tarpvalstybinis karas bus retesnis;
3. Liberalai mano, kad tarptautinės institucijos vaidina pagrindinį vaidmenį valstybių bendradarbiavime per tarpusavio priklausomybę¹⁰. (Shiraev, Eric B., 2014)

Vadovaujantis šia tarptautinių santykių teorija galima analizuoti kitus aspektus, kurie pasireiškia būdingoje tvarkoje.

Tarpusavio priklausomybė yra vienas iš aspektų, būtinų liberalia logika pagrįstai tarptautinei prekybai. Egzistuojant tarpusavio priklausomybei ir tarptautinei prekybai, politiniai ir ekonominiai procesai atitinkamai prisitaiko prie kitos pusės, sudarydami terpę valstybių interesų tenkinimui, tuo pačiu ir jų formavimui.

Vokietija (taip pat ir kitos ES valstybės, tokios, kaip Prancūzija, Italija), kaip būdinga demokratinio pasaulio šalims, norėjo matyti Rusiją kaip savo partnerę. Vakarų demokratijos, kurių liberalios demokratijos sistemos formavosi jau kurį laiką, sunkiai gali suvokti ir įvertinti rusiško pasaulio filosofiją ir iki šiol išlaiko iliuzijas, kad Rusija gali būti jų pasaulio dalimi ir partnere.

Vokietijos politikai būdingas liberalizmas bei iš dalies jo idealizmo sąlygojamas tarpusavio priklausomybės didinimas, taigi Vokietijos politinius sprendimus turime vertinti per šią prizmę. Vokietijos tarptautinės politikos ir santykių su Rusija logika pagrįsta liberaliu pasaulio suvokimu. Liberalizmo, būdingo Vokietijos santykiuose su Rusija, pastaraisiais dešimtmečiais problematika akivaizdi, kadangi Rusija nepriklauso liberaliam pasauliui ir šia logika nesivadovauja, šie veiksniai

⁹ Ikenberry, G.J. (2018). The end of liberal international order. *International Affairs*, 94, p 11.

¹⁰ Shiraev, Eric B. (2014). *International Relations*. New York: Oxford University Presses. p. 78.

nesustabdo jos politinių ir karinių interesų, ji tarpusavio priklausomybę siekia išnaudoti savo tikslams įgyvendinti ir ji tai daro palaikydama kitokį valstybės modelį, kuris leidžia kaštus perleisti visuomenei, o elitui atsiriboti nuo jų įsavinant pelną.

Yra žinoma, jog valstybės egzistuoja tarpusavio priklausomybe pagrįstoje pasaulinėje tvarkoje, taip pat, svarbu paminėti, jog priklausomybės gali būti asimetriškos. Pavyzdžiui, tarpusavio priklausomybės suginklinimas, anot Farrell ir Newman, vis dažniau naudojamas, kaip naujosios geopolitikos varomoji jėga, papildanti tradicines prievartos formas, pagrįstas prieigos prie šalies vidaus rinkos sąlygojimu. Valstybės vis dažniau naudoja tarpusavio priklausomybę, siekdamos savo tikslų, geba ją suginklinti ir panaudoti savo interesams pasiekti¹¹. Siekdamos savo strateginių tikslų, valstybės vis dažniau naudoja pasaulinius ekonominius tinklus. Struktūrinis šio reiškimo paaiškinimas teigia, kad tinklo topografija sukelia ilgalaikį galios disbalansą tarp valstybių. Kadangi asimetrinės tinklo struktūros centralizuoja valdžią pagrindiniuose mazguose, kai kurios valstybės gali „suginklinti tarpusavio priklausomybę“¹².

Nacionalinis saugumas ir ekonominė politika anksčiau buvo atskiros sferos. Dabar jos susilieja, pasaulinę tinklų ekonomiką paversdamos strateginių veiksmų erdve. Norint tinkamai dalyvauti pasaulio ekonomikoje, reikia turėti prieigą prie pasaulinių tinklų¹³. Svarbūs pasauliniai ekonominiai tinklai nėra dvipusiai ta prasme, jog jie negali panaikinti galios disbalanso ir asimetrijos ar nuversti politinės hierarchijos. Priešingai, jie yra labai centralizuoti. Tinklai yra sudaryti iš dviejų pagrindinių elementų: mazgų, kurie reprezentuoja tinklo veikėjus ar lokacijas, ir ryšių, jungiančių šiuos mazgus. Daugelis visą pasaulį apimančių ekonominių tinklų vystosi taip, kad kai kurie mazgai tampa daug svarbesni už kitus, nukreipdami srautus likusioje tinklo dalyje¹⁴. Tokie mazgai savo ruožtu gali tapti valstybių valdymo įrankiais. Jei valstybės jurisdikcijai priklauso pagrindiniai svarbaus pasaulinio tinklo mazgai kartu su atitinkamomis institucijomis, ji gali suginklinti tinklą, naudodama jį sekimui arba blokuoti kitiems prieigą prie tam tikro tinklo.

Pasaulinių tinklų suginklinimas yra naujosios geopolitikos varomoji jėga, papildanti tradicines prievartos formas, pagrįstas prieigos prie šalies vidaus rinkos sąlygojimu. Šalys, kurios turi

¹¹ Drezner, D. W., Farrell, H., & Newman, A. L. (2021). *The Uses and Abuses of Weaponized Interdependence*. Brookings Institution Press.

¹² Ten pat

¹³ Ten pat

¹⁴ Drezner, D. W., Farrell, H., & Newman, A. L. (2021). *The Uses and Abuses of Weaponized Interdependence*. Brookings Institution Press.

jurisdikciją ir kontroliuoja pagrindinius pasaulinių tinklų centrus, turi didelę ekstra-teritorinę įtaką. Tinklo struktūros sukuria naują galios asimetriją, paskirstydamos strateginę įtaką vienoms valstybėms, o kitas aplenkdamos.

Pasaulinėje energetikos resursų (dujų ir naftos) sistemoje resursai yra perduodami tiekėjo pirkėjui. Šie resursai perduodami dviem būdais: vamzdynu arba jūriniu/žemyniniu transportu. Nafta ir jos produktai dažniausiai gabenami laivais¹⁵, o dujos vamzdžiais ir jūriniu keliu SGD pavidalu. Galios mazgai yra tose vietose, kuriuose yra įrenginiai ir infrastruktūra, per kuriuos keliauja resursai iš tiekėjo pirkėjams. Jūrinio transportavimo būdu tai gali būti terminalai, kuriuos importuotojai ir eksportuotojai naudoja pasiųsti ir gauti resursus. Vamzdynų taškai, kuriuose kertamos sienos, kartais turi kontrolės stotis. Visi minėtieji mazgai (ang. nodes) priklauso ir yra valdomi privačių arba valstybinių kompanijų. Tinklo ryšiai yra maršrutai, kuriais siunčiami ištekliai tarp mazgų. Svarbi detalė yra tranzitinių šalių skaičius, kurį kerta dujotiekis nuo tiekėjo iki pirkėjo. Kuo daugiau valstybių dujotiekis kerta, tuo daugiau kompanijų turi įtakos jo valdymui, jis darosi mažiau centralizuotas, taip pat, jas prižiūri ir gali įtakoti nacionalinė vyriausybė. Jei tokia dujų linija kuriame nors taške sustabdoma, galimi viso tiekimo trikdžiai, kuo daugiau mazgų, tuo daugiau aktorių turinčių įtakos svertų.

„Choke points“ (liet. „Užspringimo taškai“) yra pagrindinis faktorius suginklinant energetikos transportavimo tinklą. Užkertant tam tikra mazgą, valstybė gali visiškai sustabdyti išteklių judėjimą. Išteklių trūkumas turi įtakos visam valstybės funkcionavimui. Tokie atvejai reti, bet potencialiai gali būti naudingi tranzitinėms valstybėms siekiant padidinti tranzitinius mokesčius arba paveikti tiekėjo arba gavėjo politinius sprendimus. Bet to kuo didesnę rinkos dalį sudaro tiekėjo importuojami resursai, tuo didesnę galią jis turi prieš importuotoją, kuris yra priklausomas nuo išteklių¹⁶

1.2 Socialinio kontrakto teorija

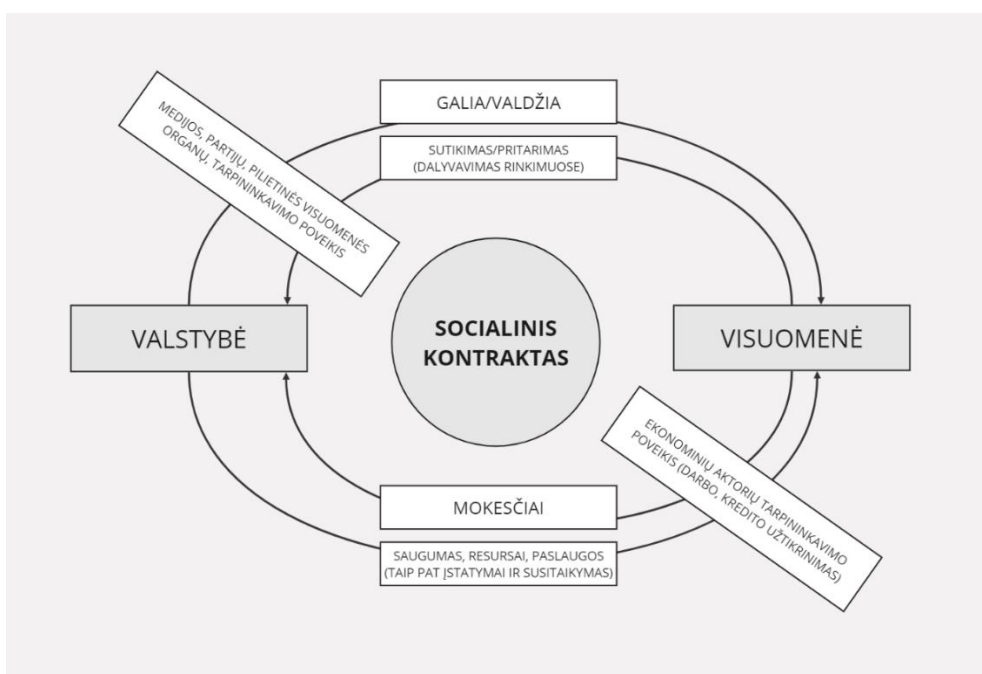
Socialinio kontrakto teorijos ištakos ryškios jau nuo Antikos laikų. Ji kalba apie tai, kad žmogaus moralinės ir politinės prievolės yra priklausomos nuo kontrakto tarp žmonių, iš kurių sudaryta visuomenė.

¹⁵ MEIERDING, E. (2021). Weaponizing Energy Interdependence. In D. W. DREZNER, H. FARRELL, & A. L. NEWMAN (Eds.), *The Uses and Abuses of Weaponized Interdependence* (pp. 169–184). Brookings Institution Press. 1

¹⁶ Ten pat.

Labiausiai socialinio kontrakto teorija siejama su modernia moralės ir politine teorija. Pirmasis ryškiausias šios teorijos tyrinėtojas ir šalininkas, plačiai išaiškinęs idėją buvo Thomas Hobbes. Kiti, vėlesni teorijos šalininkai, Apšvietos laikotarpiu plėtoję socialinio kontrakto aiškinimus buvo John Locke ir Jean Jaques Rousseau. Vėliau – jau dvidešimtame amžiuje – idėja tapo aktuali politikoje ir filosofijoje, nagrinėjama John Rawls, kurį sekė David Gauthier ir kiti.

Socialinio kontrakto teorija, tai politinė teorija, pagal kurią teigiama, jog pavieniai žmonės pereidami iš “natūralios būsenos” atsisako savo asmeninių teisių ir laisvių savanoriškai, kad gyventų valstybėje, suformuotų valdžią, kuri saugotų ir užtikrintų bendrą gerovę¹⁷. Tai teorinis susitarimas tarp valdžios ir individų, suteikiant valdžiai galią ir atsakomybę elgtis pagal geros valios principą. Toks susitarimas ir sukuria socialinį kontraktą (1 pav).

1 pav. Socialinis kontraktas¹⁸.

Pagal OECD, Socialinis kontraktas pasireiškia, kai vyksta susidūrimas tarp a) lūkesčių, kuriuos tam tikra visuomenė nustato valstybei, b) valstybės galimybes išpildyti lūkesčius (saugumą, ekonominį stabilumą populiacijai, teritorinį stabilumą) c) politinę valią paskirstyti turimus resursus

¹⁷ Neidleman, J. (2020). The Social Contract Theory in a Global Context.

¹⁸ *Engaged Societies, Responsive States: The Social Contract in Situations of Conflict and Fragility - World*. (2016, April 15). ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/world/engaged-societies-responsive-states-social-contract-situations-conflict-and-fragility>

taip, kad socialiniai lūkesčiai būtų išpildyti. Šių veiksmų sąveika (veikiant politiniams procesams ir galiojant teisėtumui) sudaro dinamišką valstybės ir visuomenės susitarimą dėl jų tarpusavio vaidmenų ir pareigų – socialinį kontraktą¹⁹.

Socialinio kontrakto būsenoje kiekvienas politinės bendruomenės narys nerašytos sutarties būdu sutinka su valstybės valdžia, taip apribodamas kai kurias savo laisves mainais už tai, kad valstybė apsaugotų jų visuotines žmogaus teises ir saugumą bei tinkamą paslaugų teikimą. Socialinio kontrakto galiojimas ir teisėtumas gali būti vertinamas pagal tai, kiek jis sukuria ir palaiko pusiausvyrą tarp visuomenės lūkesčių ir įsipareigojimų bei valstybės valdžios ir institucijų lūkesčių bei įsipareigojimų, besikeičiančioje aplinkoje.²⁰

Bendrai, visi visuomenės nariai turi prieigą į savo teises, priklausomai nuo turimos nuosavybės. Šios teisės gali būti iškeičiamos. Taip pat jos gali apibrėžti materialinę gerovę, kuria asmenys teoriškai gali naudotis. Asmeninis turtas ir galimybės, taip pat ir rinkos kainos pasiskirsto – vienu naudai, kitų nepatogumui. To pasekoje, bendros teisės taip pat varijuoja, kai kuriems visuomenės nariams tai sąlygoja išlikimo ribą, už kurios dalis patenka. Savanoriškas vienpusiškas resursų perdavimas gali ištaisyti šią padėtį, bet vertinant iš istorinės perspektyvos, tai nutinka retai, be to dažniausiai šeimos ribose, kiti atvejai gana nereikšmingi. Tam tikrą galią paskirstant prieigą į teises (entitlement rights) turi valdžia.

Pasak Rawls (1971) toks paskirstymas gali būti pateisinamas pritaikant savanoriškumo kriterijų ne realiam pasirinkimo elgesiui, bet hipotetiniam sutikimui privalomiems nuostatams, kurie yra socialinio kontrakto dalyje. Reikėtų įsivaizduoti, kad visi visuomenės nariai turi nuspręsti, ar sutinka su visuomenės taisyklėmis, tačiau nežino, ar ateityje gaus naudą, ar už ją mokės²¹. Kyla klausimas su kokiomis taisyklėmis dėl dalijimosi ištekliais visi turėtų bendrą sutikimą? Pasirodo, atsakyme į šį klausimą turėtų figūruoti teisingumo standartas. Ši sąžiningumo taisyklė taip pat gali padėti nuspręsti priemones, kaip subalansuoti skirtingų visuomenės žmonių poreikius taikant politiką, kuriai hipotetiškai žmonės pritartų.

¹⁹ Ten pat

²⁰ *Engaged Societies, Responsive States: The Social Contract in Situations of Conflict and Fragility - World*. (2016, April 15). ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/world/engaged-societies-responsive-states-social-contract-situations-conflict-and-fragility>

²¹ RAWLS, J. (1971). *A Theory of Justice: Original Edition*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvjf9z6v>

Pastebima tendencija, kad Vokietijos gyventojai pritaria vyriausybės vykdomai nesikišimo į asmeninius reikalus socialinio perskirstymo politikai²².

Socialinio kontrakto teorijos tikslas – parodyti, kad tam tikros visuomenės nariai turi pagrindo pritarti pagrindinėms tos visuomenės socialinėms taisyklėms, įstatymams, institucijoms ir (arba) principams ir jų laikytis. Taigi galutinis socialinių sutarčių teorijų tikslas yra parodyti pačia bendriausia prasme, kad socialines (moralines, politines, teises ir kt.) taisykles galima racionaliai pateisinti.

Visuomeninis kontraktas yra racionalaus pateisinimo modelis, kuris pateisinimo problemą (kokias priežastis turi individai) paverčia svarstymo (su kokiomis taisyklėmis jie sutiks) problema.²³ Socialinio kontrakto modelis aiškiai parodo samprotavimus, jungiančius žmonių, kaip individų, interesus ir tikslus su žmonių, kaip piliečių požiūriu²⁴.

1.3 Tyrimo metodologija

Tiriamieji metodai – šiame darbe, kaip pagrindinis tyrimo metodas buvo pasirinkta kokybinė atvejo analizė, naudojama tirti dvišalių energetinių ir politinių santykių pokyčius augant vienpusei tarpusavio priklausomybei ir socialinio kontrakto poveikį Vokietijos užsienio politikai. Bus analizuojami pirminiai ir antriniai šaltiniai: mokslinė literatūra, oficialūs dokumentai, viešasis ir politinis diskursas. Kokybinė atvejo analizė pasitelkiant viešojo diskurso analizę (apklausas, žiniasklaidos pranešimus) padeda identifikuoti visuomenės lūkesčius, pagal kuriuos buvo formuojamas socialinis kontraktas; Atliekama oficialių dokumentų, mokslinės literatūros ir politinio diskurso analizė leidžia pademonstruoti Vokietijos energetikos raidos ypatumus, ir tai, kaip valdžia įgyvendino visuomenės lūkesčius per socialinį kontraktą, tokiu būdu šiam virstant užsienio politikos dalimi (taigi, darbe identifikuojamos esamo Socialinio kontrakto būtinosios sąlygos (a ir b), o sąlyga c šiam darbo tikslui įgyvendinti nėra būtina ir atvejo analizėje neaktuali). Vokietijos

²²Witt, U. (2002). Germany's "Social Market Economy": Between Social Ethos and Rent Seeking. *The Independent Review*, 6(3), 365–375.

²³Rawls, John, 1999. *A Theory of Justice*, Cambridge, MA: Belknap Press. p. 16

²⁴D'Agostino, F., Gaus, G., & Thrasher, J. (2019). *Contemporary Approaches to the Social Contract* (E. N. Zalta, Ed.). Stanford Encyclopedia of Philosophy; Metaphysics Research Lab, Stanford University. <https://plato.stanford.edu/entries/contractarianism-contemporary/#ConSocConPubJus>

vykdoma užsienio politika sąlygojo priklausomybės nuo Rusijos didėjimą ir priklausomybės kaitą iš simetriškos į vienpusę (asimetrišką), taigi tyrimo dėka atskleidžiamas visuomenės ir verslo vaidmuo per socialinį kontraktą šiuose santykiuose.

Daroma prielaida, kad tarpusavio priklausomybė buvo nelygiavertiška ir, laikui bėgant tapo vis labiau suginklinta Rusijos, tuo pačiu metu Vokietijai išlaikant liberalią perspektyvą, kuri buvo neefektyvi šiuose santykiuose Europos Sąjungos kontekste ir ilgalaikėje perspektyvoje. Socialinio kontrakto teorija reikalinga tolesniam darbo tikslo vykdymui, kadangi vien liberalizmo ir tarpusavio priklausomybės politikos laikymasis nepaaiškina, dėl ko visuomenė palaikė tokią politiką (išliko socialiniame kontrakte su valdžia) matydama Rusiją tokią, kokia ji buvo. **Socialinis kontraktas, darant kokybinę atvejo analizę, pasitarnauja užpildant spragą, kuri atsiranda aiškinant priežastingumą, dėl ko Vokietijos užsienio politikai inertiškai kūrė asimetrišką tarpusavio priklausomybę nuo Rusijos. Be to, vadovaujantis tyrimo rezultatais, galima preliminariai prognozuoti Vokietijos užsienio politikos ateitį vykstant geopoliniams pokyčiams.**

Kadangi energetika didele dalimi yra susijusi su valstybės ekonominiu stabilumu, energetinio saugumo užtikrinimas yra vienas iš užsienio politikos svarbiausių uždavinių. Vokietijai būdingas ekonominis augimas ir ekonomikos atstatymas po II pasaulinio karo ir pakilimas į pirmąsias vietas nebuvo atsitiktinis. Vokietijos ekonominė padėtis ir atsigavimas stipriai susijęs su socialine rinkos ekonomika²⁵. Anot Ulrich Witt, ekonominė struktūra indikuoja nerašytą socialinį kontraktą Vokietijoje²⁶. Socialinė rinkos ekonomika iš dalies yra paremta laisva prekyba ir iš dalies tam tikromis socialinėmis taisyklėmis, kurios daro įtaką rinkos proceso rezultatų perskirstymo ir socialinės apsaugos priemonėms²⁷. Socialinėje rinkos ekonomikoje sujungiami tarpusavyje iš pirmo žvilgsnio nesuderinami konceptai – liberalizmo idėjos, socialinė gerovė ir korporatyvizmas.

Svarbu pažymėti, kad socialinio kontrakto teorijos taikymas panašiais atvejais nėra dažnas mokslinėje literatūroje, todėl įmanomos interpretacijos, kaip jį pritaikyti būtent Vokietijos santykiams su Rusija, laikantis teorijos, kaip racionalaus pateisinimo modelio²⁸.

²⁵ Witt, U. (2002). Germany's "Social Market Economy": Between Social Ethos and Rent Seeking. *The Independent Review*, 6(3), 365–375. <http://www.jstor.org/stable/24562347>

²⁶ Ten pat

²⁷ Peacock, A. T., & Willgerodt, H. (1989). *Germany's Social Market Economy: Origins and Evolution*. Palgrave Macmillan.

²⁸ Rawls, John, 1999. *A Theory of Justice*, Cambridge, MA: Belknap Press.

Socialinio kontrakto teorija gali būti taikoma siekiant suprasti visuomenės nuomonės vaidmenį šalies užsienio politikos formavime, pavyzdžiui Lee Ray ir Dafoe nagrinėjo socialinio kontrakto formos (kontraktualizmo) ir demokratinės taikos teorijos sąsajas. Anot jų demokratinė taika gali būti vertinama, kaip socialinio kontrakto pratęsimas, kuomet besivadovaudamos bendromis demokratinėmis vertybėmis ir instituciniais rėmais, demokratijos yra linkę išlaikyti taiką²⁹. Taip pat, teigiama, jog analizuojant visuomenės nuomonę galima įvertinti, kaip užsienio politikos sprendimai atspindi visuomenės lūkesčius³⁰. Anot autorių, galima tyrimų strategija, naudojama tarptautinių santykių lauke yra scenarijais grįstos apklausos. Užsienio politikos tematika sudaryti klausimai pateikiami visuomenės nariams. Taip pat, respondentams užduodami klausimai, susiję su įsitikinimais ar požiūriu (politinės nuostatos, pritarimas politiniams veiksams). Šis metodas tinkamas vertinant priežastinius procesus valstybėje, kurių eiga susijusi su visuomenės ar elito įsitikinimais, pavyzdžiui, teigiama, jog pagal tam tikras demokratines teorijas, demokratinė visuomenė yra mažiau linkusi naudoti jėgą prieš kitas demokratijas³¹.

Galima teigti, jog socialinis kontraktas tinkamas nagrinėjant demokratiškas valstybių politiką, nes, jei vadovaujamesi logika, jog demokratija yra susijusi su visuomenės įtaka politiniams sprendimams ir sprendėjams, pagal šį apibrėžimą socialinis kontraktas neatskiriamas nuo liberaliai demokratijai būdingų savybių.

Socialinio kontraktą galima pritaikyti užsienio politikos laukui, identifikavus jos pobūdį valstybėje, šiuo atveju Vokietijoje. Galima daryti prielaidą, kad socialinis kontraktas Vokietijoje yra užsienio politikos dalis. Paprastai tariant, šiuo atveju trys aktoriai – Vokietijos vyriausybė, visuomenė ir Rusija yra neatskiriami subjektai ta prasme, kad Rusija Vokietijai buvo reikalinga kaip prekybos partnerė, padedanti gaivinti ir kelti ekonomiką pigiais resursais. Visuomenės prioritetą gali būti aiškinamas gana primityviai – gerėjančios gyvenimo sąlygos, kurios tampa pasiekiamos augant ekonomikai. Taigi, jei lengviausias kelias link ekonominio klestėjimo yra prekybiniai santykiai su Rusija, net ir didėjant asimetriškai tarpusavio priklausomybei, socialinis kontraktas Vokietijoje palaiko inertišką Vokietijos vyriausybės politiką su Rusija.

²⁹ Lee Ray, J., & Dafoe, A. (2018). Democratic peace versus contractualism. *Conflict Management and Peace Science*, 35(2), 193–203.

³⁰ Ten pat

³¹ Ten pat

Vokietija stengėsi didinti bendradarbiavimą su Rusija, dėl to, kad vyravo vieninga bendra nuomonė tarp valdžios, verslų ir žmonių, o sėkmingas politikos vykdymas vadovaujantis valstybės interesais indikuoja socialinį kontraktą. Jo vaidmenį galima identifikuoti tiriant, kokie užsienio politikos sprendimai dėl Rusijos buvo priimami, analizuojant visuomenės diskursą, bei verslo ir ekonomikos reikšmę užsienio politikai. Galima teigti, jog socialinis kontraktas kėlė ekonominio augimo poreikį, kurį išpildyti vyriausybė pasitelkė užsienio politika, kuri neišvengiamai skatino judėti link asimetrinės tarpusavio priklausomybės, nes tik tokiu būdu (trumpalaikėje perspektyvoje) buvo galima užtikrinti pigius resursus, kurie reikalingi palaikyti esamą ekonomikos augimo tempą, bei išlaikyti žmonių užimtumo (darbo) lygį. Darbe bus analizuojama, kaip pasireiškė Vokietijos visuomenės ir verslo elito palaikymas esamai politikai, šiuo tikslu bus nagrinėjami įvairių apklausų rezultatai, naujienų straipsniai, politikų ir verslo atstovų pasisakymai.

Daroma prielaida, jog būtent socialinis kontraktas palaikė Vokietijos vyriausybės tęstinę inertišką politiką su Rusija, nepaisant suginklintos tarpusavio priklausomybės augimo. Kitaip tariant, Vokietijos vyriausybė negalėjo be Rusijos sudaryti tokio socialinio kontrakto su visuomene, o verslas buvo politikos dalis, todėl socialinio kontrakto palaikymas neišvengiamai tapo ir užsienio politikos dalimi.

2. Vokietijos – Rusijos santykių formavimasis. Tarpusavio priklausomybės kaita iš simetriškos į asimetrišką.

Vokietijos energetikos politiką veikia įvairūs faktoriai. Jai įtaką daro istorija, politika ir ekonomika. Pamatinis dėsnis Vokietijos-Rusijos santykiuose – dujos. Analizė, kaip formavosi asimetriška tarpusavio priklausomybė per energetinius santykius reikalinga tam, kad būtų galima įvertinti iš kur kyla Vokietijos visuomenės, verslo ir politikų pozicija Rusijos atžvilgiu ir ką buvo mėginama įgyvendinti. Vokietijos Vyriausybės politika pagal socialinį kontraktą yra įtakojama visuomenės lūkesčių (ekonominio, energetinio stabilumo).

Politika, atsiradusi W. Brandt užmačioms didinti ekonominį bendradarbiavimą vardan saugumo ir siekio sujungti atskirtą Vokietiją, taip pat buvo matoma, kaip teigiamų pokyčių galimybė Rusijoje.

Nuo aštunto dešimtmečio pradžios tarpusavio priklausomybės teoretikai laikėsi nuomonės, jog ekonominė tarpusavio priklausomybė didina karinės galios panaudojimo kaštus, dėl to mažėja

tikimybė, ją panaudoti³². Prekyba taip pat buvo vertinama kaip priemonė sumažinti atskirtį tarp šalių bei sumažinti žmonių politinį prisirišimą prie valstybės³³. Prekybos didinimas tarp valstybių neišvengiamai skatina kurti tarptautines normas, steigti organizacijas, o tai turėtų padidinti stabilumą ir užtikrinti taikos būseną.

Vertinant per liberalios ekonomikos prizmę, ekonominiai ryšiai tarp šalių yra vienas iš svarbių elementų, darančių įtaką tarptautiniam saugumui. Esant stipriam ekonominiam bendradarbiavimui, tikimasi, jog abipusės naudos logika padės išvengti niekam nenaudingo konflikto. Integracija Europoje įrodė, kad ekonominiai ryšiai iš ties palaiko saugumą, taiką, bendrą gerovę ir naudą. Esant liberaliai tarpusavio priklausomybei, karo tikimybė Europos Sąjungoje esamuoju laikotarpiu tarp valstybių narių yra beveik neįmanoma.

1969 m. SPD ir FDP centro kairioji koalicija vadovaujama kanclerio W. Brandto ėmėsi „Ostpolitik“ (liet. Rytų politikos). Ši politikos pagrindas – Liberali kooperacija, skatinama abipusės naudos, ekonominio augimo, kaip vieno demokratijos plėtros įrankių³⁴. Jos tikslas – spręsti Rytų Europoje demokratinius klausimus, Vokietijos susivienijimą bei auginti ekonominę tarpusavio priklausomybę, kuri nutiestų kelią bendradarbiavimui ir kitose sferose³⁵. Buvo sudaryta daugybė sutarčių, kuriomis buvo stengiamasi sustiprinti abipusius santykius. Priimta Maskvos sutartis, pripažįstanti Rytų Vokietijos sienas, Oderio ir Neiso sienos perleidimas Lenkijai, keturių valstybių paktas, reguliuojantis Berlyno statusą, sutartis dėl nuolatinių Rytų ir Vakarų Vokietijos santykių nepriimant atskirto valstybingumo³⁶. Šiose sutartyse galima pastebėti siekį ir viltį, jog nuolaidos ir galimybės įsitraukti ir dalyvauti tarptautinėje sistemoje mažina konfliktų tikimybę. Ši „Ostpolitik“ modelį vienaip ar kitaip taikė visos vyriausybės tiek iki 1989 m. Vokietijos susivienijimo, tiek po jo, su savomis adaptacijomis.

„Ostpolitik“ nuo 1960-1970-ųjų vykdyta politika, dar vadinta „pokyčiais per suartėjimą“, siekė taikaus ryšio tarp dviejų blokų. Energetinis ir ekonominis bendradarbiavimas augo, juo suinteresuota buvo tiek Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjunga (SSRS), tiek Vokietija, kuri

³² Keohane, R. O., & Nye, J. S. (1977). *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston ; Toronto : Little, Brown.

³³ Griffiths, M. (2011). *Rethinking International Relations Theory*. Bloomsbury Publishing.

³⁴ Cary, N. D. (2000). Reassessing Germany's Ostpolitik. Part 2: From Refreeze to Reunification. *Central European History*, 33(3), 369–390. <https://doi.org/10.1163/156916100746374>

³⁵ Cary, N. D. (2000) Reassessing Germany's Ostpolitik. Part 1: From Détente to Refreeze. *Central European History*, 33(2), 235-262.

³⁶ Ten pat

tikėjo, kad karinio santykių aiškinimo tikimybė sumažės dėl ekonominių ryšių. Dėl šios priežasties Willy Brandto vyriausybės valdymo laikotarpiu priimta ekonominės tarpusavio priklausomybės politikos kryptis, argumentuojant kad tai kelias į taiką³⁷.

Tačiau Rusijos dujų išteklių eksportas į Vokietija gali būti vertinamas kaip grėsmė iš trijų perspektyvų: 1. Grėsmė žaliai ir tvariai energijai; 2. Grėsmė normomis pagrįstai liberaliai politikai ir ekonomikai; 3. Grėsmė Europos integracijos procesui³⁸. Vokietijos vyriausybei nepavyko suvaldyti šių grėsmių.

2.1 Rusiškų dujų Vokietijoje raida: infrastruktūra ir susitarimai

Šiuolaikinio Rusijos Vokietijos bendradarbiavimo modelio ištakas galima laikyti 1969 metų gegužės mėnesį kuomet SSRS užsienio reikalų ministras A. Gromyko VFR pasiūlė naują politinio ir ekonominio bendradarbiavimo modelį³⁹. Kitų metų vasarį buvo priimtas „amžiaus susitarimas“ – Dujos už vamzdžius – SSRS pasiūlytomis sąlygomis, paremtas barterio principu, mainant 300 milijardų kubinių metrų į dujų vamzdyną⁴⁰. Istoriskai SSRS-Vokietijos „dujos už vamzdžius“ susitarimas įtvirtintas ir kilo iš Vokiškos „Ostpolitik“. Bendradarbiavimas ekonominėje erdvėje buvo vertinamas kaip įtampos mažinimas ir „keitimasis per suartėjimą“ (*Wandel durch Annäherung*)⁴¹.

Šis susitarimas buvo naudingas abiem pusėms, nes Sovietų sąjunga apsirūpino taip reikalinga vakarietiška valiuta ir įgijo technologinių žinių. Tuo tarpu, Vakarų Vokietija įsigijo dujų žemesnėmis kainomis, nei iš Nyderlandų, taip pat atsirado galimybė augti vokiškiems vamzdžių gamybos ir plieno gamintojų verslams⁴².

³⁷ Raik, K., & Rácz, A. (2019). *Post-Crimea Shift in EU-Russia Relations: From Fostering Interdependence to Managing Vulnerabilities*.

³⁸ Bros, A., Mitrova, T., & Westphal, K. (2017). *German-Russian Gas Relations: A Special Relationship in Troubled Waters*

³⁹ Belov, V. B. (2022). A Paradigm Change in Energy Cooperation between Germany and Russia. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 92(S6), S512–S520. <https://doi.org/10.1134/s1019331622120024>

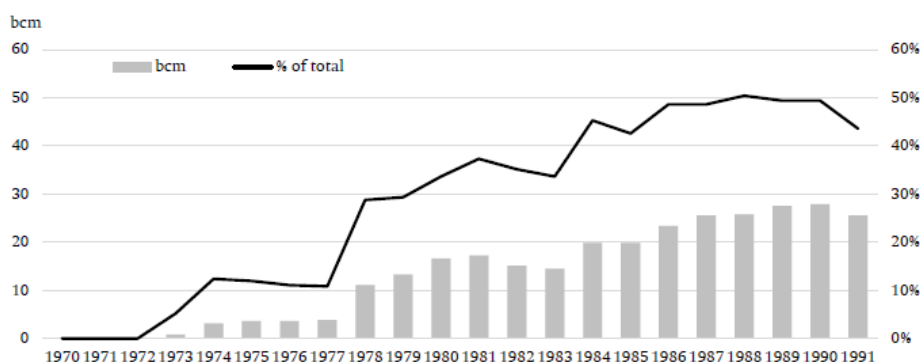
⁴⁰ Grivach, A.I. and Simonov, K.V., (2019) *Velikaya gazovaya igra: polveka bor'by SShA protiv Yevropy* [The Great Gas Game: Half a Century of US Struggle against Europe], Moscow: Izdatel'skaya gruppa "Tochka," p. 304.

⁴¹ Raik, K., & Rácz, A. (2019). *Post-Crimea Shift in EU-Russia Relations: From Fostering Interdependence to Managing Vulnerabilities*

⁴² Bros, A., Mitrova, T., & Westphal, K. (2017). *German-Russian Gas Relations: A Special Relationship in Troubled Waters*.

Dar po trejų metų, 1973 m. pavasarį, dujos pradėtos tiekti į Rytų Vokietiją, o rudenį ir į Vakarų Vokietiją. Vokietijos-SSRS sandėris aštuntame dešimtmetyje buvo atnaujintas dar tris kartus padidinant tiekiamų dujų kiekį.

Vėliau, 1981 m. lapkritį, buvo pasirašytas dar vienas didelio masto kontraktas dėl dviejų dujų vamzdžių statybų ir 40 milijardų kubinių metrų dujų tiekimo, iš kurių apie trečdalis būtų skiriama Vakarų Vokietijai. Vis dėlto, JAV oponuojant šiam susitarimui, buvo pastatyta tik viena iš dviejų dujų vamzdžio linijų⁴³.

1 pav. Gamtinių dujų importo iš SSRS raida 1970–1991 m. mlrd. m³ viso importo procentinės dalies⁴⁴.

Susitarimų, kuriais buvo plečiama dujų vamzdžio infrastruktūra ir glaudinamas energetinis bendradarbiavimas buvo daug. Galima sutikti su vertinimu, kad dviejų šalių santykiai iš pradžių buvo daugiau mažiau simetriški.

1974 metais dalyvaujant Rytų Vokietijai ir kitoms Ekonominės savitarpio pagalbos tarybos (ESPT) šalims buvo pasirašytas susitarimas dėl dar vieno SSRS dujų vamzdžio, besitęsiančio nuo Orenburgo iki vakarinio SSRS krašto, tiesiomo, kuris pradėjo veikti 1980 metais⁴⁵.

Kadangi didžiulio masto dujų išgavimo ir transportavimo projektai SSRS reikalavo Vokietijos technologijų ekspertų žinių, kooperacija vyko ir technologijų srityje. Pasirašant Orenburgo susitarimą, vokiečių inžinieriai kartu su statybininkais turėjo dalyvauti dujų vamzdžio

⁴³ Belov, V. B. (2022). A Paradigm Change in Energy Cooperation between Germany and Russia. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 92(S6), S512–S520.

⁴⁴ Bros, A., Mitrova, T., & Westphal, K. (2017). *German-Russian Gas Relations: A Special Relationship in Troubled Waters*.

⁴⁵ Belov, V. B. (2022). A Paradigm Change in Energy Cooperation between Germany and Russia. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 92(S6), S512–S520.

„Orenburgas-Vakarinė SSRS siena“ (vėliau jis pervadintas „Soyuz“) statybose⁴⁶. 1986 m. susitarimas tarp SSRS ir Vokietijos Demokratinės Respublikos (VDR) dėl kooperacijos, kurio sąlygomis Rytų Vokietijos dujų įmonė VNG – Verbundnetz Gas Agbo (VNGn) iki pat 1989 m. gavo dujas mainais į įrenginių ir patalpų statybą, įrangą vamzdynams ir vamzdžius.⁴⁷

Viena iš kooperacijos sudedamųjų dalių buvo transporto projektai. Dujų vamzdyno statybų susitarimų ir jų vykdymo rezultatas – buvo sukurta infrastruktūrizuota energetinė erdvė, energetinė geografija, bei tarpusavio priklausomybės ryšiais paremta vykdoma politika. Dujų prekyba skatino abiejų pusių COMECON bei Vakarų Europos integraciją. Europoje dujų rinka taip pat susiejo Vokietiją su Prancūzija, Austrija, Italija. Tuo pačiu, SSRS siekė toliau kurti energetinę infrastruktūrą, didinti eksportą, kuris buvo svarbus plečiant dujų pramonę⁴⁸.

Pirmoje Vokietijos-SSRS energetinių santykių fazėje (1970-1990 m.) prekyba dujomis išaugo dėl politinės paramos, ir buvo vertinama, kaip turinti pozityvų šalutinį produktą: santykių tarp šalių gėrinimą. Nuo devyniasdešimtųjų šie santykiai tapo komerciniai, naudingi verslui ir grįsti abipusiškumu. Kooperacijos tikslas – turėti bendrus interesus ir kuo mažiau konfliktų formavo santykius, paremtus bendrais ekonominiais projektais, technologijų ir resursų keitimusi tarp dviejų šalių

2.2 Verslo vaidmuo kuriant politinius santykius

Pirmoji dujų gavėja Rytų Vokietijoje buvo jau minėta įmonė „Verbundnetz Gas“, tuo tarpu Sovietų Sąjungos pusėje – dujų industrijos įrenginių statybos ministerija („Soyuzinter-gazstroj“) kartu su Dujų eksporto Tarybų agentūra („Soyuzgasexport“). Tuo metu dujų pramonės ministerija („Mingazprom“), kuri buvo „Gazprom“ pirmtakė nedalyvavo eksporto reikaluose. O „Ruhrgas“ tapo importuotoja Vokietijoje⁴⁹. Artimi abipusiai santykiai tarp importuotojo ir eksportuotojo kūrėsi šiame etape. Juos įtvirtino ilgalaikiai kontraktai. Instituciniai santykiai apjungė skirtingas rinkas, kurių vidinės struktūros visiškai skyrėsi (centralizuota planinė ekonomika ir regioninė monopolinė dujų rinka). Šie santykiai buvo kuriami su ilgalaikė vizija ir politiniu sutarimu, atitinkamomis

⁴⁶ Ten pat

⁴⁷ Ten pat

⁴⁸ Bros, A., Mitrova, T., & Westphal, K. (2017). *German-Russian Gas Relations: A Special Relationship in Troubled Waters*.

⁴⁹ Ten pat

rinkos struktūromis ir verslo modeliais⁵⁰. Be to, verslas buvo paremtas ilgalaikiais kontraktais, trunkančiais 20-30 metų, įskaitant piniginius įsipareigojimus nevykdant sąlygų. Šie kontraktai įpareigojo tiekėją išlaikyti eksporto lygį, o pirkėją – poreikį⁵¹. Vertinant iš šios perspektyvos, dvipusis verslo modelis buvo sukurtas išlaikant pusiausvyrą tarp dviejų pusių, abiem patiriant tarpusavyje susijusių kainos ir importo kiekio poreikio rizikų⁵². Sutartyse buvo numatyta reguliariais intervalais, atsižvelgiant į besikeičiančias rinkos sąlygas, peržiūrėti kainas⁵³.

Naudojantis ta pačia tarpusavio priklausomybės ir liberalizmo sklaidos logika, Europos Sąjunga (ES) Šaltajam Karui einant į pabaigą siekė stiprinti ryšius su Sovietų Sąjunga, o vėliau pastarajai subyrėjus, tęsė bandymus įtvirtinti ekonominį–socialinį politinį bendradarbiavimą. Abipusės priklausomybės logika ir normomis grįsta politika buvo pagrindinė varomoji jėga. Buvo tikimasi, jog tarptautinė prekyba, įsipareigojimas taisyklėms ir institucijoms galimai palaiapsniui padės Rusijai tapti demokratiška partnere. Neretai ES, tame tarpe ir Vokietija, vengdavo pripažinti ir įvertinti Rusijos autoritarizmo apraiškas bei stengėsi laikytis įsitikinimo, jog abipusės tarpusavio priklausomybės logika duoda norimų rezultatų. (Šrioderio pasisakymas apie Putiną) Teigiama, jog Rusija atsisakė savo imperialistinių ambicijų⁵⁴.

Po Vokietijos suvienijimo „Gazprom“ ir antras pagal svarbą Vokietijos partneris „Wintershall“ (kartu su „Ruhrgas“) 1990 metais įkūrė bendrą įmonę „WIEH“, kuri užsiėmė Vokietijos dujų transportavimu, laikymu, rinkodara, prekyba Vokietijoje ir kitose Europos šalyse. 1993 metais, partneriai baigė „STEGAL“ ir „MIDAL“ vamzdynų dalių statybas. Vamzdynų ilgis siekė daugiau nei tūkstantį kilometrų. Tai Rusijos koncernui suteikė tiesioginę prieigą prie Vokietijos dujų rinkos. Vėliau sekė antrosios bendros dujų įmonės „WINGAS“ įkūrimas. „Gazprom“ pasirašė ilgalaikes sutartis su abiem bendromis įmonėmis („WIEH“ ir „WINGAS“). Pastatyta „WEDAL“ dujų linija. ⁵⁵

Iš kitos pusės, Rusijos dujų industrija buvo visiškai suformuota iš „Gazprom“ 1992 metais. „Gazprom Export“ – „Gazprom“ dukterinė įmonė tapo vienintele dujų eksporto iš Rusijos

⁵⁰ Kirsten Westphal, “Institutional Change in European Natural Gas Markets and Implications for Energy Security: Lessons from the German Case”, *Energy Policy* 74 (2014): 35–43.

⁵¹ *Putting a Price on Energy*. (2007). ENERGY CHARTER SECRETARIAT.

⁵² Bros, A., Mitrova, T., & Westphal, K. (2017). *German-Russian Gas Relations: A Special Relationship in Troubled Waters*

⁵³ Ten pat

⁵⁴ Cooper, R. (2003). *The Breaking of Nations: Order and Chaos in the Twenty-first Century*.

⁵⁵ Belov, V. B. (2022). A Paradigm Change in Energy Cooperation between Germany and Russia. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 92(S6), S512–S520.

kompanija. 1998 metais Rusų koncernas pasirašė sutartį su „Ruhrgas“, kurioje buvo numatyta pratęsti daugelį ilgalaikių kontraktų iki 2020-ųjų metų. Tų pačių metų gruodį Vokietijos partnerė aukciono metu už 660 mln. dolerių įsigijo 2,5% „Gazprom“ akcijų. Paskutiniaisiais XX amžiaus metais pastatyta linija „JAGAL“ sujungė „STEGAL“ ir „YAMAL“ Europos dujų linijas. „WINGAS“ dėka didžiausia požeminė dujų saugykla Vokietijoje ir Vakarų Europoje „Reden“ veikė pilnu pajėgumu⁵⁶.

Iki momento, kuomet Europoje prasidėjo liberalizacija, „Gazprom“ galėjo prekiauti savo produkcija tik didmeninėje rinkoje su keliais vartotojais. Tuo metu dujų prekyba buvo dvišalio pobūdžio, joje dalyvavo tik „Gazprom Export“ ir vokiškos kompanijos, susietos sutartimis. Kadangi sutartys buvo ilgalaikės, kainų ir apimčių riziką pasidalino abi pusės, o esant bendrai rizikai, egzistavo tarpusavio priklausomybė tarp abiejų partnerių⁵⁷. Stabilūs ir į ateitį numatomi kainų nustatymai ir sutartys buvo naudingi Rusijai užsitikrinant brangias investicijas į ateitį, o Vokietijai – energetinius resursus ir saugumą ateityje. Labai didelis privalumas vietinėms monopolijoms Vokietijos teritorijoje buvo galimybė valdyti prieigą prie saugyklų ir pačias dujų linijas. Dešimtajame dešimtmetyje partnerės „Gazprom“ ir „Wintershall“ varžydamosis su „Ruhrgas“ monopolija tiesė savo dujų sistemą. Vokietijos kompanijos galėjo gauti pigių dujų per „MIDAL-RHG-STEGAL-JAGAL-WEDAL“ tinklą, su prijungta „YAMAL“ linija (2 Pav).

⁵⁶ Ten pat

⁵⁷ Sharples, J. (2013) 'Russian Approaches to Energy Security and Climate Change: Russian Gas Exports to the EU.' Environmental Politics 22(4): 683–700.

2 Pav. Vokietijos dujotiekių tinklas⁵⁸

Dujų tiekimo apimtys į Vokietiją padidėjo, „Gazprom“ pradėjo pardavimą ne tik „Ruhrgas“ bet ir „Wingas“⁵⁹.

Kadangi padidėjo galimybė veikti ne tik Vokietijos rinkoje, atsirado skirtingų pirkėjų, o su jais ir naujas pajamų šaltinis. Atsirado konkurencija tarp Rusijos ir Norvegijos importuotojų Europoje⁶⁰.

Infrastruktūros kontrolė buvo svarbus faktorius, nuo kurio priklausė Rusijos kompanijų pajamos⁶¹. Po Sovietų sąjungos griūties atsirado daug nepriklausomų tranzito šalių, tuo pačiu ir dvišalių susitarimų dujų prekybos versle. Vokietijos dujų importas iš Rusijos toliau augo. Devyniasdešimtaisiais dar labiau plėtėsi dujų vamzdynų į Vokietiją infrastruktūra, o šalies viduje buvo pabaigta „YAMAL“ atkarpa. „Gazprom“ išaugo lūkestis apeiti tranzitines šalis (pavyzdžiui, Ukrainą). „YAMAL“ sujungė Urengoy dujų klodus vakarų Sibire su Vokietija, kirsdama Baltarusiją su Lenkija. Šis projektas buvo pirmasis toks, kurio tikslas apeiti Ukrainą, kaip tranzitinę šalį⁶². Tarpusavio priklausomybė stabiliai keitėsi į vienpusę, Rusija įgavo vis daugiau galios santykiuose su Vokietija.

Vokietijos dujų rinka pasižymėjo ypatinga triaukšte struktūra. Pirmame lygyje joje veikė šešios gamybos ir penkios importo įmonės. Jos pardavinėjo dujas dešimčiai vietinių perdavimo įmonių antrame lygyje. Antrame lygyje esančios kompanijos pardavinėjo apie 700 vietinių ir savivaldybių kompanijų-platintojų⁶³. Iš kitos pusės, lyginant su Europos Sąjungos valstybių rinkomis, kuriose veikdavo viena valstybei priklausanti kompanija/monopolija, Vokietijos dujų rinkos struktūra buvo suformuota iš daugelio privačių kompanijų, kai kurios iš jų valdomos kryžminės nuosavybės principais. Pagrindinės kompanijos buvo importuojančios, iš kurių „Ruhrgas“ buvo didžiausia. Bet visos jos buvo tarpusavyje susijusios dėl nuosavybės ir dujų

⁵⁸ Gerlach, T. (2022, April 12). Erdgaspipelines in Deutschland: Unter Druck [Review of Erdgaspipelines in Deutschland: Unter Druck]. Taz.de; <https://taz.de/Erdgaspipelines-in-Deutschland/!5845142/>.

⁵⁹ Bros, A., Mitrova, T., & Westphal, K. (2017). *German-Russian Gas Relations: A Special Relationship in Troubled Waters*

⁶⁰ Ten pat

⁶¹ Ten pat

⁶² Bros, A., Mitrova, T., & Westphal, K. (2017). *German-Russian Gas Relations: A Special Relationship in Troubled Waters*

⁶³ Lohmann, H. (2006). *The German Path to Natural Gas Liberalisation: Is it a Special Case?*

prekybos kontraktų⁶⁴. Vertikaliai integruoto verslo modeliai buvo pastatyti ant regioninio horizontalaus demarkavimo ir dujų tinklo⁶⁵.

2.3 Priklausomybės kaita

Paskutiniame praeito amžiaus dešimtmetyje palyginus neblogi Vokietijos – Rusijos politiniai santykiai paklojo pagrindą susietos ekonomikos kūrimui. Kaip jau minėta, „Gazprom“ kartu su vokiškomis kompanijomis Vokietijoje pastatė dujų eksporto ir paskirstymo infrastruktūrą. „BASF“ chemijos pramonės milžinas siekdamas daugiau laisvės nuo „Ruhrgas“, pradėjo bendrą veiklą su „Gazprom“, pastarajam suteikdamas galimybę veikti Vokietijos rinkoje⁶⁶. Nuo 1990-ųjų Rusija ir Europos Sąjunga iš dalies turėjo panašius tikslus, įmanomus pasiekti tik bendradarbiaujant⁶⁷. Buvo tikimasi, kad liberalios tarpusavio priklausomybės dėka, ekonominis bendradarbiavimas bus veiksmingas užtikrinant taiką. Šiuo laikotarpiu buvo priimtas Partnerystės ir Bendradarbiavimo susitarimas (1997 m.) Tai buvo žingsnis link Rusijos ir Europos santykių institucionalizacijos ir teisinio pagrindimo⁶⁸. Susitarimas siekė atkreipti dėmesį į bendras vertybes, istoriją, partnerystę. buvo keliamos idėjos dėl Rusijos politinių ir ekonominių reformų⁶⁹. Susitarimas nekėlė konkrečių reikalavimų, bet teikė abstrakčius pagrindus ateities bendradarbiavimui. Jo pagrindu buvo sukurtos institucijos (Bendradarbiavimo taryba). **Plečiantis dvišalei prekybai stiprėjo klaidingas įspūdis, kad santykiai juda tinkama kryptimi.**

Europos Sąjungos šalys dvejojo sudaryti sandėrius su Azijos šalimis, pavyzdžiui, Kazachstanu ar Turkmėnija, būtent dėl žemo žmogaus teisių užtikrinimo ir teisinės sistemos patikimumo⁷⁰. Nors ketinimai buvo geri, jie negaliojo sudarant sutartis su Rusija. ES neturi priemonių tokias šalis įpareigoti laikytis nuostatų. Susiduriant su sunkumais Centrinėje Azijoje, bandant pagreitinti politinių ir socialinių reformų procesus, Rusija siūlo savo išteklius, pati neįsipareigodama įgyvendinti reformas⁷¹. Ištekliai yra perkami. Dėl to atsiranda vienpusės

⁶⁴ Ten pat

⁶⁵ Ten pat

⁶⁶ *BASF/Wintershall and Gazprom celebrate 25-year partnership.* (n.d.). <https://www.basf.com/global/en/media/news-releases/2015/10/p-15-364.html>

⁶⁷ Raik, K., & Rácz, A. (2019). *Post-Crimea Shift in EU-Russia Relations: From Fostering Interdependence to Managing Vulnerabilities.*

⁶⁸ European Union. 1997. “EU–Russia Partnership and Cooperation Agreement”. O.J. L 327. 28 November. <http://ec.europa.eu/world/agreements/prepareCreateTreatiesWorkspace/treatiesGeneralData.do?step=0andredirect=true&ndtreatyId=201>

⁶⁹ Ten pat

⁷⁰ Baran, Z. (2007). EU Energy Security: Time to End Russian Leverage. *Washington Quarterly*, 30(4), 131–144. <https://doi.org/10.1162/wash.2007.30.4.131>

⁷¹ Ten pat

tarpusavio priklausomybės nuo Rusijos problema, kuri lieka nesprenžžiama, nes neegzistuoja mechanizmai, kurie priverstų Rusiją elgtis pagal Vakaruose būdingas normas.

ES-Rusijos santykių formavimasis paskutiniame dvidešimto amžiaus dešimtmetyje buvo vertinamas su entuziazmu ir dideliais lūkesčiais. ES *Bendroje Strategijoje dėl Rusijos* priimtoje 1999 m. Europos Taryboje, vykusioje Kiolne, sakoma, jog geografinė pozicija ir glaudėjantys santykiai bei auganti prekyba tarp ES ir Rusijos veda link bendros abipusės tarpusavio priklausomybės daugelyje sričių⁷². Tačiau konkretūs pavyzdžiai nebuvo paminėti. Vis dėlto, Rusijos atsakas buvo sava strategija. *Strategijoje dėl Europos Sąjungos* buvo pabrėžiama, kad Rusija tai „galia, apimanti du žemynus, turi vertinti ir palaikyti savo tarpusavio priklausomybę“⁷³. Nors strategija iš dalies panaši į ES, teigiamai ir konstruktyviai palaiko PCA ir ES bendrą strategiją, tačiau taip pat išlaiko stiprią Rusijos poziciją ir maištingą atsvarą. **Taigi, galima daryti išvadą, kad nors tarpusavio priklausomybės idėja ir buvo dažnai kartojama dokumentuose, ji nebuvo pristatoma, kaip esamas reiškinys, tačiau kaip ateities lūkestis ir siekis abipusiems ryšiams kurti.**

2.3.1 Strateginė partnerystė, modernizuota partnerystė, trečias energijos paketas

Po Vokietijos suvienijimo, pripažįstant Maskvą kaip sėkmingo suvienijimo iniciatorę, XX a. paskutiniame dešimtmetyje tarp Rusijos ir Vokietijos buvo sutvirtinta strateginė partnerystė. Europinė integracija, daugiašališkumas, santykių formalizavimas per įvairias institucijas – visa tai buvo būdinga pereinamajam laikotarpiui tarp Khol ir Šrioderio⁷⁴. Ankstyvaisiais 2000-aisiais metais „Naujasis Ostpolitik“ pratęsė suartėjimo per tarpusavio priklausomybę idėją (*Annäherung durch Verflechtung*)⁷⁵. Tačiau Vakarų Europoje „Gazprom“ veikė ne tik per sandorius, bet ir per korupciją bei papirkinėjimą. Ypač stipriai šiais aspektais pasižymėjo kanclerio G. Šrioderio vyriausybės vadovavimo laikotarpis, dar vadintas „Šrioderizacija“. Būtent G. Šrioderis po savo kadencijos tapęs „Gazprom“ valdybos nariu ir buvo korupcija pasižymėjusio „Nord Stream I“ projekto architektas, dėjęs daug pastangų, kad Vokietija taptų kuo artimesnė Rusijai, palaikydama prekybinius santykius energetikos srityje. Anot jo, Vokietijos ekonominiai interesai turėjo padėti Rusijai modernizuotis iš

⁷² 1999. “Common Strategy of the European Union of 4 June 1999 on Russia”. O.J. L 157. 24 June.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31999E0414>

⁷³ Raik, K., & Rácz, A. (2019). *Post-Crimea Shift in EU-Russia Relations: From Fostering Interdependence to Managing Vulnerabilities*.

⁷⁴ Spanger H. (2012) German-Russian Relations: A Pan-European Mission as National Interest. *Studia Diplomatica*, 65(1), 33-44.

⁷⁵ Raik, K., & Rácz, A. (2019). *Post-Crimea Shift in EU-Russia Relations: From Fostering Interdependence to Managing Vulnerabilities*.

pradžių ekonomiškai, o vėliau ir demokratiškai. Remiantis šia idėja buvo paskelbta *Strateginė Partnerystė*, kurios esmė – bendros vertybės ir ekonominiai interesai⁷⁶. Anot Sprangerio, Šrioderio politikos prioritetai buvo stabilumas, prekyba ir bendradarbiavimas energetikos srityje, tačiau apleista demokratinė situacija Rusijoje neva buvo nepastebėta⁷⁷.

Vis dėlto, santykiai nesiklostė taip palankiai, kaip buvo tikimasi. Prie to prisidėjo Europos Sąjungos augimas ir Rusijos-Ukrainos santykių problematika, paaštrėjusi 2006 ir 2009 metais. Liberaliomis idėjomis apie tarpvalstybinių ryšių kūrimą tikintys Vokietijos politikai, paskatinti istorinės gerosios praktikos toliau kalbėjo, jog praeities sėkmė santykiuose su Rusija yra įrodymas, jog ši politika teisinga. Pavyzdžiui, 2009 m. tuometinis Vokietijos užsienio reikalų ministras Frankas Valteris Štainmajeris „Ostpolitik“ laikė tiesiausiu keliu, kaip Rusiją priversti laikytis Vakarų saugumo susitarimų ir paversti demokratiška valstybe⁷⁸. Jo „Modernizuota Partnerystė“, kurią ES priėmė 2010 m., siekė kurti galimybes bendradarbiauti ir investuoti į galingas korporacijas Europoje⁷⁹. Dmitrijus Medvedevas, kuris tuo metu buvo pakeitęs V. Putiną prezidento pareigose, taip pat aukštino technologinio bendradarbiavimo svarbą, o tuo pat metu ES politikai prioretizavo pokyčius vedančius demokratijos link. Abi pusės siekė skirtingų tikslų ir ignoravo viena kitos lūkesčius.

Tokia Vokietijos politinė kryptis iš esmės prioretizavo Rusiją. Būtent „Modernizuota partnerystė“ ir reanimuota „Ostpolitik“ Rusijai suteikė daugiau lengvatų ir teisių Europoje. Atsižvelgiant į šį faktorių bei į tą, jog 2008 metais Angela Merkel neparėmė plano, skirto Ukrainą priimti į NATO, kas buvo prieš Rusijos interesus, galima teigti, jog Rusija jau tada iš Vokietijos sulaukė nuolaidžiavimo ir leidimo elgtis pagal savo taisykles, reguliuoti kitų buvusių SSRS valstybių veiksmus ir braižyti savo raudonas linijas. Svarbu paminėti, kad būtent 2008 metais, Rusija užpuolė Sakartvelą, tuo tarpu Vokietija šį faktą ignoravo.

Svarbus faktorius šioje santykių fazėje buvo kasmetiniai ES ir Rusijos susitikimai, kadangi juose buvo galima formuoti santykius bei aptarti esamus ir būsimus tikslus. Kai kurie klausimai

⁷⁶ Spanger H. (2012) German-Russian Relations: A Pan-European Mission as National Interest. *Studia Diplomatica*, 65(1), 33-44.

⁷⁷ Spranger H. (2005) Paradoxe Kontinuitäten. Die deutsche Russlandpolitik und die koalitionen Farbennlehren. HSFK-Report, 12. Peace Research Institute, Frankfurt

⁷⁸ Stein, A. (2023b, March 15). *A Year After Germany's "Sea Change," Policy Change Remains Elusive - War on the Rocks*. War on the Rocks. <https://warontherocks.com/2023/03/a-year-after-germanys-sea-change-policy-change-remains-elusive/>

⁷⁹ Tass. (2014, February 14). Partnership for modernization sets purpose to create high tech production. TASS. <https://tass.com/russia/719182>

kildavo iš esamos politinės situacijos, kiti išlikdavo darbotvarkėje eilę metų, pavyzdžiui, vizų liberalizavimas, kuris buvo vienas iš svarbių Rusijai interesų. Bevizio režimo galimybė buvo atmesta dėl neramumų Šiaurės Kaukazo regione⁸⁰. Taip pat būdavo aptariami energetiniai santykiai. Tuo metu ES naftos ir dujų importas iš Rusijos sudarė trečdalį ES viso importo ir 70 % Rusijos eksporto⁸¹. 2012 m. Rusija prisijungė prie pasaulio prekybos organizacijos. Galima teigti, kad pastebimi ryškūs skirtumai tarp abiejų šalių prioritetų, o bendrų tikslų, kurie padėtų įgyvendinti abipusę tarpusavio priklausomybę, nebuvo daug.

Sąmoningai naudojama energetinių resursų tėkmė, Rusija ilgai ir kryptingai stengėsi paversti „Gazprom“ ginklu. Tai rodo faktas, kad „Gazprom“ yra monopolija ir *valstybinė kompanija*. V. Putino valdymo laikotarpiu Rusijos dujų industrijos atstovai priešinosi liberalizacijai ir privatizacijai⁸². Europos Komisija siekdama sumažinti kainas siekė padidinti sektoriaus konkurenciją. Taip ES tapo vienu iš pagrindinių veiksnių darančių įtaką Vokietijos ir Rusijos santykiams, taip pat globali suskystintų gamtinių dujų (SGD) rinka darėsi labiau lanksti. Vokietijos *Energiewende* energetikos politika (atominės energetikos atsisakymas dėl galimos katastrofos)⁸³ vertė keisti Vokietijos verslo modelį. Dėl šios priežasties verslo santykiai buvo painesni, mažiau stabilūs, veikiami konkurencija paremtos aplinkos⁸⁴. ES priėmė keletą rezoliucijų ir nuostatų, siekiant apriboti „Gazprom“ įtaką ir priversti elgtis kaip atsakingą verslą⁸⁵. Buvo siekiama diversifikuoti dujų šaltinius. ES reglamentai kiek apribojo galimybes manevruoti energetiniuose santykiuose. NATO ir ES priimant naujas nares, Rusija nuo šių institucijų atitolo. ES sprendimas išskirstyti vertikalčiai integruotas energijos kompanijas ir valdyti prieigą prie dujų vamzdyno tiesiogiai paveikė Rusijos mokesčių ir energetikos verslo stabilumą⁸⁶. Priimti tokie sprendimai kaip *Trečiasis Energijos Paketas*⁸⁷. Verslo modeliai turėjo būti pakeisti iš pagrindų, atsikratant surišų

⁸⁰ Emerson, M. (2013). “The Boston Marathon and the Visa Negotiations between the EU and Russia: Time to get real and positive”. CEPS Commentaries. Centre for European Policy Studies, May

⁸¹ Westphal, K. (2014). “Russian Energy Supplies to Europe. The Crimea Crisis: Mutual Dependency, Lasting Collateral Damage and Strategic Alternatives for the European Union”

⁸² Miller, C. (2018). *Putinomics: Power and Money in Resurgent Russia*. UNC Press Books.

⁸³ Raik, K., & Rácz, A. (2019). *Post-Crimea Shift in EU-Russia Relations: From Fostering Interdependence to Managing Vulnerabilities*.

⁸⁴ Libman, A Stewart, S. Westphal, K. (2016). “Dealing with Differences: The Role of Interdependence in Relations with Russia”. In: Perthes, Volker (ed.), *Outlook 2016: Concepts and realities of international politics*. Berlin: SWP outlook.

⁸⁵ KRUTIKHIN, M. (2021). Russia’s Gazprom: A Case Study in Misused Interdependence. In D. W. DREZNER, H. FARRELL, & A. L. NEWMAN (Eds.), *The Uses and Abuses of Weaponized Interdependence* (pp. 185–200). Brookings Institution Press. <http://www.jstor.org/stable/10.7864/j.ctv11sn64z.12>

⁸⁶ Raik, K., & Rácz, A. (2019). *Post-Crimea Shift in EU-Russia Relations: From Fostering Interdependence to Managing Vulnerabilities*.

⁸⁷ Third energy package. (n.d.). Energy. https://energy.ec.europa.eu/topics/markets-and-consumers/market-legislation/third-energy-package_en

verslų. Trečiojo Energijos paketo rezultatas buvo performuota Europos Sąjungos energetikos rinka, kuri buvo konkurencinga, įvesti daugiasluksniai dvišalių energetinių santykių pokyčiai⁸⁸. Pažymėtina, jog Vokietija iš dalies turėjo abejonių ir reikalavo ilgesnio pereinamojo laikotarpio. Šis paketas, ypatingai jo dalis *Reglamentas* (EC) No. 715/2009 dėl prieigos į dujų perdavimo tinklus sąlygų⁸⁹ ir Direktyva 2009/73/EC skirta mažinti monopolijas ir didinti konkurencijai Europos Sąjungos energetikos sektoriuje⁹⁰. Šio paketo efektas – Vokietijos rinka iš uždaros tapo reguliuojama ir atvira. „Gazprom“ verslo modelis taip pat pasikeitė, bet monopolija išliko. „Gazprom“ pakeitė savo kryptį į diversifikuotą įsitraukusią į prekybą Europos rinkoje, taip pat nusitaikė į dujų saugyklas Vokietijoje⁹¹. „Gazprom“ priešinosi anti-monopoliškos tvarkos kūrimui, nes dar viena ES rezoliucija, priimta 2012 m., priverstė Rusiją tiekti dujas Europai konkurencingomis kainomis⁹².

Nors paketas paveikė Vokietijos-Rusijos santykius dujų srityje, tačiau iš esmės, Rusijos dujų importas į Vokietiją dėl to smarkiai nenukentėjo. Svarbu paminėti, jog nepaisant paketo, Vokietija toliau sėkmingai plėtojo santykius su Rusija. 2011 metais atidarytas Šrioderio pradėtas ir A. Merkel vyriausybės baigtas tiesti „Nord Stream“ dujų vamzdynas, tiesiogiai sujungęs Vokietiją su Rusija. Šis projektas tik patvirtina prieštaravimus tarp Vokietijos vykdomos politikos ir teiginių. Vokietija teigė, kad remia Europos Sąjungos energetinio saugumo energijos išteklių diversifikavimo strategiją, taip pat, jog atsižvelgia į sąjungininkių interesus formuojant Užsienio politiką Rusijos atžvilgiu. Tačiau energetinių ryšių gilinimas rodė priešingai – Lenkijos ir Baltijos šalių perspėjimai dėl grėsmių ir rizikų nebuvo įvertinami rimtai. A. Merkel teigė, jog „Nord Stream“ tėra komercinis projektas. Vertinant šią retoriką ir politiką, galima teigti, jog asimetrijos didėjimas Vokietijos – Rusijos santykiuose ne tik įgavo pagreitį, bet ir nebuvo pripažįstamas.

⁸⁸ Westphal, K. (2014). “Institutional Change in European Natural Gas Markets and Implications for Energy Security: Lessons from the German Case”, *Energy Policy* 74 (2014): 35–43.

⁸⁹ *EUR-Lex* - 32009R0715 - EN - *EUR-Lex*. (n.d.). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32009R0715>

⁹⁰ *EUR-Lex* - 32009L0073 - EN - *EUR-Lex*. (n.d.). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32009L0073>

⁹¹ Westphal, K. (2020). German–Russian gas relations in face of the energy transition. *Russian Journal of Economics*, 6(4), 406–423. <https://doi.org/10.32609/j.ruje.6.55478>

⁹² European Commission, “Antitrust: Commission Imposes Binding Obligations on Gazprom to Enable Free Flow of Gas at Competitive Prices in Central and Eastern European Gas Markets,” May 24, 2018 . https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_3921 .

Galima pastebėti, jog Rusijoje žmogaus teisių situacijai prastėjant, Vokietijos demokratinės vertybės neveikė kaip stabdis inertiškai augančiai asimetrijai. Rusija įgavo vis daugiau galios ir galimybių panaudoti energetiką, kaip ginklą.

Visgi, Vokietija, nekeisdama ir nemažindama ekonominių ryšių, dėjo šiokeis tokias pastangas išlaikyti abipusę priklausomybę su Rusija, susaistydama ją su kitomis šalimis ir institucijomis, prie jau esančių narystės ESBO ir Europos Taryboje. Bandymai ją apriboti pasireiškė mėginimu glaudinti santykius, o ne griežtais veiksmais ar atsiribojimu. Tarpusavio priklausomybė Rusijos - Vokietijos santykiuose nepasiekė norimų tikslų, o Vokietijos politikai susidūrė su problema. Praraja tarp tokios Rusijos, kokios Vokietijos politikai norėjo ir tokios kokia ji iš tiesų buvo, tik augo. **Sprendimas, pasirinktas norint išspręsti šią problemą, buvo įtikinti save, kad Rusija juda reikalinga kryptimi, bet lėčiau, nei tikimasi.** Buvo vengiama pripažinti, kad Rusijos lyderiai nepasižymėjo tomis vertybėmis, ir nesivadovavo tokiais interesais, kaip optimistiškai tikėjosi Vokietija. Priešingai – praeito amžiaus dešimto dešimtmečio pabaigoje, Maskva aiškiai pademonstravo savo pažiūras ir siekius. Rusija ne tik nesiekė integracijos su Vakarų struktūromis, bet nors ji ir pripažino buvusių Sovietų Sąjungos Respublikų nepriklausomybę, ji nuolat kvestionavo jų valstybingumo pagrindus ir suverenitetą, o Moldovoje ir Gruzijoje palaikė ir rėmė separatistinius judėjimus. Teigiama, kad užsienio politikoje Rusija siekė didžiosios galios statuso diplomatijos, tuo pačiu vidaus politikoje vadovavosi centralizuoto valdymo modelio tradicijomis su ribota atsakomybe⁹³.

2.4 Tarpusavio priklausomybės siekio rezultatas ir trumpalaikiai pokyčiai

Tarp 1990 ir 2000 m., besitęsiant vokiškai „Ostpolitik“, buvo tikimasi, jog Rusija eina demokratijos keliu ir greitai pasieks rinkos ekonomiką, būdingą vakaruose. Tačiau, nors Vokietija įtvirtino prekybos santykius su Rusija, taip pat ir socialinius – politinius ryšius, „Pokyčiai per prekybą“ nepaveikė Putino kuriamos Rusijos mentaliteto. Rusijos valdžia vis labiau priešinosi integracijos su Europa idėjai ir vakarietišku vertybių ir modelio diegimui, tuo pat metu Vokietijai tikintis Rusijos pokyčių link demokratinės visuomenės.

1991-2014 m. Vokietijos diplomatija dėl Rusijos buvo paremta santykių glaudinimu, bet ne aktyviais veiksmais, labiau siekiant daryti įtaką ES politiniams santykiams su Rusija. Vokietijos užsienio politika indikuoja arba aklą tikėjimą Rusijos demokratinėmis institucijomis ir teisine

⁹³ Lough, J. (2021). *Germany's Russia problem: The struggle for balance in Europe*. Manchester University Press.

sistema, arba igonravimą dėl jų neveiksmo. Vokietijai trūko pasiryžimo priimti atitinkamus politinius sprendimus, Rusijai tolstant nuo demokratijos.

2014 m. Vladimirui Putinui pradėjus agresyvius veiksmus prieš Ukrainą, susidarė įvaizdis, jog Vokietijos atsakas į šiuos įvykius yra rimtas ir išteklių importai mažės. Tuo metu dujų importas iš Rusijos sudarė 38% visų per metus suvartojamų dujų⁹⁴. Priklausomybė nuo Rusijos dujų buvo intensyviai aptariama ir netgi pripažinta A. Merkel, šiai pažadėjus imtis veiksmų apgalvojant energetikos politiką⁹⁵. Įsigaliojus Europos Sąjungos Vokietijos palaikomoms sankcijoms bei kilus visuotiniam spaudimui, Vokietijos chemijos pramonės milžinas „BASF“ sustabdė prekybinius planus iškeisti didžiausius Vokietijos dujų saugyklos įrenginius į Rusijos dujų telkinių akcijas⁹⁶.

Vokietijos nuolaidžiavimas ir konformizmas Rusijos veiksams pasireiškė būtent 2014 metais Rusijai aneksavus Krymą. Ukrainai teritorinis vientisumas ir suverenitetas buvo garantuotas 1994 m., Rusijai, JAV ir Didžiajai Britanijai pasirašius Budapešto Memorandumą, ir Ukrainai mainais atsisakius atominių ginklų. Vokietijos atsakas į šio susitarimo pažeidimą žymi egzistavusios nelygiavertės tarpusavio priklausomybės nuo Rusijos apraiškas. Verslo interesai, energetinė priklausomybė nuo Rusijos ir pragmatiskumas nugalėjo⁹⁷: praėjus pradiniam sąstingui, kurį sukėlė šokas dėl Krymo okupacijos, Vokietija atnaujino įprastus kasdieninius santykius su Rusija. Dujų ir naftos importas toliau augo. Visų Rytų partnerių pasipiktinimui ir nusivylimui, praėjus vos metams po okupacijos, 2015 m., buvo paskelbtas ir patvirtintas „Nord Stream 2“ vamzdyno Baltijos jūros dugne statybų projektas. Tais pačiais metais aukščiau minėtieji dujų saugyklos ir dujų telkinių akcijų mainai tarp „BASF“ ir Gazprom taip pat buvo įgyvendinti⁹⁸. Taigi „Gazprom“, kuriai priklausė 20 % šios saugyklos, leido ją palikti tuščią ruošiantis karui⁹⁹. Rusijos valstybinė naftos bendrovė „Rosneft“ 2017 m. įsigijo kontrolinį „PCK Schwedt“ naftos perdirbimo

⁹⁴ Deutsche Welle (www.dw.com). (n.d.-a). *Alternativen zu Gas aus Russland*. DW.COM. <https://www.dw.com/de/noch-keine-alternative-zu-gas-aus-russland/a-17561547>

⁹⁵ Sattar, M. (n.d.). Reaktion auf Krim-Krise: Merkel will gesamte Energiepolitik überprüfen. *FAZ.NET*. <https://www.faz.net/aktuell/politik/reaktion-auf-krim-krise-merkel-will-gesamte-energiepolitik-ueberpruefen-12867585.html>

⁹⁶ Welle, D. (2014, December 18). BASF, Gazprom bury asset swap. *dw.com*. <https://www.dw.com/en/basf-gazprom-scrap-asset-swap-deal/a-18140490>

⁹⁷ Hollstein, M. (2023). Ex-Botschafter der Ukraine: "Westen versteht nicht, wie Russen verhandeln" *www.t-online.de*. https://www.t-online.de/nachrichten/ukraine/id_100129846/ex-botschafter-der-ukraine-westen-versteht-nicht-wie-russen-verhandeln-.html

⁹⁸ Güßgen, F. (2022, January 28). Warum gehört Deutschlands größter Gasspeicher Gazprom? *Wiwo*. <https://www.wiwo.de/unternehmen/energie/gefaehrliche-abhaengigkeit-warum-gehört-deutschlands-groesster-gasspeicher-gazprom/28014654.html>

⁹⁹ European natural gas imports | Bruegel. (n.d.). <https://www.bruegel.org/publications/datasets/european-natural-gas-imports/>

gamyklos akcijų paketą, o 2022 m. vasario 23 d. jį dar laikinai padidino¹⁰⁰. Svarbu paminėti, kad priklausomybės nuo Rusijos dujų problema galėjo nebūti dėmesio centre, kadangi nebuvo įmanoma tiksliai žinoti, kokią dujų dalį ir iš kurios šalies Vokietija gaudavo, nes Vokietijos įstatymai nereikalavo, kad energetikos įmonės teiktų tokius duomenis¹⁰¹.

3. Visuomenės ir verslo vaidmuo užsienio politikoje su Rusija.

Iki karo Ukrainoje, 2022 metų vasarį, egzistavo visai Vokietijos visuomenei būdingas tikėjimas, paremtas praktine patirtimi, kad karinė galia yra nereikalinga, neveiksni ir nemorali. Prie to prisideda ir nacionalinis kaltės jausmas dėl II Pasaulinio karo įvykių. Šis požiūris sustiprintas fakto, kad Berlyno Siena sugriauta ne tankų, o bendradarbiavimo dėka. Nuo kanclerio Willy Brandt *Ostpolitik* strategijos, kuri pasižymėjo siekiu „pokyčių per suartėjimą“ atvedimo iki Rytų ir Vakarų Vokietijos suvienijimo. Taigi, logika, pagal kurią dialogas veikia geriau, nei izoliavimas yra įstrigusi vokiečių politiniame mąstyme.

Kyla klausimas, dėl kokių priežasčių, vertybių ir užsienio politikos kognityvinis disonansas atsikartoja tiek visuomenės, tiek politikų ir verslo retorikoje. Šioje vietoje galima identifikuoti socialinį kontraktą. Vedama ekonominio augimo Vokietija norėdama išlaikyti esamus tempus neturėjo kito pasirinkimo, kaip palaikyti esamus santykius su Rusija, kadangi jie užtikrina pigius resursus. Be to, istorinė patirtis (ypač bendradarbiavimas, kuriam Vokietijoje priskiriamas VFR ir VDR suvienijimas) užtikrina įtikinantį argumentą, pateisinantį užsienio politiką su agresyviai besielgiančia Rusija.

3.1. Visuomenės pozicijos (lūkesčių) analizė

Šio mąstymo pasekmės gali būti iliustruotos vokiečių nuomonės apklausoje iki karo Ukrainoje pradžios. 73 % atsitiktinai apklaustų vokiečių apklausos metu atsakė, jog prieštarauja ginklų siuntimui į Ukrainą¹⁰². Ši nuomonė pasikartojo ir Vokietijos politikų žodžiuose. SPD partijos narys ir Vokietijos parlamento Bundestago Užsienio reikalų komiteto pirmininkas Michael Roth teigė, jog neteiks Ukrainai mirtinų ginklų, o kitas partijos narys Adis Ahmedovich teigė, jog

¹⁰⁰ PCK nach Rosneft-Angaben nicht von Russland-Sanktionen betroffen. (n.d.). Www.rbb24.De. Retrieved May 10, 2023, from <https://www.rbb24.de/studiofrankfurt/beitraege/2022/03/pck-schwedt-rosneft-sanktionen.html>

¹⁰¹ Ten pat

¹⁰² Fernsehen, Z. D. (2022, January 28). SPD und Scholz verlieren an Zustimmung. SPD Und Scholz Verlieren Deutlich an Zustimmung - ZDFheute. <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/politbarometer-spd-scholz-impfpflicht-100.html?slide=WirtschaftLage>

tai „tik sustiprintų konfliktą“¹⁰³. Vokiečių mąstymas (būdingas tiek visuomenei, tiek politikams) apie dialogo pranašumą prieš agresyvią Rusijos politiką indikuoja juos save pozicionuojant morališkai pranašesniais, nei kitos Europos partnerės, kurios pasisako už griežtesnę politiką Rusijos atžvilgiu, bei Ukrainos aprūpinimą ginklais. Apie tai galima spręsti iš apklausų, kuriose Vokietijos visuomenės nuomonė apie santykius su Rusija buvo priešinga Rytų kaimynėms: 2017 m 78 % respondentų teigė, jog mano, kad Vokietija turėtų stengtis labiau bendradarbiauti su Rusija¹⁰⁴. Ulrike Franke teigia, kad vokiečių karta, gimusi po 1980-ųjų, užaugo neįprastai stabiliam ir taikiam pasaulyje. Nepaisant vykusių politinių neramumų, Vokietija buvo saugi, o vokiečiams nereikėjo galvoti apie kariuomenę¹⁰⁵. Vokiečiai nemanė, kad yra pavojuje vien dėl to, kad Ukraina ir Gruzija patiria karinę Rusijos agresiją.

3.1.1 Situacija 2014 m. Rusijos agresijos prieš Ukrainą metu

Vokietijos piliečiai 2014 m., Rusijai imantis agresyvių veiksmų prieš Ukrainą, neturėjo apibrėžtos pozicijos. Vis dėlto dauguma pasisakė už sankcijas ir pritarė vyriausybės užsienio politikos sprendimams. Tačiau apklausose taip pat atsispindi panašus į Vokietijos politikų lūkestis vesti dialogą su Rusija, būti tarpininkais tarp dviejų pusių, o karinė pagalbos galimybė Ukrainai buvo sutinkama su priešišku. 2014 m. kovo mėn. apklausos dėl atsako į Rusijos veiksmus nuomonės rezultatai pasiskirstė taip: apie pusė respondentų laikėsi nuomonės, jog vyriausybės požiūris į Ukrainos krizę yra tinkamas, 29 % manė, kad jis per stiprus, tik 18 % teigė, kad atsakas per švelnus. 44 % atsakiusiųjų manė, jog Europos Sąjunga turėtų Rusiją paveikti tik diplomatinėmis priemonėmis, ekonomines sankcijas palaikė tik 26 %, o karinę paramą Ukrainai – tik 3 procentai.¹⁰⁶

¹⁰³ Gebauer, M., Hagen, K., Höhne, V., Kurbjuweit, D., Medick, V., Neukirch, R., Schaible, J., & Schmid, F. (2022, January 28). a-a3f5a21e-c37e-4ab0-af8d-c75bf6d2c99b. DER SPIEGEL, Hamburg, Germany. <https://www.spiegel.de/international/germany/an-unreliable-partner-the-price-of-berlin-s-hesitancy-on-ukraine-a-a3f5a21e-c37e-4ab0-af8d-c75bf6d2c99b>

¹⁰⁴ International responsibility: Should Germany become more strongly involved in international crises? Become more strongly involved Restraint (2017).

https://koerber-stiftung.de/site/assets/files/18627/koerber_theberlinpulse_grafiken_20171116_2_en.pdf

¹⁰⁵ Mason, S. (2021). A Millennial Considers the New German Problem After 30 Years of Peace - War on the Rocks. War on the Rocks. <https://warontherocks.com/2021/05/a-millennial-considers-the-new-german-problem-after-30-years-of-peace/>

¹⁰⁶ Forschungsgruppe Wahlen > Umfragen > Politbarometer > Archiv > Politbarometer 2014 > März I 2014. (n.d.). © 2004 by Forschungsgruppe Wahlen. http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen/Politbarometer/Archiv/Politbarometer_2014/Maerz_I_2014/

Ketvirtis respondentų (25 %) manė, kad ES turėtų nesikišti į konfliktą. Galima pastebėti tą pačią pasikartojančią tendenciją tiek verslo atstovų, tiek politikų retorikoje¹⁰⁷.

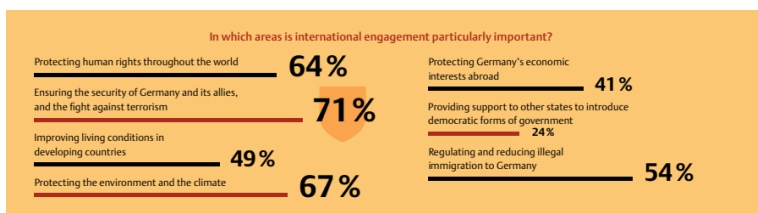
Dar viena apklausose išsiskyrusi detalė – nuomonė apie ekonominių sankcijų poveikį. Sankcijoms prieštaravusi arba abejojusi dėl būtinybės gyventojų proporcija gana didelė, tačiau į klausimą dėl sankcijų poveikio beveik pusė, t. y. 46 %, atsakė kad ekonominės sankcijos labiau pakenks Vokietijai, ir tik 18 proc. tikėjo, kad jos padarys neigiamą poveikį Rusijai¹⁰⁸. Toks požiūris, kad labiau nukentės Vokietija, kad sankcijos nereikalingos siejasi ir su verslininkų deklaruojamomis pozicijomis. Nėra keista, kad Vokietijos visuomenė susirūpinusi ekonomikos gerove. Tačiau kyla klausimas kodėl tokios vertybės, kaip žmogaus teisės, demokratija, suverenitetas – nedaro įtakos didesnei Vokietijos gyventojų daliai atsakant į apklausų klausimus dėl Rusijos sankcijų, ypač kai Rusijoje bėgant metams buvo vis labiau ribojama žodžio laisvė, slopinama opozicija. Atsižvelgiant į faktą, kad kitose apklausose, būtent demokratijos sklaida ir žmogaus teisės užima pirmąsias vietas pagal svarbumą vokiečių tautai (3 pav.)¹⁰⁹. 2014 m. kovo mėn., 55 % vokiečių sutiko su Putino požiūriu, kad Ukraina patenka į Rusijos įtakos zoną ir beveik tiek pat tikėjo, kad Vakarai turėtų susitaikyti su Krymo aneksija, t.y. turėtų tiesiog priimti Rusijos įvykdytą Krymo aneksiją¹¹⁰. Taigi, vokiečių požiūriu nesvetima manyti, jog svarbu dialogas, tarpininkavimas, į sankcijas žiūrima atsargiai, nepalaikoma jokia karinė pagalba (iki 2022 m. karo pradžios). Toks sutampantis politikų, visuomenės ir verslo požiūris indikuoja galimą bendrą konsensumą tarp visų valstybės grupių. Jam priežasčių yra ne viena, bet jos visos susipina į bendrą rezultatą – stiprią, neva vertybinę, pacifistinę poziciją, kuri neprieštarauja verslo santykių plėtojimui. Šioje vietoje galima daryti prielaidą, kad socialinis kontraktas yra faktorius lemiantis esamą padėtį.

¹⁰⁷ Forschungsgruppe Wahlen > Umfragen > Politbarometer > Archiv > Politbarometer 2014 > März I 2014. (n.d.). [Www.forschungsgruppe.de](https://www.forschungsgruppe.de). Retrieved May 10, 2023, from https://www.forschungsgruppe.de/Umfragen/Politbarometer/Archiv/Politbarometer_2014/Maerz_I_2014/

¹⁰⁸ Ten pat

¹⁰⁹ International responsibility: Should Germany become more strongly involved in international crises? Become more strongly involved Restraint (2017). https://koerber-stiftung.de/site/assets/files/18627/koerber_theberlinpulse_grafiken_20171116_2_en.pdf

¹¹⁰ Forschungsgruppe Wahlen > Umfragen > Politbarometer > Archiv > Politbarometer 2014 > März I 2014. (n.d.). [Www.forschungsgruppe.de](https://www.forschungsgruppe.de). Retrieved May 10, 2023, from https://www.forschungsgruppe.de/Umfragen/Politbarometer/Archiv/Politbarometer_2014/Maerz_I_2014/

3 pav. Reprezentatyvaus tyrimo apie vokiečių požiūrį rezultatai 2017m. ¹¹¹.

Visuomenės diskurso formavimasis neišvengia įtakos ir iš visuomenėje žinomų veikėjų ir aktyvistų. Tarp žymesnių žmonių patenka tokios asmenybės, kaip pripažinta moterų teisių gynėja ir feministė Alice Schwarzer. 2014 m. jos transliuojama žinutė buvo apie tai, kad Ukraina turėtų tapti tiltu tarp Rytų ir Vakarų, privaloma palaikyti dialogą su Rusija, o sankcijos yra neveiksmingos, todėl jų reikia atsisakyti, o Putinas – nors ir autokratas, jis padeda Rusijai išlikti nevaldomai mafijos¹¹². 2022 metais Rusijai pradėjus karą Ukrainoje, ji paskelbė atvirą laišką kancleriui Sholtzui nesiųsti sunkiosios ginkluotės Ukrainai. Peticiją su šiuo laišku pasirašė virš pusės milijono žmonių¹¹³. Tarp žurnalistų ir garsių asmenybių buvo pasisakančių ir už dialogą su Rusija, ir už griežtą poziciją. Tarp vakarų kritikų ir Putino remėjų buvo ir pasižymėję žurnalistai tokie kaip Gabriele Krone-Schmalz ir Peter Scholl-Latour¹¹⁴. Prorusiškas Vokietijos mokslininkų bendruomenės veikėjas Aleksandras Rahras 2014-aisias viešumoje aktyviai nesireiškė, kadangi jau dirbo Wintershall patarėju¹¹⁵. Žiniasklaidoje, žmonės, kurie išreikšdavo paramą Putinui ir Kremliaus politikai pradėti vadinti *Putinversther* – „Putino supratėjai“.

3.2 Verslo vaidmuo užsienio politikoje

Pagrindinės lobistinės grupės Vokietijoje, kurios turėjo verslo interesų, ypač turinčios investicijų Rusijoje, nepalaikė sankcijų Rusijai šiai pradėjus agresyvius veiksmus Ukrainoje 2014 m. Jų nuomone sankcijos nebuvo „pats tinkamiausias būdas spręsti šią problemą“. Tuometinis Siemens generalinis direktorius Joe Kaeser susitikime su V. Putinu Maskvoje Ukrainos nepaminėjo.

¹¹¹ International responsibility: Should Germany become more strongly involved in international crises? Become more strongly involved Restraint (2017). https://koerber-stiftung.de/site/assets/files/18627/koerber_theberlinpulse_grafiken_20171116_2_en.pdf

¹¹² Warum ich trotz allem Putin verstehe! (n.d.). Emma. <https://www.aliceschwarzer.de/artikel/warum-ich-trotz-allem-putin-verstehe-316675>

¹¹³ Sign the Petition. (n.d.). Change.org. <https://www.change.org/p/offener-brief-an-bundeskanzler-scholz>

¹¹⁴ FORSBURG, T. (2016). From “Ostpolitik” to ‘frostpolitik’? Merkel, Putin and German foreign policy towards Russia. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 92(1), 21–42. <http://www.jstor.org/stable/24757833>

¹¹⁵ Ten pat

Jo pagrindinis interesas buvo užtikrinti verslo interesus ir toliau tęsti veiklą Rusijoje, be to, jis pabrėžė dialogo, o ne sankcijų svarbą¹¹⁶. Angela Merkel šio vizito nekritikavo ir teigė, kad tikisi, jog sankcijos verslo santykių su Rusija neįtakos¹¹⁷. Verslo interesai nebuvo vertinami, kaip prieštaraujantys griežtai Vokietijos pozicijai Kremliaus atžvilgiu. Visgi, kai kurie verslininkai sutiko kurį laiką palaikyti sankcijas. Markus Kerber – Vokietijos pramonės federacijos generalinis direktorius, reaguodamas į JAV senatoriaus John McCain kritiką¹¹⁸ dėl Vokietijos pataikavimo Rusijai, deklaravo, kad Vokietijos pramonė palaikys valdžios poziciją dėl sankcijų prieš Rusiją¹¹⁹. Iš viso tik trečdalis Vokietijos kompanijų kuriam laikui sustabdė investicijas Rusijoje¹²⁰. Per 2014-uosius eksportas į Rusiją sumažėjo 20 %, 50000 darbuotojų grėsė atleidimas¹²¹. Tačiau skepticizmas dėl sankcijų buvo didelis, *vyravo baimė dėl Vokietijos ekonomikos susitraukimo*. Vokietijos verslo Rytų komitetas buvo tarp prieštaraujančiųjų¹²². Kuomet politiniai ir verslo santykiai veikia vienoje terpėje, o valstybė dirba dėl ekonominių interesų tarptautinėje arenoje, siekdama išlaikyti aukštą ekonominį lygį ir augimą, vidaus politika tampa itin pažeidžiama išorinių faktorių¹²³.

Tam, kad politiniai interesai pasitarnautų verslo naudai, verslo elitas atsižvelgia į savo interesų sąrašą, pagal kurį valstybės ekonominė būklė priklausoma nuo ekonominių rezultatų. Vokietijos užsienio politika yra formuojama ekonominių interesų pagrindu. Verslo elitas turi įtakos formuojant vykdomą užsienio politiką¹²⁴.

¹¹⁶ Staff, R. (2014, March 26). Siemens chief says supports ties with Russian companies. *U.S.* <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-germany-siemens-idUSBREA2P2DB20140326>

¹¹⁷ Ten pat

¹¹⁸ Afp. (2014b, May 2). Germany fumes over McCain's Merkel attack. *The Local Germany*. <https://www.thelocal.de/20140502/germany-fumes-over-mccains-merkel-attack>

¹¹⁹ German industry should speak hard truths to Putin. (2014, May 7). *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/3f73efe6-d5cf-11e3-83b2-00144feabdc0>

¹²⁰ Ewing, J., & Smale, A. (2014, December 28). In Reversal, Germany Cools to Russian Investment. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2014/12/29/business/international/in-reversal-germany-cools-to-russian-investment.html>

¹²¹ FORSBERG, T. (2016). From “Ostpolitik” to ‘frostpolitik’? Merkel, Putin and German foreign policy towards Russia. *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), 92(1), 21–42. <http://www.jstor.org/stable/24757833>

¹²² Büchele, W. (2016, November 21). Wolfgang Büchele zu Russland-Sanktionen. *Handelsblatt*. <https://www.handelsblatt.com/politik/international/wolfgang-buechele-zu-russland-sanktionen-zeit-fuer-alternativen/14869350.html>

¹²³ Graf Timo. 2020. Unity in the face of threat? Exploring the empirical relationship between strategic threat perceptions and public support for a common European army in Germany. *European Security* 29(1):55–73.

¹²⁴ Aalto, P., & Forsberg, T. (2016). The structuration of Russia's geo-economy under economic sanctions. *Asia Europe Journal*, 14(2), 221–237

Įtakingos lobistų grupės OstAusschuss der Deutschen Wirtschaft prezidentas Wolfgangas Büchele Ost-Ausschuss pranešime spaudai teigė, jog „ekonominiai santykiai neturėtų būti politiškai instrumentalizuoti“; „Tik eksporto skatinama Vokietija pralaimi, kai sankcijos tampa vaistu nuo politikos“¹²⁵. Jo žodžiuose pastebimas sureikšmintas ryšys tarp Vokietijos ekonomikos ir užsienio politikos. Per Ost-Ausschuss apklausos, kurios metu buvo tiriama Vokietijos įmonių Rusijoje nuomonė dėl sankcijų Rusijai, pristatymą, Büchele dar kartą perspėjo, kokia svarbi Vokietijos užsienio politikai yra verslo bendruomenės parama¹²⁶. Büchele pranešė, jog apklausoje dalyvavusios kompanijos labiau linkę palaikyti sankcijas nei anksčiau: „Skirtingai nei ankstesnėse apklausose, kuriose dauguma ragino nedelsiant panaikinti sankcijas, dauguma įmonių dabar palaiko Ost-Ausschuss poziciją: žingsnis po žingsnio panaikinti sankcijas Minsko taikos proceso progresui“ (Büchele, AHK Russland, 2018a). Vis dėl to apklausos rezultatai reprezentavo kiek kitokią nuomonę, labiau priešišką nei pritariančią. 94 proc. įmonių norėjo panaikinti sankcijas: 57 proc. įmonių pageidavo progresyvaus sankcijų režimo mažinimo, o 37 proc. įmonių norėjo panaikinti sankcijas kuo greičiau¹²⁷.

3.3 Energiwende iškilimas ir poveikis

Energiwende – energijos transformacijos politikos, kuri prasidėjo prieš daugiau nei dešimt metų deka, dujos buvo vertinamos kaip pereinamasis energijos šaltinis, reikalingas pasiekti perėjimo prie žalios energijos pažadus iki 2050 m. Vokietija taip pat įsipareigojo atsisakyti anglių deginimo – šiuo būdu Vokietija pagamina virš trisdešimt procentų elektros. Vokietija taip pat paankstino atominių elektrinių išjungimą – 2022 m., po to, kai Japonijoje, Fukušimoje, po žemės drebėjimo 2011m kovo 11d įvyko branduolinė katastrofa ir sprogo keli reaktoriai užteršdami aplinką radioaktyviomis medžiagomis. Prasidėjus karui Ukrainoje 2022-aisiais metais, išjungimas perkeltas į 2023-uosius metus. Abu šie sprendimai taip pat paskatino Vokietiją atsigręžti į dujas kaip alternatyvą. *Gazprom* skubėjo pasinaudoti galimybe pasipelninti ir atnešti finansinės bei politinės naudos Rusijai. Energetinės priklausomybės didinimas Rusijai buvo ir yra labai svarbus politinės įtakos Europoje įrankis. Ilgametė Vokietijos istorija dujų klausimais su Rusija, o prieš tai

¹²⁵ *Analyse zu drei Jahren EU-Russland-Sanktionen: Der Ost-Ausschuss sieht Chancen für Annäherung | Ost-Ausschuss der Deutschen Wirtschaft.* (n.d.). <https://www.ost-ausschuss.de/de/content/analyse-zu-drei-jahren-eu-russland-sanktionen-der-ost-ausschuss-sieht-chancen-f%C3%BCr-ann%C3%A4herung>

¹²⁶ Bjorn Gens (2019): Germany's Russia policy and geo-economics: Nord Stream 2, sanctions and the question of EU leadership towards Russia, Global Affairs

¹²⁷ Bjorn Gens (2019): Germany's Russia policy and geo-economics: Nord Stream 2, sanctions and the question of EU leadership towards Russia, Global Affairs

su Sovietų Sąjunga, skatino Vokietiją visus tolimesnius energetinius klausimus vertinti, kaip komercinius.

Būtent dėl to nuo pat Nord Stream dujotiekio projektų pradžios buvo laikomasi pozicijos, kad tai tik verslo interesais vykdomas projektas, taip dar labiau stengiantis įtikinti, kad Rusija nenaudoja energetikos politiniais tikslais. Svarbus akcentas yra tas, jog Vokietijos vyriausybė yra priklausoma nuo pramonės, nes už tiekimo saugumą labiau atsakingos Vokietijos energetikos bendrovės, nei vyriausybė¹²⁸.

Visuomenė labai palaikė „Vokietija pirma“ logiką, taip pat siekė būti žalios energetikos lyderiais Europoje. Be to, labai svarbu paminėti, jog didžiulė visuomenės dalis apklausoje buvo už *atominės energetikos atsisakymą ir už Nord Stream 2 projektą*. Vokietijoje branduolinės diskusijos yra politizuotos – tai atsispindi žiniasklaidos diskusijų mastuose. Branduolinė energija šiame kontekste tampa problemos dalimi, o ne sprendimu – kadangi kelia saugumo problemų, susijusių su reaktorių sauga ir branduolinių atliekų tvarkymu¹²⁹. Vokietijoje laipsniškas branduolinio sektoriaus panaikinimas sulaukė visiško visų politinių partijų pritarimo; sutarimas, kuris vyko be menkiausio iššūkio¹³⁰. 2011 m. kovo 14 d. kanclerė Angela Merkel paragino paskelbti pratęsimo moratoriumą ir suabejojo branduolinės energetikos ateitimi Vokietijoje. Po Fukušimos branduolinės nelaimės trimis dienomis anksčiau (2011 m. kovo 11 d) ir smarkiai sustiprėjus antibranduolinei visuomenės nuomonei, kiti branduolinės energijos naudojimo laipsniško nutraukimo proceso žingsniai buvo lengvi: kovo mėnesį septyni senesni reaktoriai buvo priversti užsidaryti šešiams mėnesiams (moratoriumas), o sprendimas dėl visiško nutraukimo buvo priimtas po intensyvių diskusijų praėjus keturiems mėnesiams¹³¹. Neva siekiant panaikinti atominių katastrofų tikimybę, suintensyvinta palapsninio branduolinės energijos mažinimo (*phase-out*) politika. Vyriausybė, aplinkosaugos klausimus trumpuoju laikotarpiu nustūmė į antrą planą. Stengiantis užpildyti atsiradusį energijos deficitą, buvo priimtas sprendimas padidinti elektros gamybą anglies ir dujų jėgainėse¹³². Taigi, atominė energetika tapo didesne blygybe nei taršesnės elektros gamybos formos bei

¹²⁸ John Lough (2021): Germany's Russia problem

¹²⁹ Dr. Andreas Heinrich (2016) :esripolicypaper 02: Towards a common EU energy policy? Debates on energy security in Poland and Germany

¹³⁰ Germany's Nuclear Phase Out: A Survey of the Impact since 2011 and Outlook to 2023 Author(s): FRIEDRICH KUNZ and HANNES WEIGT Source: Economics of Energy & Environmental Policy , Vol. 3, No. 2 (September 2014), pp. 13-28

¹³¹ Ten pat

¹³² RES (Deutsche Bundesregierung, 2012).

bendradarbiavimas su autokratinio režimu. Tokiu būdu panaikinus atominę energetiką, valdžiai alternatyvus lengviausiai pasiekiamas šaltinis buvo Rusijos dujos. Sunku įrodyti, kad tokia atominės energetikos atsisakymo politika ir energijos trūkumo pakeitimas į dujas buvo tyčinis ir paskatintas dirbtinai. Tačiau logiškai ir racionaliai paaiškinti atominės energetikos atsisakymo, kuomet kaimyninė Prancūzija sėkmingai ir saugiai plėtoja šią sąlyginai švarią ir saugią energetikos šaką, taip pat gana sudėtinga.

3.4 Apibendrinimas

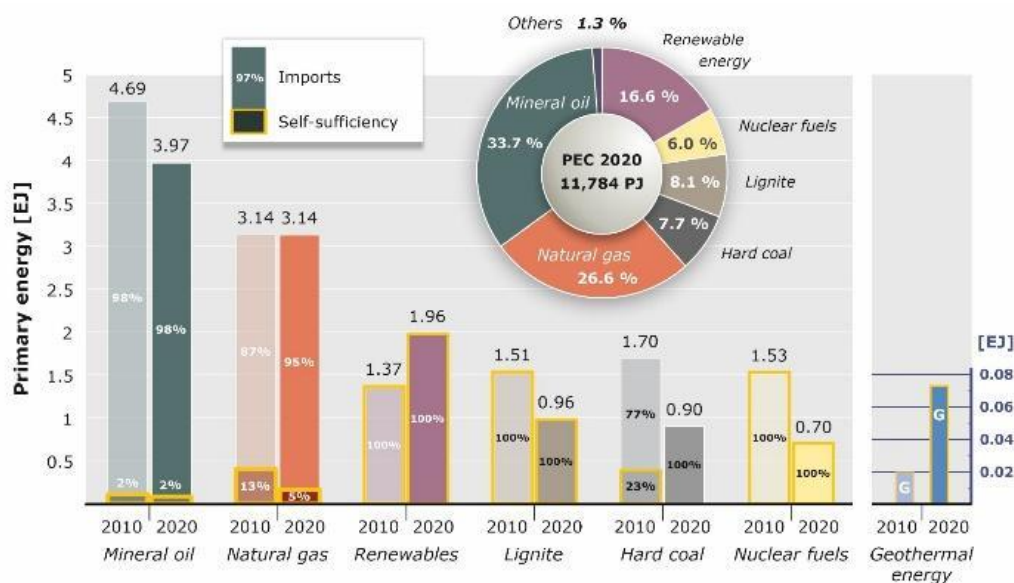
Apibendrinant, galima pastebėti, jog pasireiškianti Vokiečių moralinė viršenybė (pacifistinės politikos laikymasis) ir saugumo jausmas koreliuoja su ekonominiais interesais. Nuo šaltojo karo pabaigos Vokietija galėjo laisvai vykdyti prekybą. Kadangi jiems neatrodė būtina rūpintis šalies saugumu, prekyba buvo vykdoma su įvairiais partneriais, tame tarpe su demokratijos stokojančia Rusija. Glaudaus bendradarbiavimo sprendimai buvo priimami dar ir dėl to, kad esantis socialinis kontraktas vertė prioritizuoti lūkesčius išlaikyti ekonomikos stabilumą, o ne moralės principais paremtus sprendimus (apriboti santykius su Rusija šiai elgiantis agresyviai), kadangi, ekonominės padėties pablogėjimo atveju visuomenė nebepalaikytų socialinio kontrakto, kiltų nepasitenkinimas valdžia, politikai negautų reikalingo kiekio balsų, kad išliktų valdžioje. Šiam elgesiui pateikiami ir kiti argumentai. Vokietijos tautos, politikų ir verslo elito tendencija atskirti verslo interesus nuo politikos, ypač tarptautinių santykių, labai pastebima tiek įvairių politikų ir verslininkų retorikoje, tiek visuomenės apklausose. Vokietija, kaip Europos sąjungos lyderė, visada akcentavo ir prioretizavo demokratijos, žmogaus teisių ir laisvių klausimus, tuo pačiu vykdydama intensyvius prekybinius santykius su partnerėmis, kurioms šie klausimai užėmė ženkliai žemesnę vietą prioritetų sąrašuose. Galima teigti, jog Vokietijos vertybinė politika ir ekonominė politika egzistuoja dvejose lygiagrečiai egzistuojančiose, bet nesusikertančiose dimensijose. Vienne interviu Rheinische Post, Vokietijos prezidentas Frank-Walter Steinmeier teigė, jog Nord Stream dujų vamzdžiai yra „vienas iš paskutinių tiltų tarp Rusijos ir Europos“¹³³. Vokietijos ekonomikos ministras Peter Altmaier manė, jog verslo projektai turėtų būti atskirti nuo reakcijų į žmogaus teisių pažeidimus. Jo teigimu, Vokietijos reakcija į Rusijos opozicijos lyderio Aleksejaus Navalno nuodijimą neturėtų būti siejama su Nord Stream 2 dujų vamzdyno statybomis¹³⁴. Tos pačios

¹³³ Interview: Interview mit der Tageszeitung Rheinische Post. (n.d.). Der Bundespräsident. <https://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/DE/Frank-Walter-Steinmeier/Interviews/2021/210206-Interview-Rheinische-Post.html>

¹³⁴ Mukhopadhyay, A. (2021, February 7). German minister: Don't link Navalny with Nord Stream 2. *dw.com*. <https://www.dw.com/en/german-minister-dont-link-navalny-with-nord-stream-2/a-56483949>

nuomonės buvo ir kanclerė A. Merkel¹³⁵. Nord Stream 2 didžiajai daliai visuomenės Vokietijoje taip pat buvo „tik verslas“. 2022 metų sausio mėnesį atliktoje apklausoje net 60 % respondentų manė, kad Nord Stream 2 dujų vamzdynas yra reikalingas¹³⁶. Beje A. Merkel 2023 metais buvo įvertinta apdovanojimu už nuopelnus Vokietijai¹³⁷.

Vokietijos vyriausybei, visuomenei ir verslui toks bendradarbiavimas su Rusija akivaizdžiai ekonomiškai naudingas ir reikalingas užtikrinti ekonominiam augimui ir stabilumui, dėl to jo buvo laikomasi, nepaisant grubių demokratijos vertybių ir žmogaus teisių pažeidimų. Nepaisant to, per praėjusį dešimtmetį priklausomybė nuo dujų ir anglies importo augo (4 pav).

4 pav. Vokietijos priklausomybė nuo importų pagal pirminį energijos šaltinį 2010 ir 2020 m.¹³⁸

¹³⁵ Ten pat

¹³⁶ Müller, C., Müller, C., & Wdr, C. M. (2022, January 6). ARD-DeutschlandTrend: Knapp 70 Prozent für kürzere Quarantäne. *tagesschau.de*. <https://www.tagesschau.de/inland/deutschlandtrend/deutschlandtrend-2871.html>

¹³⁷ Rinaldi, G. (2023, April 17). Angela Merkel receives Germany's highest honor. *POLITICO*. <https://www.politico.eu/article/angela-merkel-germany-grand-cross-of-the-order-of-merit-award-steinmeier/>

¹³⁸BGR - Energy resources - Illustrations of the BGR Energy Study 2021. Data and Developments Concerning German and Global Energy Supplies. (n.d.). https://www.bgr.bund.de/EN/Themen/Energie/Downloads/energiestudie_2021_abbildungen_en.html

Didėjant tarpusavio priklausomybės asimetrijai, ją skatinanti užsienio ir ekonominė politika nekeitė krypties, tačiau buvo pasitelkiami argumentai, dėl ko tokie santykiai yra galiojantys (validūs) ir pateisinami: buvo grindžiama liberaliai demokratijai būdinga logika, jog tarpusavio priklausomybė mažina atskirtį, teigiama, jog akivaizdžiai politizuoti dujų projektai yra tik komerciniai, primenama, jog bendradarbiavimas praecityje suveikė kaip teigiamas veiksnys Rusijos – Vokietijos santykių gerinimui. Socialinis kontraktas vertė Vokietijos Vyriausybę toliau plėtoti santykius su Rusija.

4. „Didieji pokyčiai“ Vokietijos užsienio ir energetinėje politikoje

Vykdamas *Energiewende* politiką, Vokietijos pagrindinis energijos šaltinis tebėra importuotas iškastinis kuras. Pačioje Vokietijoje esančių resursų nepakanka, arba jų išgavimas yra per daug brangus. Kadangi 2022-aisiais metais pasaulinė politinė situacija (kartu su ja ekonomika ir prekyba) pasikeitė dėl Rusijos pradėto karo Ukrainoje, imtasi aktyvių veiksmų energetikoje, o priklausomybė nuo Rusijos energetikos privertė nedelsiant ieškoti alternatyvių iškastinio kuro importuotojų, taip pat atsigręžta į atsinaujinančią energetiką ir esamus resursus, tokius kaip anglis.

2020 metais bendrai visa Europos Sąjunga importavo 57,5 % visos sunaudotos energijos, o vietinė produkcija sudarė tik 42,5 % visų poreikių¹³⁹. Tuo tarpu Vokietijos importo procentinė dalis buvo didesnė nei bendras Europos importas: Vokietija importavo 63,7 % energijos, lyginant su praėjusiais metais 67 %¹⁴⁰. Iki 2022 metų karo Ukrainoje pradžios Rusija buvo pagrindinė ir didžiausia iškastinio kuro tiekėja Europos Sąjungoje¹⁴¹. Nuo 2022 metų vasario importo mastai palaipsniui traukėsi dėl abipusių sankcijų ir suvaržymų, taip pat dėl *Nord Stream* vamzdyno susprogdinimo.

Dalis Europos Sąjungos energijos poreikių patenkinama iš vietinės gamybos. 40 % jos sudaro atsinaujinantys šaltiniai (saulės, vėjo, vandens, biokuro ir kt.), atominė energetika – 30 %

¹³⁹ EU energy mix and import dependency. (n.d.). Ec.europa.eu. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_energy_mix_and_import_dependency

¹⁴⁰ *Database - Eurostat*. (n.d.-b). Eurostat. https://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=sdg_07_50 ; Germany, EU remain heavily dependent on imported fossil fuels. (2023b, January 16). Clean Energy Wire. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/germanys-dependence-imported-fossil-fuels>

¹⁴¹ EU imports of energy products - recent developments. (n.d.). Ec.europa.eu. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_imports_of_energy_products_-_recent_developments

viduje pagaminamos energijos, o likusi dalis gaunama iš iškastinio kuro (akmens anglis, lignitas, dujos, žalia nafta)¹⁴².

4.1 Bendros ES situacijos apžvalga

2021 metais importinė energija Europos Sąjungos šalyse užėmė apie 60 %¹⁴³. Sudėjus naftos, kietojo kuro bei dujų importo kiekius, 2021-aisiais metais kartu jie sudarė apie 15 % viso importo iš už Europos Sąjungos ribų (% prekybos vertės)¹⁴⁴. Per sekančius metus šis skaičius pasiekė 25 % trečiojo metų ketvirčio metu, kadangi kilusi energetikos krizė ir poreikis pakeisti importuotoją paveikė pasaulinės rinkos kainas. Vertinant pagal prekybos vertę, naftos produktai sudarė apytiksliai 60 % ES energijos importo per pirmuosius tris 2022 metų ketvirčius, po jų pagal vertę sekė dujos (apie 30 %) ir anglis (apie 5 %)¹⁴⁵.

Iki karo Ukrainoje 2021 metais Rusija buvo pati didžiausia tiekėja už Europos Sąjungos ribų, iš kurios buvo importuojama 25,8 % naftos ir 39,3 % dujų. Antra pagal reikšmę buvo Norvegija. Vis dėlto nuo 2022 metų šios pozicijos pasikeitė ir, kai Rusija prarado didžiausios eksportuotojos poziciją, kilo energijos krizė. Trečiąjį 2022 metų ketvirtį naftos importas iš Rusijos sumažėjo iki 18,3 %, tačiau pagal kiekį ji vis dar išliko didžiausia tiekėja. Tuo tarpu dujų importas iš Rusijos krito iki 15 %, o pirmąją vietą užėmė Norvegija¹⁴⁶ (5 pav.).

¹⁴² *Germany, EU remain heavily dependent on imported fossil fuels.* (2023c, January 16). Clean Energy Wire. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/germanys-dependence-imported-fossil-fuels>

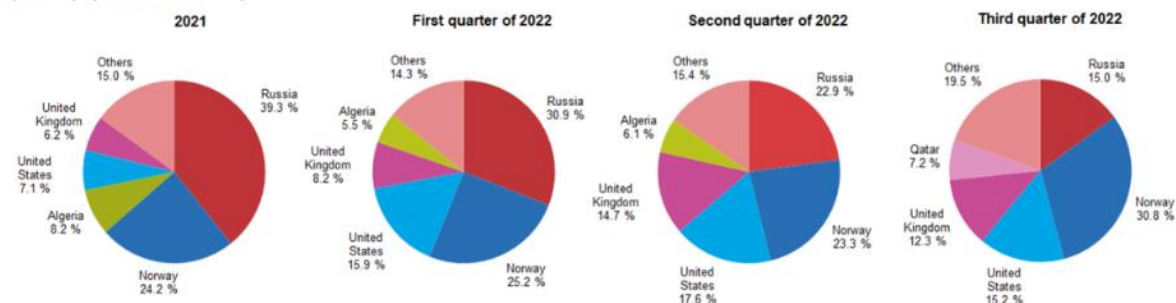
¹⁴³ *Shedding light on energy on the EU: Where does our energy come from?* (n.d.). Shedding Light on Energy on the EU. <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2a.html?lang=en>

¹⁴⁴ *EU imports of energy products - recent developments.* (n.d.). Ec.europa.eu. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_imports_of_energy_products_-_recent_developments

¹⁴⁵ Ten pat

¹⁴⁶ *Germany, EU remain heavily dependent on imported fossil fuels.* (2023d, January 16). Clean Energy Wire. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/germanys-dependence-imported-fossil-fuels>

Extra-EU imports of natural gas by partner
(share (%) of trade in value)

Source: Eurostat database (Comext) and Eurostat estimates

eurostat

Source: eurostat 2022.

5 pav. Gamtinių dujų importas iš už ES ribų. Procentinės dalys pagal partnerius¹⁴⁷

4.2 Vokietijos priklausomybė nuo importo. Rusijos eksporto į Vokietiją pokyčiai prieš karą ir karo metu.

4.2.1 Nafta

Nafta, kaip žaliava pirminės energijos gamybai Vokietijoje 2022 metais sudarė 35,2 procento¹⁴⁸. Daugiausia naftos buvo panaudojama transporto degalams, ir tik nedidelė dalis – energijai gaminti. Federalinio geomokslų ir gamtos išteklių instituto duomenimis, apytiksliai 98 procentai visos šalies žaliavinės naftos 2021 metais buvo įvežtiniai¹⁴⁹. Vietinių žalios naftos atsargų esančių 44 naftos telkiniuose išgavimas sudarė 1,8 %¹⁵⁰.

Tuo tarpu tais pačiais metais Vokietija importavo 81 milijoną tonų žalios naftos (neskaitant tiekėja, aplenkdamą Jungtines Amerikos Valstijas (12,5 %), Kazachstaną (9,8 %) bei Norvegiją,

¹⁴⁷Ten pat

¹⁴⁸Germany's energy consumption and power mix in charts. (2023, April 18). Clean Energy Wire. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/germanys-energy-consumption-and-power-mix-charts>

¹⁴⁹Deutschland - Rohstoffsituationsbericht (2021) https://www.bgr.bund.de/DE/Themen/Min_rohstoffe/Downloads/rohsit-2021.pdf?__blob=publicationFile&v=4

¹⁵⁰Ten pat

sudariusią 9,6 % naftos importo. Verta paminėti, kad Vokietijai šią žaliavą iš viso tiekė 30 valstybių¹⁵¹.

Milžiniškas pokytis pastebimas 2022-ųjų metų duomenyse. Pagal juos, sausio - rugsėjo mėnesiais 28,6 % žalios naftos vis dar buvo importuojama iš Rusijos, jai tebeišliekant didžiausia tiekėja. JAV užėmė antrąją vietą¹⁵². Uždraudus importą iš Rusijos bei Vokietijai pažadėjus nutraukti tiekimą iš Rusijos, metų gale importas buvo visiškai sustabdytas¹⁵³.

Visa Europos Sąjunga nuo 2023 vasario 5 d. uždraudė naftos produktų įvežimą.¹⁵⁴

4.2.2 Dujos

Dujos kaip energijos šaltinis 2022-aisiais metais sudarė beveik 25 % Vokietijos energijos poreikių¹⁵⁵. Pagal svarbą tai buvo antrasis energijos šaltinis Vokietijoje. Ši šalis pasižymi tuo, kad yra bene didžiausia dujų importuotoja. Beveik 95 % reikiamų dujų yra būtent įvežamos¹⁵⁶. Visgi dar prieš metus Vokietija pati jų išgavo 5,7 milijardo kubinių metrų. Geologai situaciją šalyje dėl dujų išgavimo laiko prasta ir teigia, kad išteklių yra beveik išnaudoti. Dėl šios priežasties vietiniai dujų išgavimo mastai pastoviai krito nuo 2004 metų, o per ateinančius keletą metų visiškai sustos¹⁵⁷.

Pastaruoju metu atgijo kalbos apie potencialią hidraulinio skalūnų ardymo (angl. *fracking*) galimybę, tačiau žalingas tokio išgavimo poveikis gamtai, teisiniai aplinkosauginiai apribojimai ir

¹⁵¹ *Germany, EU remain heavily dependent on imported fossil fuels.* (2023e, January 16). Clean Energy Wire. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/germanys-dependence-imported-fossil-fuels>

¹⁵² *RohölINFO* September 2022. (n.d.). https://www.bafa.de/SharedDocs/Kurzmeldungen/DE/Energie/Rohoel/2022_09_rohloelinfo.html

¹⁵³ Dpa. (2023, January 1). Öl-Embargo: Deutschland stoppt alle Rohöl-Importe aus Russland. *www.t-online.de*. https://www.t-online.de/finanzen/unternehmen-verbraucher/id_100104566/oel-embargo-deutschland-stoppt-alle-rohoel-importe-aus-russland.html

¹⁵⁴ Russia Set to Export Large Amounts of Diesel Before EU Sanctions. (2022, December 30). *Bloomberg.com*. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-12-30/russia-set-to-export-large-amounts-of-diesel-before-eu-sanctions?sref=peEFYOHm>

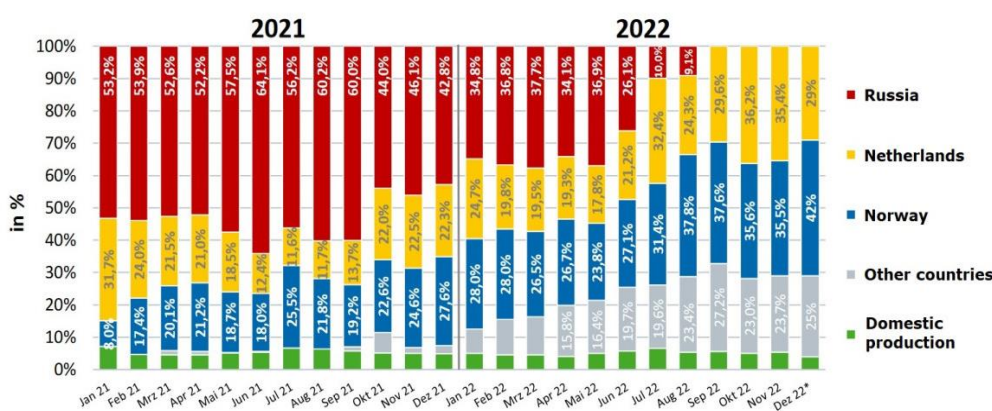
¹⁵⁵ *Germany's energy consumption and power mix in charts.* (2023b, April 18). Clean Energy Wire. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/germanys-energy-consumption-and-power-mix-charts>

¹⁵⁶ Deutschland - Rohstoffsituation 2021. (n.d.). https://www.bgr.bund.de/DE/Themen/Min_rohstoffe/Downloads/rohsit-2021.pdf?__blob=publicationFile&v=4

¹⁵⁷ *Germany's energy consumption and power mix in charts.* (2023c, April 18). Clean Energy Wire. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/germanys-energy-consumption-and-power-mix-charts>

visuomenės priešinimasis, taip pat aplinkosaugos tikslai pasiekti nulines emisijas iki 2045 metų, tikimybę jį pradėti daro artimą nuliui¹⁵⁸.

Remiantis Federalinės ekonomikos reikalų ir eksporto kontrolės biuro duomenimis, Vokietija 2021-aisiais metais importavo 5,009 PJ dujų¹⁵⁹. Dėl duomenų privatumo įstatymų, eksporto kontrolės biuras nebeteikė informacijos apie procentines dalis, kiek iš kurios šalies importuojama. Dėl šios priežasties, importo procentinės reikšmės gana ilgai (nuo 2016 m.) buvo nežinomos. Visgi Ekonomikos ir klimato ministerija 2022 metais pasidalino informacija, pagal kurią 55 % viso Vokietijos dujų importo sudarė būtent rusiškos dujos (2021)¹⁶⁰, antroje vietoje – norvegiškos (30 %), trečioje – olandiškos (13 %). Tuo tarpu 2022 metais rusiškų dujų dalis krito iki 20 %¹⁶¹ (6 pav).

6 Pav. Vokietijoje sunaudotų importuojamų gamtinių dujų kilmė 2021 ir 2022 procentinėmis dalimis¹⁶²

Anksčiau dujų vamzdynai buvo vienintelis kelias, kuriuo dujos patekdavo į Vokietiją, tačiau prasidėjus karui, teko ieškoti alternatyvių kelių. Todėl kanclerio Olafo Scholzo sprendimu buvo pradėtas suskystintų dujų terminalo (SDG) statybos. Pirmasis terminalas buvo pastatytas per itin

¹⁵⁸ Q&A – Energy crisis reignites debate about fracking in Germany. (2023, January 2). Clean Energy Wire. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/qa-energy-crisis-reignites-debate-about-fracking-germany>

¹⁵⁹ Erdgasstatistik. (n.d.). https://www.bafa.de/DE/Energie/Rohstoffe/Erdgasstatistik/erdgas_node.html

¹⁶⁰ FAQ-Liste LNG-Terminal in Deutschland. (n.d.). https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Downloads/F/faq-liste-lng-terminal-in-deutschland.pdf?__blob=publicationFile&v=8

¹⁶¹ BdeW. (n.d.). Jahresbericht: Die Energieversorgung 2022. <https://www.bdew.de/service/publikationen/jahresbericht-energieversorgung-2022/>

¹⁶² BdeW. (n.d.-b.). Jahresbericht: Die Energieversorgung 2022. <https://www.bdew.de/service/publikationen/jahresbericht-energieversorgung-2022/>

trumpą laiką ir pradėjo veikti praėjusių metų pabaigoje¹⁶³. Vokietija turi galimybes gauti dujų per kitus kaimyninių šalių terminalus, kur SDG yra užpildomas dujomis ir dujos paleidžiamos per esamus vamzdžius¹⁶⁴.

4.2.3 Anglis

Anglies išgavimas Vokietijoje užbaigtas dar 2018-aisiais metais. Išgavimas buvo brangus, o žaliava nebuvo pakankamai konkurencinga pasaulinėje rinkoje. Dėl šios priežasties Vokietija importuoja anglis, reikalingas energijai gauti. 2022 metais anglis sudarė 11,5 % visos pagamintos elektros energijos¹⁶⁵. Taip pat anglis naudojama plieno gamybai. 2021 metais 41,1 milijonas tonų anglių buvo importuotos, didžiausia tiekėja buvo Rusijos Federacija (49,9 %), po jos – JAV (17,2 %) ir Australija (13,4 %)¹⁶⁶. Visas importas iš Rusijos buvo sustabdytas 2022-ųjų metų viduryje.¹⁶⁷

4.3 Pokyčių vertinimas

Iš pirmo žvilgsnio politinės krypties pokytis Vokietijos užsienio politikoje atrodo žymus. Energetinių išteklių importas iš Rusijos į Vokietiją visai sustojo. Tačiau tai įvyko ne iš karto ir ne be prieštaravimų. Ankstyvosiomis karo dienomis Vokietijos kancleris Olafas Scholzas griežtai nesutiko su JAV ir Ukrainos skatinimu uždrausti rusiškų dujų ir naftos importą: „Europa sąmoningai atleido energijos tiekimą iš Rusijos nuo sankcijų. <...> Šiuo metu Europos energijos tiekimas šilumos gamybai, mobilumui, elektros tiekimui ir pramonei negali būti užtikrintas jokių kitu būdu. Todėl tai labai svarbu viešųjų paslaugų teikimui ir kasdieniam mūsų piliečių gyvenimui.“¹⁶⁹. Žinoma, jis sakė tiesą – staigus energijos išteklių importas buvo neįmanomas, bet

¹⁶³ *Speedy LNG terminal opening should set pace for infrastructure modernisation - Scholz*. (2022, December 19). Clean Energy Wire. <https://www.cleanenergywire.org/news/speedy-lng-terminal-opening-should-set-pace-infrastructure-modernisation-scholz>

¹⁶⁴ *Germany, EU remain heavily dependent on imported fossil fuels*. (2023f, January 16). Clean Energy Wire. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/germanys-dependence-imported-fossil-fuels>

¹⁶⁵ *ten pat*

¹⁶⁶ *ten pat*

¹⁶⁷ *Coal in Germany*. (2023, January 18). Clean Energy Wire. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/coal-germany>

¹⁶⁸ Welle, D. (2022, August 10). EU ban on Russian coal imports comes into force. *dw.com*. <https://www.dw.com/en/eu-ban-on-russian-coal-imports-comes-into-force/a-62765311>

¹⁶⁹ *Bundeskanzler Olaf Scholz zum Thema Energieversorgung*: (2022) (n.d.). Die Bundesregierung Informiert | Startseite. <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/bundeskanzler-olaf-scholz-zum-thema-energieversorgung--2010692>

taip buvo dėl daugybės metų Vokietijos vykdomos politikos, kurią skatino ekonominiai interesai, ignoruojant rytų partnerių perspektyvas bei antidemokratinis ir agresyvius Rusijos veiksmus.

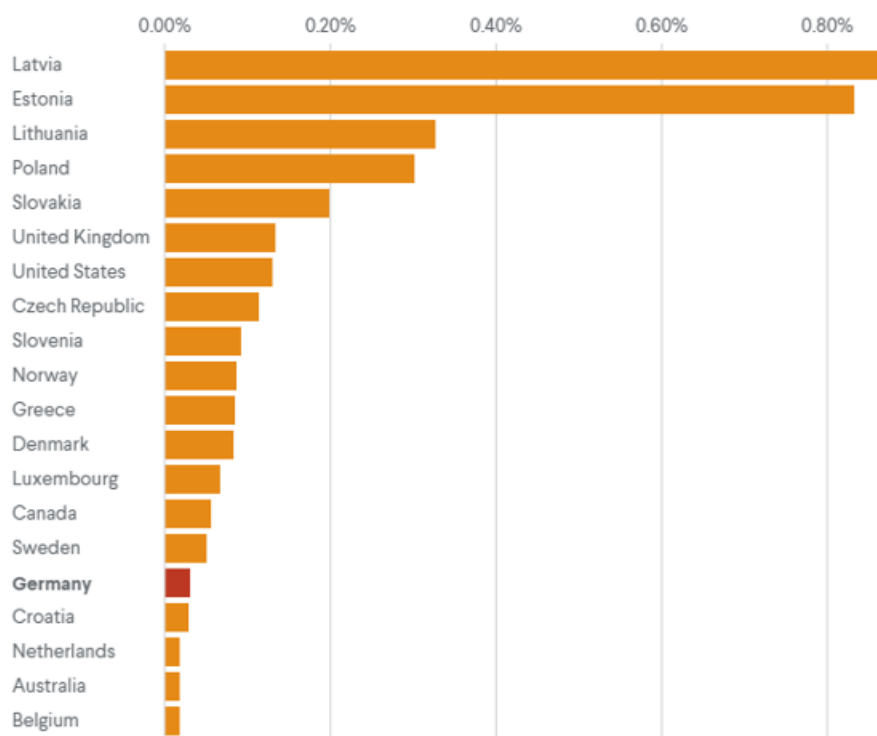
Pagal 2022 metų rugsėjo mėnesio *Politbarometer* (Public Boadcaster ZDF) apklausų rezultatus, Vokietijos piliečių nuomonė dėl tankų Ukrainai siuntimo nebuvo vienareikšmiška. Siuntimą palaikė 47 % atsakiusiųjų, tačiau beveik tiek pat (43 %) buvo prieš¹⁷⁰. Vertinant bendrą vaizdą, galima daryti išvadas, jog beveik pusė atsakiusiųjų būtų pasiryžę aktyviau remti Ukrainą kare prieš Rusiją. Visgi galima teigti, kad vokiečiams daugelyje temų būdingas dialektinis mąstymas: nors apginklavimo klausimas nėra visuotinai palaikomas, rugpjūčio mėnesio apklausos duomenimis, didžioji dauguma (74 %) manė, jog reikia tęsti Ukrainos palaikymo politiką¹⁷¹. Čia galima pastebėti kognityvinį disonansą tarp Vokietijos visuomenės nuomonių. Ukraina palaikoma, bet ne per daug. Žinoma, per daug aktyvus palaikymas Vokietijoje asocijuojamas su karo eskalavimu ir NATO įsitraukimu į karą, tačiau lyginant Vokietijos ir kitų ES šalių paramą Ukrainai¹⁷² (7 pav.), šis atsargumas gali būti vertinamas kaip nenoras įsipareigoti naujai politinei kryptčiai, kurią Olafas Šolz as deklaravo savo kalboje¹⁷³, žymėjusioje „lūžio tašką“ arba *Zeitenwende*, ir „kelio atgal“ galimybių išsaugojimą santykių su Rusija atstatymui.

¹⁷⁰ Fernsehen, Z. D. (2022, September 30). Hohe Preise: Für die Mehrheit großes Problem. *Hohe Preise: Für Die Mehrheit Großes Problem - ZDFheute*. <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/politbarometer-inflation-wiedervereinigung-100.html>

¹⁷¹ Ten pat

¹⁷² Fix, L. (2022, October 14). On the Ukraine War, Germany Has a Leadership Problem. Here's Why. *Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/in-brief/ukraine-war-germany-has-leadership-problem-heres-why>

¹⁷³ *Regierungserklärung von Bundeskanzler Olaf Scholz am 27. Februar 2022*. (n.d.). Die Bundesregierung Informiert | Startseite. <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/regierungserklaerung-von-bundeskanzler-olaf-scholz-am-27-februar-2022-2008356>

7 pav. 20 šalių skiriančių didžiausią karinę pagalbą Ukrainai pagal BVP dalį ¹⁷⁴

Po trijų dienų nuo Rusijos karo Ukrainoje pradžios O. Scholtz savo kalboje Bundestage akcentavo būtinybę padidinti biudžeto išlaidas, skirtas gynybai. Tačiau išsipareigojimai *Zeitenwende* nebuvo įgyvendinti taip, kaip buvo galima tikėtis. 2 % vidaus produkto gynybai riba, kurią Scholzas išsipareigojo pasiekti, anot Berlyno, nebus pasiekta iki 2025 m.¹⁷⁵. Taip pat, 100 mlrd. eurų specialus fondas, skirtas kariuomenei atnaujinti, iki šiol nėra pilnavertiškai išnaudotas¹⁷⁶.

Vokiška biurokratija, su ja susijęs ginklų pirkimas bei įtempti koalicijos santykiai Vyriausybėje neprisidėjo prie sklandaus pažadų įgyvendinimo.

Jei Vokietija siektų pilnai išsipareigoti savo išsikeltam „lūžio taškui“, ji turėtų padidinti savo gynybai skirtas išlaidas bei gerinti strateginę komunikaciją, geriau ir koordinuotai reaguoti į krizines situacijas. Be to turėtų iš pagrindų keisti karinio pasyvumo ir pacifistines nuostatas,

¹⁷⁴ *Ukraine Support Tracker - A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine*. (n.d.). <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/?cookieLevel=not-set>

¹⁷⁵ Von Der Burchard, H., & Rinaldi, G. (2022, December 5). Germany backtracks on defense spending promises made after Ukraine invasion. *POLITICO*. <https://www.politico.eu/article/germany-backtracks-on-defense-spending-promise-warns-about-delays-ukraine-war/>

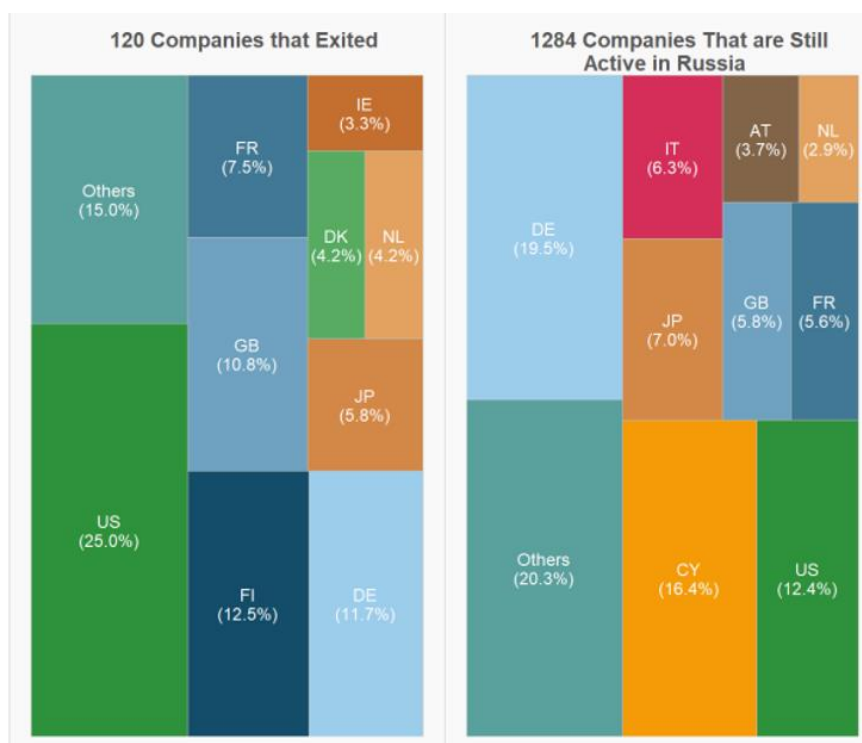
¹⁷⁶ Knight, B. (2023, March 14). What happened to the German military's €100 billion fund? *dw.com*. <https://www.dw.com/en/what-happened-to-the-german-militarys-100-billion-fund/a-64846571>

modifikuoti požiūrį į nacionalinio ir energetinio saugumo klausimus bei didinti karinę jėgą patvirtinant savo įsipareigojimams partneriams.

Vokietijos atsakas į Rusijos agresiją prieš Ukrainą pasižymėjo, kaip itin lėtas, ypač, dėl tokių problemų kaip ginklų siuntimas, o sprendimai siūsti vienokią ar kitokią karinę ginkluotę buvo priimti vien tik dėl intensyvaus partnerių spaudimo ir priekaištų. Tokiu elgesiu Vokietija tiek partneriams, tiek Rusijai demonstruoja silpnumą ir dvejonę dėl paramos, bei kuria įspūdį, kad pagalba nėra pastovi. Tuo tarpu Maskvos vadovybė tokias dvejones išnaudoja savo naudai, pasitelkdama turimus verslo ir politinius ryšius Vokietijoje didinti skirtį tarp oponuojančių pusių, išnaudoti „penktąją“ koloną, didinančią nuomonių atskirtį visuomenėje dėl paramos Ukrainai. Tai ypač veiksminga, kadangi Vokietija ir taip yra gan pasidalinusi, ypač tarp Rytų ir Vakarų dalių. Rytų pusė yra linkusi jausti simpatijas Rusijai bei palaikyti kraštutinės dešinės populistinę partiją. Pavyzdžiui, Scholtzui paskelbus apie sprendimą siūsti Leopard 2 tankus Ukrainai, Tino Chrupalla, vienas iš AfD partijos lyderių, kuris praeityje dažnai reiškė palaikymą Putinui, pasipiktino šiuo sprendimu ir teigė, kad tokiais sprendimais griauinama po karo sukurta taikos politika¹⁷⁷. Atsižvelgiant į tai, jog net Europoje vykstantis karas ir aktyvi Rusijos agresija negebėjo pakeisti dalies Vokietijos visuomenės, politikų ir verslo nuomonės, galima daryti išvadą, kad iššaknijusioms tradicijoms keisti reikia didesnės vidinės transformacijos, kuri sunkiai tikėtina. Verslas ir toliau lemia politiką, o ekonomika toliau daro įtaką visuomenės sąlyginai santūriam atsitraukimui nuo Rusijos. Nepaisant gana stiprių sankcijų, kurios apribojo importą iš Rusijos, atlikto tyrimo duomenimis, dauguma kompanijų, iki karo dirbusių Rusijoje, ir toliau tęsia veiklą šioje šalyje (8 pav)¹⁷⁸.

¹⁷⁷ Welle, D. (2023, January 24). Germany to send Leopard 2 tanks to Ukraine — reports. *dw.com*. <https://www.dw.com/en/germany-to-send-leopard-2-tanks-to-ukraine-reports/a-64503898>

¹⁷⁸ Evenett, S., & Pisani, N. (2023). Less than Nine Percent of Western Firms Have Divested from Russia. *Social Science Research Network*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4322502>

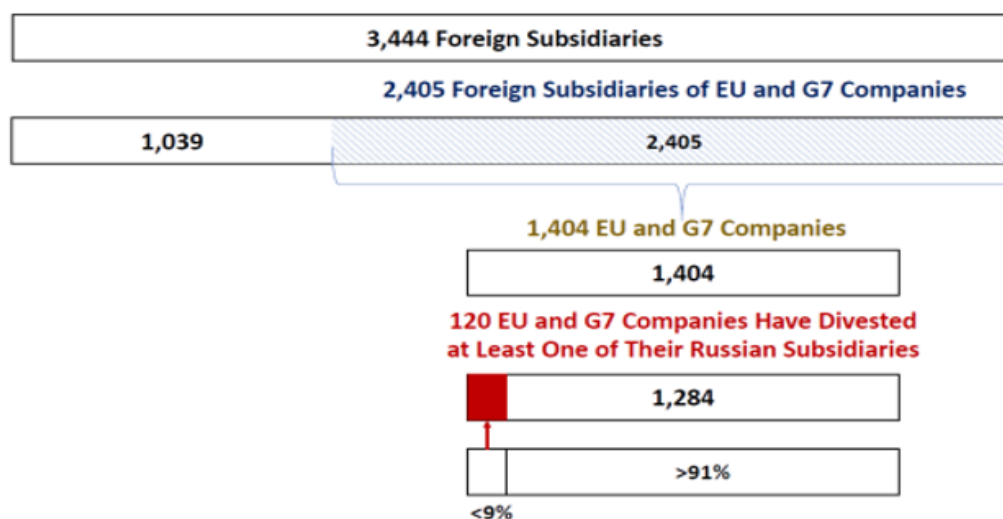

8 Pav. Kilmės šalis ES ir G7 įmonių, turinčių akcijų Rusijoje¹⁷⁹.

Anot tyrimo autorių, tik apie 8 % iš Rusijoje veikusių, apytiksliai 1400 įmonių, priėmė sprendimą pasitraukti, o daugiausia iš likusių Vakarų šalių įmonių yra vokiškos¹⁸⁰. Jų būstinės įsikūrę Europos Sąjungoje bei G7 šalyse, dirba ir investuoja Rusijoje (9 pav.) (2022 metų lapkričio mėnesio duomenimis). Tai vyksta net įsigaliojus griežtoms sankcijoms, todėl kyla klausimas dėl Vakarų įmonių prioritetų ir valdžios nenoro dėti pastangas į verslo reikalų su šalimi agresore stabdymo. Atsižvelgiant į faktą, kad daugiausia likusių įmonių yra vokiškos, galima tik spėlioti, kaip stipriai iš tiesų Vokietija nori keisti politinę – ekonominę kryptį? Politinis spaudimas neapeidinėti sankcijų kol kas tebėra retorinis. Medijoje demonstruojama griežta pozicija kol kas dar neįsigaliojo realybėje.

¹⁷⁹ Evenett, S., & Pisani, N. (2023c). Less than Nine Percent of Western Firms Have Divested from Russia. *Social Science Research Network*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4322502>

¹⁸⁰ University of St. Gallen & Newsroom. (2023, January 19). War in Ukraine: Many firms continue to operate in Russia. *HSG - Uni SG*. <https://www.unisg.ch/en/newsdetail/news/war-in-ukraine-many-firms-continue-to-operate-in-russia/>

9 Pav. Užsienio bendrovės, turinčios akcijų Rusijoje ¹⁸¹

Atsižvelgiant į tai, kaip Vokietijos visuomenė mąsto apie karo priežastis, galima spręsti, jog tebeegzistuoja didžiulis atotrūkis tarp Vokietijos *Zeitenwende* keltų tikslų ir jų įgyvendinimo. Taip pat pažymėtina, jog net 40 % vokiečių spalio mėnesį išreiškė nuomonę, jog NATO aljansas išprovokavo Rusiją pradėti karą Ukrainoje¹⁸². Rytų Vokietijoje šią nuomonę išreiškė net 59 % respondentų. Galima pastebėti, jog anti-amerikietiškas sentimentas politinėje kairėje ir kraštutinėje dešinėje Vokietijoje, sujungtas su politinėje kultūroje išsisknijusiu pacifizmu, leidžia toliau egzistuoti rusiškiems naratyvams. Ši tendencija kol kas neturi galimybių keistis.

4.4 Tendencijų abibendrinimas

Apibendrinant visas pastebimas tendencijas, tokias kaip Vokietijos visuomenės deterministinis pacifizmas, anti-militaristinis sentimentas atsispindintis apklausose, Vokietijos vyriausybės lėtas sprendimų priėmimas, „mieguistas“ ginklų ir tankų siuntimas bei šūkiei iš tam tikrų visuomenės dalių bei politinių partijų nustoti remti Ukrainą ginklais ir taip sustabdyti karą, rodo, kad Vokietijoje būdingas socialinis kontraktas iš esmės nepasikeitė ir tebeegzistuoja. Sunku vertinti, kaip tai keisis ateityje, kadangi karas tebevyksta, bet yra tikimybė, jog jam pasibaigus, Vokietija nuslys į senus įpročius, ir grįš prie senos *Ostpolitik* tradicijos, kaip nutiko nurimus šokui po to, kai Rusija okupavo Krymą. Verslo interesai tebediktuoja Vokietijos politiką. Net jei santykiai

¹⁸¹ Evenett, S., & Pisani, N. (2023b). Less than Nine Percent of Western Firms Have Divested from Russia. *Social Science Research Network*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4322502>

¹⁸² Bechev, D. (2022, November 22). Is Germany changing tack on Ukraine? *Russia-Ukraine War | Al Jazeera*. <https://www.aljazeera.com/opinions/2022/11/22/is-germany-changing-tack-on-ukraine>

su Rusija ir negrįš į buvusį lygį, vertinant Vokietijos intensyvėjančius prekybinius ir politinius ryšius su kitomis autokratinėmis valstybėmis, tokiomis kaip Kinija¹⁸³, galima teigti, jog Vokietijos pragmatizmas ir ekonomikos interesų formuojama politika niekur nedingo **ir toliau formuoja užsienio politiką**, tikėtina, kad Vokietija nevens pakeisti Rusiją į kitas nepatikimas partneres. Todėl pakeisti esamą politiką Vokietijai yra sunku, kadangi ekonominiai interesai ir socialinis kontraktas yra ilgai formuotos užsienio politikos dalis. Tam, kad Vokietijos politika pasikeistų, nepakaks to, kad ateis nauji lyderiai, reikėtų keisti visą ekonominę politinę kryptį, šalinti pacifistinę bei nekonfrontuojančią politiką bei įgyvendinti savo įsipareigojimus ES partnerėms ir NATO. Tačiau tai mažai tikėtina, kadangi, net karas neprivertė Vokietijos iš esmės transformuotis.

Iš pradžių griežta, bet vis tiek neužtikrinta savo veiksmis Vokietijos retorika buvo tarsi atsitraukimas nuo *Ostpolitik* tradicijos. Vėliau, per visus 2022 metus, ji svyravo, buvo brėžiamos vis naujos raudonos linijos Rusijai, priimami ekonomiškai nepatogūs sprendimai veikiant dideliam partnerių spaudimui: įvedamos sankcijos, atsisakoma rusiškų resursų, didinama karinė pagalba Ukrainai. Nežiūrint to, Vokietija vis dar mėgina pasilikti savo – kaip tiltų tiesėjos ir diplomatės rolę¹⁸⁴. Kadangi įvykiai švieži, sunku prognozuoti, kokie bus Vokietijos veiksmai tolimesnėje perspektyvoje. Šiuo metu yra požymių rodančių Vokietijos grįžimą prie buvusios užsienio politikos su Rusija, kai bandoma balansuoti tarp Rytų ir Vakarų. *Zeitenwende* trūksta griežtų terminų ir pasiryžimo, nesižvalgant atgal, nutraukti priklausomybę nuo Rusijos. *Ostpolitik* būdas vis dar pastebimas Vokietijos politikų veiksmuose. Vokietijos ambasadorius Jungtinėse Valstijose Jürgen Chrobog praėjusio gruodžio mėnesį teigė nemanas, jog Vokietijos užsienio politika dėl Rusijos buvo netinkama, kadangi *Ostpolitik* principas buvo „tikėjimas žmonėmis“. **Tuo dar kartą liudijama apie tai, kaip stipriai vokiečiai stengiasi pagrįsti savo veiksmus liberaliomis idėjomis ir tikėjimu abipusės naudos galia.** Anot George Bogden tam, kad Vokietijos užsienio politikoje būtų galutinai atsikratyta *Ostpolitik* praktikos, Vokietija privalo nustoti kalbėtis su Maskva apeidama kaimynines šalis ir jų interesus¹⁸⁵.

¹⁸³ Von Hein, M. (2022, September 23). Is Germany too dependent on China? dw.com. <https://www.dw.com/en/is-germanys-economy-too-dependent-on-china/a-63209592>

¹⁸⁴ Scholz, O. (2023, April 18). The Global Zeitenwende: How to Avoid a New Cold War in a Multipolar Era. *Foreign Affairs*. https://www.foreignaffairs.com/germany/olaf-scholz-global-zeitenwende-how-avoid-new-cold-war?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=gap_ds&gclid=Cj0KCQiAutyfBhCMARIsAMgcRJSXgkRU46y6Txx-BUz_5JgNMWlrQa4jWFb3vk16L-mBuUYKu5ADpwwaAi0AEALw_wcB

¹⁸⁵ Stein, A. (2023, March 15). *A Year After Germany's "Sea Change," Policy Change Remains Elusive - War on the Rocks*. War on the Rocks. <https://warontherocks.com/2023/03/a-year-after-germanys-sea-change-policy-change-remains-elusive/>

Pati Vokietija, būdama viena Europos Sąjungos šalių lyderių, turėtų iš naujo atrasti savo tapatybę, vengti despotiško elgesio, ir, dažniau atsižvelgiant į šalių partnerių nuomonę, peržiūrėti prioritetus. Tai galioja ne tik politikams, bet ir visuomenei bei verslo elitui. Šiuo metu politinių lyderių pažiūros varijuoja nuo itin palankių Rusijai kraštutinėje dešinėje ir kairėje, iki mažiau palankių, tačiau ne kategoriškai neigiamų. Visuomenėje pastebimi vykstantys judėjimai už taiką bet kokia kaina, net jei tai būtų Ukrainos kapituliacijos kaina. Per Velykų paradus protestuose už taiką dalyvavo tūkstančiai žmonių įvairiuose Vokietijos miestuose. Kai kuriuose protestuose, kaip strategija taikai įgyvendinti, buvo reikalaujama stabdyti ginklų siuntimą Ukrainai. Tai implikuoja – kuo silpnesnė bus Ukraina, tuo greičiau ji pralaimės ir baigsis karas, tuo pačiu nebebus „provokuojama“ Rusija¹⁸⁶. Tokie požiūriai prieštarauja vokiečių tautos pasididžiavimo vertybėmis – suverenitetui, žmogaus laisvėms, demokratijai.

¹⁸⁶ Deutsche Welle (www.dw.com). (n.d.). *Ukraine aktuell: Ostermärsche für Frieden*. DW.COM. <https://www.dw.com/de/ukraine-aktuell-osterm%C3%A4rsche-f%C3%BCr-frieden/a-65261508>

Išvados

Vokietijos ir Rusijos tarpusavio priklausomybė, nors iš pradžių buvo sąlyginai labiau simetriška, neturėjo galimybių pasidaryti lygiavertė abiem pusėms, nes santykių prigimtis nuo pat pradžių buvo ne tokia. Resursai būtini, pinigai pageidaujami, tai nelygiavertiška transakcija. Rusijai vamzdžių tiesimas buvo visomis prasmėmis naudingas ir sudarė sąlygas ateities potencialiam priklausomybės didinimui bei esamų ryšių stiprinimui. Kuo daugiau buvo dujų infrastruktūros ir sandėrių, tuo labiau augo asimetriška suginklinta priklausomybė, Vokietijai arba ignoruojant, arba nematant to, arba korupcijai darant įtaką politiniams ekonominiams sprendimams. Tariama Vokietijos – Rusijos tarpusavio priklausomybė nuo pat pradžių buvo gan neužtikrinta, Vokietijos suvienijimo nuopelnas priskiriamas bendradarbiavimui su Rusija, bet ne SSRS vidiniam subyrėjimui dėl ekonomikos griuvimo ir pinigų poreikio.

Vokietijos politika yra vedama ekonomikos, sprendimai priimami pagal ekonominius interesus, o ne atvirksčiai. Socialinis kontraktas yra užsienio politikos dalis, jis darė įtaką ekonominio augimo poreikiui, nes valstybė siekia užtikrinti savo piliečių gerovę. Šiuo tikslu vyriausybė pasirinko plėtoti užsienio politiką su Rusija, kuri neišvengiamai skatino judėti link asimetrinės tarpusavio priklausomybės, nes tai lengviausias būdas vietiniame kontekste trumpalaikėje perspektyvoje užtikrinti pigius resursus, kurie reikalingi palaikyti esamą ekonomikos augimo tempą, bei išlaikyti darbo lygį. Socialinis kontraktas palaikė Vokietijos vyriausybės tęstinę inertišką politiką su Rusija, nepaisant suginklintos tarpusavio priklausomybės augimo. Kitaip tariant, Vokietijos vyriausybė negalėjo be Rusijos sudaryti tokio socialinio kontrakto su visuomene, o verslas buvo politikos dalis, todėl socialinio kontrakto palaikymas neišvengiamai tapo ir užsienio politikos dalimi. Be to demokratinėse šalyse politikai nėra linkę priimti nepatgių sprendimų vadovaudamiesi vien morale, nes sprendimai, kurie blogina ekonominę padėtį pakenktų jų populiarumui ir mažintų tikimybę būti išrinktiems. Pakeisti šį modelį yra labai sunku, nes turėtų būti performuotas visas valstybės modelis, prioritetai. Realiems pokyčiams įgyvendinti reikėtų keisti visą valstybės užsienio politikos pobūdį iš pagrindų, diegti naują požiūrį į gerovės valstybę, nacionalinį saugumą, ekonomiką, ES šalis partneres, taip pat reikėtų diversifikuoti energetikos šaltinius, didinti energetinę nepriklausomybę ir energetinį saugumą. Galimas variantas būtų daugiau investuoti į žalios energetikos plėtrą, taip pat sugrįžti prie atominės energetikos naudojimo.

Galima teigti, jog atominės energetikos panika buvo argumentais nepagrįsta, pritempta ir pirmiausia naudinga Rusijai, galimai tyčia pučiant burbulą (bet labai sunku tai įrodyti). Tačiau galima daryti išvadas, jog mažinamą atominės energijos gamybą reikės kažkuo kompensuoti, o pats patogiausias būdas – rusiškos dujos. Rusiškų dujų naudojimas atskleidžia Vokietijos dvilypiškumą: vienu metu įmanoma palaikyti žalią energetiką ir naudoti rusiškas dujas, kurios, nors ir ne tokos taršios, kaip kiti iškastiniai kurai, tačiau daug taršesnės, nei atsinaujinantys energijos šaltiniai ir atominė energetika. Taip pat, vienu metu galima prioretizuoti demokratijos plėtrą pasaulyje ir palaikyti artimus santykius su autokratinėmis šalimis, metai po metų stabiliai tolstančia nuo demokratijos. Taigi, visuomenė turėjo įtakos santykių su Rusija formavime. Augant ekonomikai, visuomenės ir verslo elito nuomonės buvo atlaidžios Rusijai. Buvo susitaikoma su Rusijos vykdomais nusikaltimais, vardan pigių resursų, politika teisinama pacifistiniu požiūriu ir tariama demokratijos per perkybą sklaida.

Prasidėjus karui, iš pirmo žvilgsnio Vokietijos politika palaipsniui pasikeitė, buvo vis labiau palaikomos sankcijos, ginkluotės tiekimas, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad Vokietija nepakeitė savo politinės krypties ilgajam laikotarpiui po 2014 metų Krymo okupacijos, gali būti, jog tai tik trumpalaikė politika. Negalima atmesti galimybės, kad ir šį kartą politiniai sprendimai ateityje vystysis panašiai, nes sprendimas statyti *Nord Stream 2* buvo priimtas jau po įvykių Kryme. Nors šiuo metu sustabdytas beveik visų žaliavų importas iš Rusijos, neaišku, kiek ilgalaikė ir nekintanti bus tokia politika. Be to, vokiški verslai tebedirba Rusijoje ir tai rodo, kad bendras požiūris, kai verslo interesai yra aukščiau vertybinės politikos, nepakito. Analizuojant Vokietijos užsienio politiką prasidėjus karui, atrodo, jog ji nesikeičia ir bedros pragmatizmo tendencijos išlieka: buvusi priklausoma nuo vienu autokratų (Rusijos), įvedus sankcijas, ieško alternatyvos ir kuria ryšius su kita žmonių teisų ir demokratijos nepaisančia šalimi – Kinija. Vykdyta *Ostpolitik* politika Vokietijoje nėra vertinama neigiamai, A. Merkel politika nevertinama, kaip klaida, o pati A. Merkel nepripažįsta klaidų, be to šiemet, 2023 ji gavo apdovanojimą už nuopelnus kanclerės pareigose. Tai rodo, kad Vokietija vis dar neįžvelgia savo klaidų, dėl to kyla abejonių, dėl Vokietijos užsienio politikos pokyčių ilgalaikiškumo.

Literatūros sąrašas

1999. "Common Strategy of the European Union of 4 June 1999 on Russia". O.J. L 157. 24 June. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31999E0414>

Aalto, P., & Forsberg, T. (2016). The structuration of Russia's geo-economy under economic sanctions. *Asia Europe Journal*, 14(2), 221–237

Afp. (2014b, May 2). Germany fumes over McCain's Merkel attack. *The Local Germany*. <https://www.thelocal.de/20140502/germany-fumes-over-mccains-merkel-attack>

Analyse zu drei Jahren EU-Russland-Sanktionen: Der Ost-Ausschuss sieht Chancen für Annäherung | Ost-Ausschuss der Deutschen Wirtschaft. (n.d.). <https://www.ost-ausschuss.de/de/content/analyse-zu-drei-jahren-eu-russland-sanktionen-der-ost-ausschuss-sieht-chancen-f%C3%BCr-ann%C3%A4herung>

Baran, Z. (2007). EU Energy Security: Time to End Russian Leverage. *Washington Quarterly*, 30(4), 131–144. <https://doi.org/10.1162/wash.2007.30.4.131>

BASF/Wintershall and Gazprom celebrate 25-year partnership. (n.d.). <https://www.basf.com/global/en/media/news-releases/2015/10/p-15-364.html>

Bdew. (n.d.). Jahresbericht: Die Energieversorgung 2022. <https://www.bdew.de/service/publikationen/jahresbericht-energieversorgung-2022/>

Bechev, D. (2022, November 22). Is Germany changing tack on Ukraine? Russia-Ukraine War | Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/opinions/2022/11/22/is-germany-changing-tack-on-ukraine>

Belov, V. B. (2022). A Paradigm Change in Energy Cooperation between Germany and Russia. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 92(S6), S512–S520. <https://doi.org/10.1134/s1019331622120024>

BGR - Energy resources - Illustrations of the BGR Energy Study 2021. Data and Developments Concerning German and Global Energy Supplies. (n.d.). https://www.bgr.bund.de/EN/Themen/Energie/Downloads/energiestudie_2021_abbildungen_en.html

Bjorn Gens (2019): Germany's Russia policy and geo-economics: Nord Stream 2, sanctions and the question of EU leadership towards Russia, *Global Affairs*

Bros, A., Mitrova, T., & Westphal, K. (2017). German-Russian Gas Relations: A Special Relationship in Troubled Waters

Büchele, W. (2016, November 21). Wolfgang Büchele zu Russland-Sanktionen. *Handelsblatt*. <https://www.handelsblatt.com/politik/international/wolfgang-buechele-zu-russland-sanktionen-zeit-fuer-alternativen/14869350.html>

Bundeskanzler Olaf Scholz zum Thema Energieversorgung: (2022) (n.d.). Die Bundesregierung Informiert | Startseite. <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/bundeskanzler-olaf-scholz-zum-thema-energieversorgung--2010692>

Cary, N. D. (2000). Reassessing Germany's Ostpolitik. Part 2: From Refreeze to Reunification. *Central European History*, 33(3), 369–390. <https://doi.org/10.1163/156916100746374>

Carry, N. D. (2000) Reassessing Germany's Ostpolitik. Part 1: From Détente to Refreeze. *Central European History*, 33(2), 235-262.

- Coal in Germany. (2023, January 18). Clean Energy Wire. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/coal-germany>
- Cooper, R. (2003). *The Breaking of Nations: Order and Chaos in the Twenty-first Century*.
- D'Agostino, F., Gaus, G., & Thrasher, J. (2019). *Contemporary Approaches to the Social Contract* (E. N. Zalta, Ed.). Stanford Encyclopedia of Philosophy; Metaphysics Research Lab, Stanford University. <https://plato.stanford.edu/entries/contractarianism-contemporary/#ConSocConPubJus>
- Database - Eurostat. (n.d.-b). Eurostat. https://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=sdg_07_50
- DE GROSSOUVRE, H. (2004). Paris, Berlin, Moscow: Prospects For Eurasian Cooperation. *World Affairs: The Journal of International Issues*, 8(1), 40–52. <https://www.jstor.org/stable/48504968>
- Deutsche Welle (www.dw.com) (2022, August 10). EU ban on Russian coal imports comes into force. dw.com. <https://www.dw.com/en/eu-ban-on-russian-coal-imports-comes-into-force/a-62765311>
- Deutsche Welle (www.dw.com) (2023, January 24). Germany to send Leopard 2 tanks to Ukraine — reports. dw.com. <https://www.dw.com/en/germany-to-send-leopard-2-tanks-to-ukraine-reports/a-64503898>
- Deutsche Welle (www.dw.com). (2014, December 18). BASF, Gazprom bury asset swap. dw.com. <https://www.dw.com/en/basf-gazprom-scrap-asset-swap-deal/a-18140490>
- Deutsche Welle (www.dw.com). (n.d.). Ukraine aktuell: Ostermärsche für Frieden. DW.COM. <https://www.dw.com/de/ukraine-aktuell-osterm%C3%A4rsche-f%C3%BCr-frieden/a-65261508>
- Deutsche Welle (www.dw.com). (n.d.-a). Alternativen zu Gas aus Russland. DW.COM. <https://www.dw.com/de/noch-keine-alternative-zu-gas-aus-russland/a-17561547>
- Deutschland - Rohstoffsituation 2021. (n.d.). https://www.bgr.bund.de/DE/Themen/Min_rohstoffe/Downloads/rohsit-2021.pdf?__blob=publicationFile&v=4
- Deutschland - Rohstoffsituationsbericht (2021) https://www.bgr.bund.de/DE/Themen/Min_rohstoffe/Downloads/rohsit-2021.pdf?__blob=publicationFile&v=4
- Dpa. (2023, January 1). Öl-Embargo: Deutschland stoppt alle Rohöl-Importe aus Russland. www.t-online.de. https://www.t-online.de/finanzen/unternehmen-verbraucher/id_100104566/oel-embargo-deutschland-stoppt-alle-rohoel-importe-aus-russland.html
- Drezner, D. W., Farrell, H., & Newman, A. L. (2021). *The Uses and Abuses of Weaponized Interdependence*. Brookings Institution Press.
- Drezner, D. W., Farrell, H., & Newman, A. L. (2021). *The Uses and Abuses of Weaponized Interdependence*. Brookings Institution Press.
- Emerson, M. (2013). “The Boston Marathon and the Visa Negotiations between the EU and Russia: Time to get real and positive”. CEPS Commentaries. Centre for European Policy Studies, May
- Engaged Societies, Responsive States: The Social Contract in Situations of Conflict and Fragility - World. (2016, April 15). ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/world/engaged-societies-responsive-states-social-contract-situations-conflict-and-fragility>
- Erdgasstatistik. (n.d.). https://www.bafa.de/DE/Energie/Rohstoffe/Erdgasstatistik/erdgas_node.html
- EU energy mix and import dependency. (n.d.). Ec.europa.eu. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_energy_mix_and_import_dependency

EU imports of energy products - recent developments. (n.d.). Ec.europa.eu. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_imports_of_energy_products_-_recent_developments

EUR-Lex - 32009L0073 - EN - EUR-Lex. (n.d.). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32009L0073>

EUR-Lex - 32009R0715 - EN - EUR-Lex. (n.d.). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32009R0715>

European Commission, “Antitrust: Commission Imposes Binding Obligations on Gazprom to Enable Free Flow of Gas at Competitive Prices in Central and Eastern European Gas Markets,” May 24, 2018 . https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_3921 .

European natural gas imports | Bruegel. (n.d.). <https://www.bruegel.org/publications/datasets/european-natural-gas-imports/>

European Union. 1997. “EU–Russia Partnership and Cooperation Agreement”. O.J. L 327. 28 November. <http://ec.europa.eu/world/agreements/prepareCreateTreatiesWorkspace/treatiesGeneralData.do?step=0andredirect=trueandntreatyId=201>

Evenett, S., & Pisani, N. (2023). Less than Nine Percent of Western Firms Have Divested from Russia. Social Science Research Network. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4322502>

Ewing, J., & Smale, A. (2014, December 28). In Reversal, Germany Cools to Russian Investment. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2014/12/29/business/international/in-reversal-germany-cools-to-russian-investment.html>

FAQ-Liste LNG-Terminal in Deutschland. (n.d.). https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Downloads/F/faq-liste-lng-terminal-in-deutschland.pdf?__blob=publicationFile&v=8

Fernsehen, Z. D. (2022, January 28). SPD und Scholz verlieren an Zustimmung. SPD Und Scholz Verlieren Deutlich an Zustimmung - ZDFheute. <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/politbarometer-spd-scholz-impfpflicht-100.html?slide=WirtschaftLage>

Fernsehen, Z. D. (2022, September 30). Hohe Preise: Für die Mehrheit großes Problem. Hohe Preise: Für Die Mehrheit Großes Problem - ZDFheute. <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/politbarometer-inflation-wiedervereinigung-100.html>

Fix, L. (2022, October 14). On the Ukraine War, Germany Has a Leadership Problem. Here’s Why. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/in-brief/ukraine-war-germany-has-leadership-problem-heres-why>

FORSBERG, T. (2016). From “Ostpolitik” to ‘frostpolitik’? Merkel, Putin and German foreign policy towards Russia. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 92(1), 21–42. <http://www.jstor.org/stable/24757833>

Forschungsgruppe Wahlen > Umfragen > Politbarometer > Archiv > Politbarometer 2014 > März I 2014. (n.d.). © 2004 by Forschungsgruppe Wahlen. http://www.forschungsgruppe.de/Umfragen/Politbarometer/Archiv/Politbarometer_2014/Maerz_I_2014/

Gebauer, M., Hagen, K., Höhne, V., Kurbjuweit, D., Medick, V., Neukirch, R., Schaible, J., & Schmid, F. (2022, January 28). a-3f5a21e-c37e-4ab0-af8d-c75bf6d2c99b. DER SPIEGEL, Hamburg, Germany. <https://www.spiegel.de/international/germany/an-unreliable-partner-the-price-of-berlin-s-hesitancy-on-ukraine-a-3f5a21e-c37e-4ab0-af8d-c75bf6d2c99b>

Gerlach, T. (2022, April 12). Erdgaspipelines in Deutschland: Unter Druck [Review of Erdgaspipelines in Deutschland: Unter Druck]. Taz.de; <https://taz.de/Erdgaspipelines-in-Deutschland/!5845142/>.

- German industry should speak hard truths to Putin. (2014, May 7). Financial Times. <https://www.ft.com/content/3f73efe6-d5cf-11e3-83b2-00144feabdc0>
- Germany, EU remain heavily dependent on imported fossil fuels. (2023, January 16). Clean Energy Wire. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/germanys-dependence-imported-fossil-fuels>
- Germany's energy consumption and power mix in charts. (2023, April 18). Clean Energy Wire. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/germanys-energy-consumption-and-power-mix-charts>
- Germany's Nuclear Phase Out: A Survey of the Impact since 2011 and Outlook to 2023 Author(s): FRIEDRICH KUNZ and HANNES WEIGT Source: Economics of Energy & Environmental Policy , Vol. 3, No. 2 (September 2014), pp. 13-28
- Graf Timo. 2020. Unity in the face of threat? Exploring the empirical relationship between strategic threat perceptions and public support for a common European army in Germany. *European Security* 29(1):55–73.
- Griffiths, M. (2011). *Rethinking International Relations Theory*. Bloomsbury Publishing.
- Grivach, A.I. and Simonov, K.V., (2019) Velikaya gazovaya igra: polveka bor'by SShA protiv Yevropy [The Great Gas Game: Half a Century of US Struggle against Europe], Moscow: Izdatel'skaya gruppa "Tochka," p. 304.
- Güßgen, F. (2022, January 28). Warum gehört Deutschlands größter Gasspeicher Gazprom? Wiwo. <https://www.wiwo.de/unternehmen/energie/gefaehrliche-abhaengigkeit-warum-gehört-deutschlands-groesster-gasspeicher-gazprom/28014654.html>
- Heinrich, A. (2016) :esripolicypaper 02: Towards a common EU energy policy? Debates on energy security in Poland and Germany
- Hollstein, M. (2023). Ex-Botschafter der Ukraine: "Westen versteht nicht, wie Russen verhandeln" [www.t-online.de](https://www.t-online.de/nachrichten/ukraine/id_100129846/ex-botschafter-der-ukraine-westen-versteht-nicht-wie-russen-verhandeln-.html). https://www.t-online.de/nachrichten/ukraine/id_100129846/ex-botschafter-der-ukraine-westen-versteht-nicht-wie-russen-verhandeln-.html
- Ikenberry, G.J. (2018). The end of liberal international order. *International Affairs*, 94, p 11.
- International responsibility: Should Germany become more strongly involved in international crises? Become more strongly involved Restraint (2017). https://koerberstiftung.de/site/assets/files/18627/koerber_theberlinpulse_grafiken_20171116_2_en.pdf
- Interview: Interview mit der Tageszeitung Rheinische Post. (n.d.). Der Bundespräsident. <https://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/DE/Frank-Walter-Steinmeier/Interviews/2021/210206-Interview-Rheinische-Post.html>
- Investors in Russian pipeline projects at risk of U.S. sanctions, Pompeo says. (2020, July 15). Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-usa-pipelines-sanctions-idUSKCN24G26S>
- John Lough (2021): Germany's Russia problem
- Keohane, R. O., & Nye, J. S. (1977). *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston ; Toronto : Little, Brown.
- Kirsten Westphal, "Institutional Change in European Natural Gas Markets and Implications for Energy Security: Lessons from the German Case", *Energy Policy* 74 (2014): 35–43.
- Knight, B. (2023, March 14). What happened to the German military's €100 billion fund? [dw.com](https://www.dw.com/en/what-happened-to-the-german-militarys-100-billion-fund/a-64846571). <https://www.dw.com/en/what-happened-to-the-german-militarys-100-billion-fund/a-64846571>

- KRUTIKHIN, M. (2021). Russia's Gazprom: A Case Study in Misused Interdependence. In D. W. DREZNER, H. FARRELL, & A. L. NEWMAN (Eds.), *The Uses and Abuses of Weaponized Interdependence* (pp. 185–200). Brookings Institution Press. <http://www.jstor.org/stable/10.7864/j.ctv11sn64z.12>
- Lee Ray, J., & Dafoe, A. (2018). Democratic peace versus contractualism. *Conflict Management and Peace Science*, 35(2), 193–203.
- Libman, A Stewart, S. Westphal, K. (2016). "Dealing with Differences: The Role of Interdependence in Relations with Russia". In: Perthes, Volker (ed.), *Outlook 2016: Concepts and realities of international politics*. Berlin: SWP outlook.
- Lohmann, H. (2006). *The German Path to Natural Gas Liberalisation: Is it a Special Case?*
- Lough, J. (2021). *Germany's Russia problem: The struggle for balance in Europe*. Manchester University Press.
- Mason, S. (2021). A Millennial Considers the New German Problem After 30 Years of Peace - War on the Rocks. *War on the Rocks*. <https://warontherocks.com/2021/05/a-millennial-considers-the-new-german-problem-after-30-years-of-peace/>
- MEIERDING, E. (2021). Weaponizing Energy Interdependence. In D. W. DREZNER, H. FARRELL, & A. L. NEWMAN (Eds.), *The Uses and Abuses of Weaponized Interdependence* (pp. 169–184). Brookings Institution Press. 1
- Miller, C. (2018). *Putinomics: Power and Money in Resurgent Russia*. UNC Press Books.
- Mukhopadhyay, A. (2021, February 7). German minister: Don't link Navalny with Nord Stream 2. *dw.com*. <https://www.dw.com/en/german-minister-dont-link-navalny-with-nord-stream-2/a-56483949>
- Müller, C., & Wdr, C. M. (2022, January 6). ARD-DeutschlandTrend: Knapp 70 Prozent für kürzere Quarantäne. *tagesschau.de*. <https://www.tagesschau.de/inland/deutschlandtrend/deutschlandtrend-2871.html>
- Neidleman, J. (2020). *The Social Contract Theory in a Global Context*.
- Ozawa, M., & Iftimie, I. A. (2020). Russia's energy policy as a foreign policy instrument. In *Russia's energy policy: Dependence, networks and special relationships* (pp. 13–20). NATO Defense College. <http://www.jstor.org/stable/resrep27709.8>
- PCK nach Rosneft-Angaben nicht von Russland-Sanktionen betroffen. (n.d.). *Www.rbb24.De*. Retrieved May 10, 2023, from <https://www.rbb24.de/studiofrankfurt/beitraege/2022/03/pck-schwedt-rosneft-sanktionen.html>
- Peacock, A. T., & Willgerodt, H. (1989). *Germany's Social Market Economy: Origins and Evolution*. Palgrave Macmillan.
- Putting a Price on Energy. (2007). ENERGY CHARTER SECRETARIAT.
- Q&A – Energy crisis reignites debate about fracking in Germany. (2023, January 2). *Clean Energy Wire*. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/qa-energy-crisis-reignites-debate-about-fracking-germany>
- Raik, K., & Rácz, A. (2019). *Post-Crimea Shift in EU-Russia Relations: From Fostering Interdependence to Managing Vulnerabilities*.
- Rawls, J. (1999). *A Theory of Justice*, Cambridge, MA: Belknap Press. p. 16
- RAWLS, J. (1971). *A Theory of Justice: Original Edition*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvjf9z6v>
- Regierungserklärung von Bundeskanzler Olaf Scholz am 27. Februar 2022. (n.d.). *Die Bundesregierung Informiert | Startseite*. <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/regierungserklaerung-von-bundeskanzler-olaf-scholz-am-27-februar-2022-2008356>

RES (Deutsche Bundesregierung, 2012).

Reus-Smit, C. (2021). The end of global pluralism? *European Journal of International Relations*, 27(4), 1249–1273. <https://doi.org/10.1177/13540661211017273>

Rinaldi, G. (2023, April 17). Angela Merkel receives Germany's highest honor. POLITICO. <https://www.politico.eu/article/angela-merkel-germany-grand-cross-of-the-order-of-merit-award-steinmeier/>

RohölINFO September 2022. (n.d.). https://www.bafa.de/SharedDocs/Kurzmeldungen/DE/Energie/Rohoel/2022_09_rohloelinfo.html

Russia Set to Export Large Amounts of Diesel Before EU Sanctions. (2022, December 30). Bloomberg.com. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-12-30/russia-set-to-export-large-amounts-of-diesel-before-eu-sanctions?sref=peEFYOHm>

Sattar, M. (n.d.). Reaktion auf Krim-Krise: Merkel will gesamte Energiepolitik überprüfen. FAZ.NET. <https://www.faz.net/aktuell/politik/reaktion-auf-krim-krise-merkel-will-gesamte-energiepolitik-ueberpruefen-12867585.html>

Scholz, O. (2023, April 18). The Global Zeitenwende: How to Avoid a New Cold War in a Multipolar Era. *Foreign Affairs*. https://www.foreignaffairs.com/germany/olaf-scholz-global-zeitenwende-how-avoid-new-cold-war?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=gap_ds&gclid=Cj0KCQiAutyfBhCMARIsAMgcRJSXgkRU46y6Txh-BUz_5JgNMWLRQa4jWFb3vk16L-mBuUYKu5ADpwwaAi0AEALw_wcB

Sharples, J. (2013) 'Russian Approaches to Energy Security and Climate Change: Russian Gas Exports to the EU.' *Environmental Politics* 22(4): 683–700.

Shedding light on energy on the EU: Where does our energy come from? (n.d.). *Shedding Light on Energy on the EU*. <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2a.html?lang=en>

Shirayev, Eric B. (2014). *International Relations*. New York: Oxford University Presses. p. 78.

Sign the Petition. (n.d.). Change.org. <https://www.change.org/p/offener-brief-an-bundeskanzler-scholz>

Spanger H. (2012) German-Russian Relations: A Pan-European Mission as National Interest. *Studia Diplomatica*, 65(1), 33-44.

Speedy LNG terminal opening should set pace for infrastructure modernisation - Scholz. (2022, December 19). *Clean Energy Wire*. <https://www.cleanenergywire.org/news/speedy-lng-terminal-opening-should-set-pace-infrastructure-modernisation-scholz>

Spranger H. (2005) Paradoxe Kontinuitäten. Die deutsche Russlandpolitik und die koalitionenären Farbenlehren. HSFK-Report, 12. Peace Research Institute, Frankfurt

Staff, R. (2014, March 26). Siemens chief says supports ties with Russian companies. U.S. <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-germany-siemens-idUSBREA2P2DB20140326>

Stein, A. (2023, March 15). A Year After Germany's "Sea Change," Policy Change Remains Elusive - War on the Rocks. *War on the Rocks*. <https://warontherocks.com/2023/03/a-year-after-germanys-sea-change-policy-change-remains-elusive/>

Tass. (2014, February 14). Partnership for modernization sets purpose to create high tech production. TASS. <https://tass.com/russia/719182>

Third energy package. (n.d.). *Energy*. https://energy.ec.europa.eu/topics/markets-and-consumers/market-legislation/third-energy-package_en

- Ukraine Support Tracker - A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine. (n.d.). <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/?cookieLevel=not-set>
- University of St. Gallen & Newsroom. (2023, January 19). War in Ukraine: Many firms continue to operate in Russia. HSG - Uni SG. <https://www.unisg.ch/en/newsdetail/news/war-in-ukraine-many-firms-continue-to-operate-in-russia/>
- Von Der Burchard, H., & Rinaldi, G. (2022, December 5). Germany backtracks on defense spending promises made after Ukraine invasion. POLITICO. <https://www.politico.eu/article/germany-backtracks-on-defense-spending-promise-warns-about-delays-ukraine-war/>
- Von Hein, M. (2022, September 23). Is Germany too dependent on China? dw.com. <https://www.dw.com/en/is-germanys-economy-too-dependent-on-china/a-63209592>
- Warum ich trotz allem Putin verstehe! (n.d.). Emma. <https://www.aliceschwarzer.de/artikel/warum-ich-trotz-allem-putin-verstehe-316675>
- Westphal, K. (2014). “Institutional Change in European Natural Gas Markets and Implications for Energy Security: Lessons from the German Case”, *Energy Policy* 74 (2014): 35–43.
- Westphal, K. (2014). “Russian Energy Supplies to Europe. The Crimea Crisis: Mutual Dependency, Lasting Collateral Damage and Strategic Alternatives for the European Union”
- Westphal, K. (2020). German–Russian gas relations in face of the energy transition. *Russian Journal of Economics*, 6(4), 406–423. <https://doi.org/10.32609/j.ruje.6.55478>
- Witt, U. (2002). Germany’s “Social Market Economy”: Between Social Ethos and Rent Seeking. *The Independent Review*, 6(3), 365–375.

Summary

The master thesis „Germany's asymmetrical interdependence with Russia. The influence of the social contract between the business elite, society and government on the formation of foreign policy towards Russia“ aims to investigate why the German government, businesses and society continued to support the policy which increased asymmetric interdependence.

The following tasks were set to achieve the goal of the thesis: To find out how, following the logic of interdependence, German-Russian relations were formed asymmetrically (one-sided and dependent); To explain why this model was accepted by German business and society; To determine if/why it is still difficult for Germany (society, business, political elite) to discontinue this logic.

Germany, being one of the largest, economically strongest and most important states of the EU, has in recent decades encouraged and sought closer cooperation with Russia, ignoring its dangerous revisionist policies. Russia sought greater energy dependence of Germany, not only because it paid off economically, but in order to turn interdependence into a tool of terror, use energy as a weapon. The result of following this policy is that Germany has created a one-sided dependence on Russian energy resources. This may have been due to the fact that it did not impose any political conditions on Russia.

The question arises as to why German policy moved towards weaponised interdependence. Although there is an explanation that Germany's dependence on Russian energy may have been formed due to corruption and lobbying, this does not explain why the entire German society and elites have come to terms with it. The problem then arises – if the logic of interdependence has not worked in German-Russian relations, and part of the reason lies in corruption and lobbying, then why German society as well as and business elites, seeing the development of relations with Russia and its role in destabilizing security and threatening the integrity of liberal Europe, have ignored it and was conformist with the direction of German policy.

The main object of analysis of this work is the development of Germany's asymmetric energy relations with Russia. The topic is particularly relevant in the current context: Germany officially decided to send weapons to Ukraine. The German public is divided on this issue, although a large part expresses support for Ukraine, almost the same part of the public is hesitant and holds the opinion that the further supply of weapons may lead to the escalation of the war and involvement in

a direct war with Russia, some political forces still hope to continue relations with Russia. The German government's communication still shows a reluctance to take firm sides. As the driving force of the EU, Germany's actions during the war are particularly critical for the further development of the war and the future of Europe as a whole.

In this paper, qualitative case analysis was chosen as the main research method, which is used to study changes in bilateral energy and political relations in the face of growing Germany's dependence and the impact of the social contract on foreign policy. The conclusions of this work are that while the mutual dependence of Germany and Russia, although initially somewhat more symmetrical, did not have the opportunity to become equal for both sides, over time Germany only became more dependent on Russian energy resources.

The findings of this thesis are the following: German politics are driven by the economy, and decisions are made according to economic interests, not the other way around. The social contract is part of foreign policy, it influenced the need for economic growth, as the state seeks to ensure the well-being of its citizens. For this purpose, the government chose to develop a foreign policy with Russia, which inevitably encouraged moving towards asymmetric interdependence, this is the easiest way in the local context in the short term to ensure cheap resources that are needed to maintain the current rate of economic growth and maintain the level of employment. The social contract supported the continued inert policy of the German government with Russia, despite the growth of dependence. Also, in democracies, politicians are not inclined to make moral but inconvenient decisions, as decisions that worsen the situation would damage their popularity and reduce their chances of being elected. Changing this pattern is very difficult. In order to implement real changes, the entire nature of the state's foreign policy should be fundamentally changed, a new approach to the welfare state, security, economy, EU partner countries should be introduced, although some changes could be achievable if energy sources were to become more diverse. Energy independence and energy security should be increased. A possible option would be to invest more in the development of green energy, as well as to return to the use of nuclear energy.